

บทที่ 5

ประเด็นแรก : คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และ มาตรา 292 และการยื่นคำร้องของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามมาตรา 295

5.1 ปัญหาและหลักกฎหมาย

ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยในประเด็นแรกเป็น 2 กรณี ที่มีปัญหาและหลักกฎหมายแยกจากกัน กล่าวคือ ปัญหาที่ 1 กรณีการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และมาตรา 292 ปัญหาที่ 2 การยื่นคำร้องของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ซึ่งสามารถพิจารณาในแต่ละกรณีปัญหาได้ดังนี้

5.1.1 ปัญหาที่ 1 การยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และมาตรา 292

การยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน เป็นบทบัญญัติที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2540) หมวดที่ 10 ส่วนที่ 1 มาตรา 291-296 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งถือว่าเป็นบุคคลสาธารณะ ได้แสดงความสุจริตใจในเรื่องทรัพย์สินและหนี้สินตั้งแต่เริ่มเข้ารับตำแหน่งและเมื่อพ้นจากตำแหน่ง และเป็นการตรวจสอบเกี่ยวกับการแสดงหลักฐานเบื้องต้นทางทรัพย์สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพื่อนำไปสู่การป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจรัฐไปโดยทุจริตหรือแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบเพื่อตนเองและพวกพ้อง อันเป็นกลไกหนึ่งตามรัฐธรรมนูญที่มุ่งต่อการสร้างกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐขึ้นใหม่ให้มีประสิทธิภาพและครบถ้วน

นอกจากนั้นการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยังเป็นวิธีการค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับทรัพย์สินและหนี้สินได้ส่วนหนึ่งว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใช้อำนาจหน้าที่ในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนหรือไม่ บัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงทางการเมืองเป็นหลักฐานและเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการที่จะนำไปสู่การพิสูจน์การได้ทรัพย์สินมาโดยสุจริตหรือทุจริตประการได้ "อีกทั้งการแสดงบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินเป็นมาตรการสำคัญประการหนึ่งที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตนเอง ของคู่สมรส และของบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ จุดมุ่งหมายสำคัญของการแสดงทรัพย์สินและหนี้สินของ

นักการเมืองเพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินงานทางการเมืองของนักการเมือง โดยการแสดงบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินจะชี้ให้เห็นว่า “คุณมีอยู่เท่าไร” เมื่อเข้ามา “เล่น” การเมืองและ “คุณมีอยู่เท่าไร” เมื่อ “ออกจาก” การเมือง”¹

โดยรัฐธรรมนูญมาตรา 291 กำหนดถึงสาระสำคัญของการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ดังนี้

5.1.1.1 บุคคลผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ตามรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญ มาตรา 291 ได้กำหนดให้บุคคลต่างๆ มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ดังนี้ “...ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่อไปนี้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตนเอง คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทุกครั้งที่ได้รับตำแหน่งหรือพ้นจากตำแหน่ง

- (1) นายกรัฐมนตรี
- (2) รัฐมนตรี
- (3) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- (4) สมาชิกวุฒิสภา
- (5) ข้าราชการการเมืองอื่น
- (6) ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ซึ่งมีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติรายละเอียดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไว้ในมาตรา 4 ดังนี้

“...ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หมายความว่า

- (1) นายกรัฐมนตรี
- (2) รัฐมนตรี
- (3) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- (4) สมาชิกวุฒิสภา

¹ นันทวัฒน์ บรมานันท์, “กระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน(พ.ศ. 2540)”, รวมบทความกฎหมายมหาชนจากเว็บไซต์ www.pub-lawnet เล่ม 2. (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2546), หน้า 140-141.

- (5) ข้าราชการการเมืองอื่นนอกจาก (1) และ (2) ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง
- (6) ข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา
- (7) ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร
- (8) ผู้บริหารและสมาชิกสภาเทศบาลนคร
- (9) ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีรายได้หรืองบประมาณไม่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา สำหรับอนุมาตรา (5) (6) ตามพระราชบัญญัติประกอบ

รัฐธรรมนูญดังกล่าว โดยตามอนุมาตรา (5) ข้าราชการการเมืองอื่นนอกจาก (1) และ(2) ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง ข้าราชการการเมืองอื่นนั้นมีพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ. 2535 ซึ่งได้กำหนดให้ข้าราชการการเมืองได้แก่บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตำแหน่งใดบ้าง เช่น ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ที่ปรึกษารัฐมนตรี เลขานุการรัฐมนตรี เป็นต้น สำหรับอนุมาตรา (6) ข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา มีพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. 2535 กำหนดให้ข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมืองบุคคลใดบ้างและดำรงตำแหน่งใดบ้างเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่นที่ปรึกษาประธานรัฐสภา ที่ปรึกษาประธานสภาผู้แทนราษฎร เลขานุการประธานรัฐสภา เป็นต้น

ส่วนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามอนุมาตรา (9) ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีรายได้หรืองบประมาณไม่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีการประกาศเกณฑ์รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ตาม ประกาศคณะกรรมการ ป.ป.ช. เรื่องกำหนดเกณฑ์รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ผู้บริหารสภาท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ดังนี้

- (1) องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีรายได้ไม่ต่ำกว่าห้าล้านบาท
- (2) องค์การบริหารส่วนจังหวัดที่มีรายได้ไม่ต่ำกว่าหนึ่งร้อยล้านบาท
- (3) เทศบาลเมืองและเมืองพัทยาที่มีรายได้ไม่ต่ำกว่าสองร้อยล้านบาท

รายได้ในที่นี้ให้รวมถึงเงินอุดหนุน เงินสะสม และเงินกู้ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในปีงบประมาณที่ผ่านมา

ดังนั้นโดยสรุปจากรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และระเบียบประกาศต่างๆ สามารถสรุปได้ว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน มีดังที่สรุปไว้ในตารางดังนี้

ตารางแสดงตำแหน่งทางการเมืองที่ต้องแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน²

ตำแหน่ง	เป็นผลมาจาก
(1) นายกรัฐมนตรี	- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (1) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (1)
(2) รัฐมนตรี รวมถึงรองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวง รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง รัฐมนตรีช่วยว่าการทบวง และรัฐมนตรีประจำสำนัก นายกรัฐมนตรี	- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (2) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (2)
(3) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (3) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (3)

²ที่มา กล้า สมุทรวณิช, "วิธิจำรงตำแหน่งของศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 295 (กรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินฯ) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิตคณะนิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), หน้า 43-48.

ตารางแสดงตำแหน่งทางการเมืองที่ต้องแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

ตำแหน่ง	เป็นผลมาจาก
(4) สมาชิกวุฒิสภา	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (4) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (4)
(5) ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (5) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (5) - พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ. 2535 มาตรา 4 (8)
(6) ที่ปรึกษารัฐมนตรี รวมถึง ที่ปรึกษารองนายกรัฐมนตรี ที่ปรึกษารัฐมนตรี และที่ปรึกษารัฐมนตรี ประจำสำนักนายกรัฐมนตรี	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (5) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (5) - พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ. 2535 มาตรา 4 (9)(10)
(7) เลขาธิการนายกรัฐมนตรี	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (5) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (5) - พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ. 2535 มาตรา 4 (11)
(8) รองเลขาธิการ นายกรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (5) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (5) - พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ. 2535 มาตรา 4 (12)

ตารางแสดงตำแหน่งทางการเมืองที่ต้องแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

ตำแหน่ง	เป็นผลมาจาก
(9) โฆษกประจำสำนัก นายกรัฐมนตรี	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (5) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (5) - พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ. 2535 มาตรา 4 (13)
(10) รองโฆษกประจำสำนัก นายกรัฐมนตรี	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (5) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (5) - พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ. 2535 มาตรา 4 (14)
(11) เลขานุการรัฐมนตรีรวมถึง เลขานุการรัฐมนตรีประจำ สำนักนายกรัฐมนตรี เลขานุการรัฐมนตรี ว่าการกระทรวง เลขานุการรัฐมนตรี ว่าการทบวง	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (5) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (5) - พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ. 2535 มาตรา 4 (15)(17)(19)
(12) ประจำสำนักเลขาธิการ นายกรัฐมนตรี	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (5) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (5) - พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ. 2535 มาตรา 4 (16)

ตารางแสดงตำแหน่งทางการเมืองที่ต้องแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

ตำแหน่ง	เป็นผลมาจาก
(13) ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รวมถึง ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการท่องเที่ยว	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (5) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (5) - พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ. 2535 มาตรา 4 (18)
(14) ที่ปรึกษาประธานรัฐสภา	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (5) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (6) - พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. 2535 มาตรา 61 (1)
(15) ที่ปรึกษารองประธานรัฐสภา	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (5) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (6) - พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. 2535 มาตรา 61 (2)
(16) ที่ปรึกษาประธานวุฒิสภา	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (5) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (6) - พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. 2535 มาตรา 61 (3)

ตารางแสดงตำแหน่งทางการเมืองที่ต้องแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

ตำแหน่ง	เป็นผลมาจาก
(17) ที่ปรึกษา ประธานสภาผู้แทนราษฎร	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (5) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (6) - พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. 2535 มาตรา 61 (4)
(18) ที่ปรึกษา รองประธานวุฒิสภา	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (5) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (6) - พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. 2535 มาตรา 61 (5)
(19) ที่ปรึกษา รองประธานสภา ผู้แทนราษฎร	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (5) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (6) - พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. 2535 มาตรา 61 (6)
(20) เลขานุการ ประธานรัฐสภา	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (5) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (6) - พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. 2535 มาตรา 61 (7)
(21) เลขานุการรองประธาน รัฐสภา	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (5) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (6) - พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. 2535 มาตรา 61 (8)

ตารางแสดงตำแหน่งทางการเมืองที่ต้องแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

<p>(22) เลขานุการ ประธานวุฒิสภา</p>	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (5) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (6) - พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. 2535 มาตรา 61 (9)
<p>(23) เลขานุการ ประธานสภาผู้แทนราษฎร</p>	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (5) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (6) - พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. 2535 มาตรา 61 (10)
<p>(24) เลขานุการ รองประธานวุฒิสภา</p>	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (5) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (6) - พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. 2535 มาตรา 61 (11)
<p>(25) เลขานุการ รองประธานสภา ผู้แทนราษฎร</p>	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (5) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (6) - พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. 2535 มาตรา 61 (12)
<p>(26) เลขานุการ ผู้นำฝ่ายค้าน ในสภาผู้แทนราษฎร</p>	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (5) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (6) - พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. 2535 มาตรา 61 (13)
<p>(27) ผู้ว่าราชการ กรุงเทพมหานคร และรองผู้ว่าฯ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (6) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (7)

ตารางแสดงตำแหน่งทางการเมืองที่ต้องแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

(28) สมาชิกสภา กรุงเทพมหานคร	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (6) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (7)
(29) ผู้บริหาร และสมาชิกสภาเทศบาลนคร	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (6) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (8)
(30) ผู้บริหารท้องถิ่นและ สมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 291 (6) - พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (9) - ประกาศคณะกรรมการ ป.ป.ช. เรื่องกำหนดเกณฑ์รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ผู้บริหารสภาท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

**5.1.1.2 การยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตาม
รัฐธรรมนูญมาตรา 291 และมาตรา 292**

ผู้ที่รัฐธรรมนูญ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่นๆ กำหนดให้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินดังกล่าวมาแล้วต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามแบบที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด พร้อมเอกสารประกอบซึ่งเป็นสำเนาหลักฐานการพิสูจน์ความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สิน รวมทั้งสำเนาแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในรอบปีภาษีที่ผ่านมา โดยผู้ยื่นต้องลงลายมือชื่อรับรองความถูกต้องในบัญชีและสำเนาเอกสารประกอบที่ยื่นไว้ทุกหน้า พร้อมจัดทำรายละเอียดของเอกสารประกอบบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินที่ยื่นด้วย โดยกำหนดระยะเวลาในการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแบ่งได้เป็น 3 ช่วง กล่าวคือ

(1) ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องยื่นบัญชีพร้อมเอกสารประกอบภายในกำหนดระยะเวลาสามสิบวันนับแต่วันเข้ารับตำแหน่ง

(2) ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งไปแล้วต้องยื่นบัญชีพร้อมเอกสารประกอบภายในระยะเวลาสามสิบวันนับแต่วันพ้นจากตำแหน่ง

(3) ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องยื่นบัญชีพร้อมเอกสารประกอบอีกครั้งภายในระยะเวลาสามสิบวัน นับแต่ครบกำหนดระยะเวลาหนึ่งปีหลังจากพ้นจากตำแหน่ง

หากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเสียชีวิตลงระหว่างดำรงตำแหน่งหรือก่อนยื่นบัญชีหรือหลังจากพ้นจากตำแหน่ง ให้ทายาทหรือผู้จัดการมรดกมีหน้าที่ยื่นบัญชี แทนภายในเก้าสิบวันนับแต่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้นั้นเสียชีวิตลง

5.1.1.3 คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และมาตรา 292

ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยในประเด็นเกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ถูกร้อง โดยได้พิจารณาประเด็นปัญหาข้อโต้แย้งของคู่กรณีจากการนำเสนอคำร้องและข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช.(ผู้ร้อง) และข้อโต้แย้งและข้อเท็จจริงจากฝ่ายของผู้ถูกร้องแล้วสามารถสรุปผลคำวินิจฉัยได้ ดังนี้

(ก) คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยในประเด็นเกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 และ มาตรา 292 โดยสรุปว่า “ผู้ถูกร้องดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีในคณะรัฐมนตรีที่บริหารราชการแผ่นดินอยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ จึงเป็นรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันในวันที่รัฐธรรมนูญมีผลใช้บังคับตามบทบัญญัติมาตรา 317 ที่บัญญัติให้คณะรัฐมนตรีบริหารราชการแผ่นดินอยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญเป็นคณะรัฐมนตรีตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ (ตามแนวคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 10/2543 และ 27/2543) เมื่อรัฐธรรมนูญมาตรา 291 บัญญัติให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในขณะที่รัฐธรรมนูญใช้บังคับมีหน้าที่ยื่นบัญชีต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) ตามกำหนดเวลาในมาตรา 292 รวม 3 ครั้ง ไม่ว่าจะการเข้าดำรงตำแหน่งนั้นจะเกิดขึ้นก่อนรัฐธรรมนูญนี้หรือไม่ เพราะการแสดงบัญชี อยู่ในหมวด 10 ว่าด้วยการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เพื่อให้มีบัญชีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่จะถูกนำไปเป็นฐานของการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทั้งในขณะดำรงตำแหน่งและพ้นจากตำแหน่งว่ามีการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินและหนี้สินอย่างผิดปกติ อันนำไปสู่การมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ เมื่อผู้ถูกร้องเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงมีหน้าที่ยื่นบัญชีต่อผู้ร้อง ส่วนระเบียบอันจำเป็นแก่การปฏิบัติหน้าที่ของ ผู้ร้อง ตามมาตรา 321 วรรคสอง เป็นกรณีที่ผู้ร้องกำหนดระเบียบอันจำเป็นตามอำนาจหน้าที่ของผู้ร้องตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด

ไม่ได้เป็นเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลาของการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของผู้ร้อง ผู้ถูกร้องจึงมีหน้าที่ยื่น
บัญชี ต่อผู้ร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และมาตรา 292

(ข) คำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดง
รายการทรัพย์สินและหนี้สินตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และมาตรา 292 มีที่มาจากคำวินิจฉัย
ส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งพิจารณาในประเด็นนี้ได้ 3 กลุ่มใหญ่ คือ ก) ฝ่ายที่
วินิจฉัยสอดคล้องกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ข) ฝ่ายที่วินิจฉัยขัดหรือแย้งกับคำวินิจฉัย
ของศาลรัฐธรรมนูญ ค) ฝ่ายที่ไม่ได้วินิจฉัยในประเด็นดังกล่าว ซึ่งมีรายละเอียดกล่าวคือ

ข.1 ฝ่ายที่วินิจฉัยสอดคล้องกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

1) นายประเสริฐ นาสกุล

วินิจฉัยในประเด็นนี้โดยสรุปว่า “ผู้ถูกร้องเป็นรองนายกรัฐมนตรี
ก่อนประกาศใช้รัฐธรรมนูญ เมื่อรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันประกาศใช้บังคับ บัญญัติให้ผู้ถูกร้องคง
เป็นรัฐมนตรีต่อไปตามมาตรา 317 ผู้ถูกร้องจึงอยู่ในบังคับของรัฐธรรมนูญทุกประการ มีหน้าที่
ยื่นบัญชี ตามมาตรา 291 ถึง 296 ส่วนที่ผู้ถูกร้องอ้างว่าพ้นจากตำแหน่งก่อนครบกำหนดยื่น
ครั้งแรกภายใน 30 วัน นับแต่วันเข้ารับตำแหน่งฟังไม่ขึ้นเพราะผู้ถูกร้องมีหน้าที่ยื่นบัญชี ตั้งแต่
วันรับตำแหน่งคือวันที่รัฐธรรมนูญประกาศใช้ ส่วนการให้เวลาในการยื่น 30 วันนับแต่วันเข้ารับ
ตำแหน่งก็เพื่อมีเวลารวบรวมรายการทรัพย์สินต่างๆ ต่อมาผู้ถูกร้องได้ยื่นบัญชีทั้ง 3 ครั้งเมื่อ
เข้ารับตำแหน่ง พ้นจากตำแหน่งและพ้นจากตำแหน่งแล้วเป็นเวลาหนึ่งปี เท่ากับผู้ถูกร้องยอมรับ
ว่ามีหน้าที่ยื่นบัญชี ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดไว้ ดังนั้นผู้ถูกร้องจึงอยู่ในบังคับต้อง
ยื่นบัญชี ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และมาตรา 292”

หมายเหตุ ปัญหาที่นายประเสริฐ นาสกุล ตุลาการ
ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยในประเด็นดังกล่าวนี้เป็นปัญหาย่อยในประเด็นใหญ่ว่า ผู้ถูกร้องจงใจ
ยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ
ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่

2) นายจุมพล ณ สงขลา

วินิจฉัยโดยสรุปว่า "ได้มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 27/2543 วินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานไว้แล้วว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในขณะทีประกาศใช้รัฐธรรมนูญจะต้องยื่นบัญชี ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และมาตรา 292 ซึ่งผู้ถูกร้องได้ยื่นบัญชี ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ทั้งกรณีเข้ารับตำแหน่ง พ้นจากตำแหน่งและพ้นจากตำแหน่งมาแล้วเป็นเวลาหนึ่งปี เหตุผลที่ผู้ถูกร้องอ้างว่าไม่มีหน้าที่ต้องยื่นบัญชี ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันรับฟังไม่ขึ้น"

3) พลโทจล อติเรก

วินิจฉัยโดยสรุปว่า "รัฐธรรมนูญมาตรา 317 วรรคหนึ่ง กำหนดโดยสรุปให้คณะรัฐมนตรีที่บริหารราชการแผ่นดินอยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญคงเป็นคณะรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ฉะนั้นผู้ถูกร้องดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญฉบับเดิมคงมีฐานะเป็นรองนายกรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน จึงเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และต้องยื่นให้ทันภายในระยะเวลาตาม มาตรา 292 กำหนดไว้ เทียบเคียงคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 10/2543 และ 27/2543 ผู้ถูกร้องได้ยื่นบัญชีทั้ง 3 ครั้ง ภายในระยะเวลาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 292 แสดงให้เห็นว่าผู้ถูกร้องเข้าใจบทบัญญัติรัฐธรรมนูญว่ามีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีและผู้ถูกร้องได้ยื่นภายในกำหนดนั้นแล้ว มิใช่ผู้ถูกร้องยื่นบัญชี โดยไม่มีหน้าที่ต้องยื่นบัญชี "

4) นายปรีชา เฉลิมวณิชย์

วินิจฉัยโดยสรุปว่า "ผู้ถูกร้องดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันบัญญัติให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องยื่นบัญชี ต่อผู้ร้องและถือว่าในวันประกาศใช้บังคับรัฐธรรมนูญ ผู้ถูกร้องยังคงดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี ผู้ถูกร้องมีสถานะเป็นรัฐมนตรีตามมาตรา 291 มีหน้าที่ยื่นบัญชี ต่อผู้ร้อง การยื่นบัญชี กรณีการเข้ารับตำแหน่งของผู้ถูกร้องตามมาตรา 292 แม้ผู้ถูกร้องเป็นรองนายกรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญฉบับที่ยกเลิกไปคาบเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน แต่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีบทบัญญัติมาตรา 317 กำหนดให้คณะรัฐมนตรีที่บริหารราชการแผ่นดินอยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญคงเป็นคณะรัฐมนตรีตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญนั้นอันเป็นการรับรองคณะรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญที่ถูกยกเลิกไปให้คงมีสถานะเป็นคณะรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ฉะนั้นความเป็นรองนายกรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องจึงมิได้สิ้นสุดลงและยังคงเป็นรองนายกรัฐมนตรีต่อไปตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มีหน้าที่ต้องยื่นบัญชี ตามบทบัญญัติของมาตรา 291 โดยถือเอาวันที่รัฐธรรมนูญ

ประกาศให้เป็นวันเข้ารับตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยแล้วตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 27/2543 โดยถือหลักการดังกล่าวมาโดยตลอด ซึ่งหน้าที่ของผู้ถูกร้องมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แม้ขณะประกาศใช้รัฐธรรมนูญยังไม่มีกรอบระเบียบอันจำเป็นแก่การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็เป็นเรื่องของการตรากฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญในวาระแรกของการใช้รัฐธรรมนูญ ซึ่งต้องใช้เวลาในการดำเนินการตามกระบวนการที่รัฐธรรมนูญกำหนด ฉะนั้นผู้ถูกร้องจึงมีหน้าที่ยื่นบัญชีตามมาตรา 291 และมาตรา 292 แม้ไม่มีระเบียบดังกล่าว”

5) นายมงคล สระแก้ว

วินิจฉัยโดยสรุปว่า “ผู้ถูกร้องดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี ก่อนที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันใช้บังคับ แต่ตามบทเฉพาะกาลมาตรา 317 วรรคหนึ่ง บัญญัติรับรองไว้ให้คณะรัฐมนตรีที่บริหารราชการแผ่นดินอยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ คงเป็นคณะรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ผู้ถูกร้องจึงได้รับผลให้เป็นรองนายกรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ที่มีหน้าที่ต้องยื่นบัญชี และเอกสารประกอบตามมาตรา 291 และมาตรา 292 โดยถือเอาวันที่รัฐธรรมนูญประกาศใช้ (11 ตุลาคม 2540) เป็นวันเริ่มต้นเข้ารับตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ผู้ถูกร้องทราบดีว่าตนดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน โดยผู้ถูกร้องได้ยื่นบัญชี ต่อผู้ร้องทั้ง 3 ครั้ง ข้อต่อสู้ของผู้ถูกร้องว่าไม่มีหน้าที่ต้องยื่นบัญชี และเอกสารประกอบตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และมาตรา 292 จึงฟังไม่ขึ้น”

6) นายสุจิต บุญบงการ

วินิจฉัยโดยสรุปว่า “ศาลรัฐธรรมนูญได้มีการวินิจฉัยรับคำร้องของคณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) กรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในวันที่ยื่นบัญชีมีผลใช้บังคับและรัฐธรรมนูญยังคงให้บุคคลนั้นดำรงตำแหน่งหลังจากรัฐธรรมนูญมีผลใช้บังคับว่าจริงใจหรือไม่ยื่นบัญชี หรือจริงใจยื่นบัญชี ด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยไว้แล้ว เท่ากับศาลรัฐธรรมนูญเห็นด้วยว่าผู้ถูกร้องมีหน้าที่ยื่นบัญชี ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 (มีคำวินิจฉัยที่ 10/2543, 11/2543, 27/2543, 28/2543 และ 31/2542 และโดยเฉพาะคำวินิจฉัยที่ 10/2543 และ 27/2543 ได้สรุปว่าให้ถือเอาวันที่รัฐธรรมนูญประกาศใช้เป็นวันเข้ารับตำแหน่งที่มีตำแหน่งอยู่ในวันที่ยื่นบัญชี (11 ตุลาคม 2540) ดังนั้น ผู้ถูกร้องดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีในวันที่ยื่นบัญชีตามรัฐธรรมนูญประกาศใช้ จึงมีหน้าที่ยื่นบัญชี ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และมาตรา 292”

7) นายสุจินดา ยงสุนทร

วินิจฉัยโดยสรุปว่า "รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีหน้าที่ยื่นบัญชี โดยไม่ได้กำหนดยกเว้นไว้สำหรับกรณีผู้เข้ารับตำแหน่งก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ และมาตรา 321 กำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ป.เป็นคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้จนกว่าจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญมีเจตนาที่แน่ชัดที่จะนำหมวด 10 ว่าด้วยการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐมาใช้บังคับโดยทันทีและโดยตรงกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทุกคน และระบบการยื่นบัญชีตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีผลใช้บังคับแทนที่ระบบกฎหมายเดิมโดยปริยาย ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้เคยวินิจฉัยไว้แล้วตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ที่ 10/2543 และที่ 12/2543 และการยื่นบัญชีของผู้ถูกร้องได้กระทำไปตามวิธีการและภายในกำหนดเวลาตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมิใช่ตามกฎหมายเดิม ข้ออ้างของผู้ถูกร้องที่ว่าตนได้ยื่นบัญชีด้วยความสมัครใจ ทั้งๆที่ตนไม่มีหน้าที่ยื่นนั้นจึงฟังไม่ขึ้น"

8) นายสุวิทย์ ธีรพงษ์

วินิจฉัยโดยสรุปว่า "ผู้ถูกร้องเป็นรองนายกรัฐมนตรีก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ บทบัญญัติมาตรา 317 ยังคงให้ผู้ถูกร้องเป็นรัฐมนตรีต่อไป ดังนั้นผู้ถูกร้องจึงต้องตกอยู่ในบังคับของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มีหน้าที่ต้องยื่นบัญชี ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด โดยถือเอาวันที่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ(11 ตุลาคม 2540) เป็นวันที่ผู้ถูกร้องและรัฐมนตรีอื่นเข้าดำรงตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ผู้ถูกร้องจะอ้างว่าดำรงตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ไม่มีหน้าที่ยื่นบัญชี ไม่ได้เพราะรัฐธรรมนูญฉบับก่อนได้ถูกยกเลิกโดยรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เมื่อรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันให้รัฐมนตรียื่นบัญชี ผู้ถูกร้องมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ และการที่ผู้ถูกร้องอ้างว่ามาตรา 292 กรณีการยื่นภายในสามสิบวันนับแต่วันเข้ารับตำแหน่ง ผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งในวันที่ 7 พฤศจิกายน 2540 ดังนั้นผู้ถูกร้องไม่มีหน้าที่ยื่นบัญชี เพราะผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งก่อนครบกำหนดยื่นบัญชีดังกล่าวนั้นฟังไม่ขึ้น เพราะผู้ถูกร้องมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีนับแต่วันที่เข้ารับตำแหน่งคือวันที่รัฐธรรมนูญประกาศใช้ (11 ตุลาคม 2540) เมื่อผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งแต่หน้าที่ที่ต้องยื่นบัญชี ไม่ได้หมดไปกับการพ้นจากตำแหน่ง ส่วนการกำหนดให้ยื่นภายในสามสิบวันนับแต่วันเข้ารับตำแหน่งก็เพื่อให้มีเวลารวบรวมรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ผู้ถูกร้องยื่นบัญชีทั้ง 3 ครั้งตามรัฐธรรมนูญเท่ากับผู้ถูกร้องยอมรับหน้าที่ต้องยื่นบัญชี ต่อผู้ร้องตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ผู้ถูกร้องจึงต้องยื่นบัญชี ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 และมาตรา 292 การที่ผู้ถูกร้องอ้างว่าไม่มีหน้าที่ยื่นบัญชีจึงฟังไม่ขึ้น"

9) นายอมร รักษาสัตย์

วินิจฉัยโดยสรุปว่า “ผู้ถูกร้องเป็นรองนายกรัฐมนตรียู่ในรัฐบาลที่พิจารณาอนุมัติร่างรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เป็นไปไม่ได้ที่จะไม่รับรู้ในเรื่องการยื่นบัญชี เมื่อรัฐธรรมนูญประกาศใช้ คณะกรรมการ ป.ป.ป. ทำหน้าที่แทนคณะกรรมการ ป.ป.ช.ตามบทเฉพาะกาลก็ได้ไปชี้แจงให้สมาชิกวุฒิสภาทราบ ต่างก็เข้าใจและพร้อมใจกันยื่นบัญชี เหตุใดรองนายกรัฐมนตรียังมีวุฒิจึงปริญญาเอกและสอบจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจได้ที่ 1 จะไม่เข้าใจ และรัฐธรรมนูญ หมวด 10 มาตรา 291-296 ก็ไม่มีข้อความใดพิสดารจนยากแก่การเข้าใจ ประกอบกับมาตรา 317 บทเฉพาะกาลกำหนดให้คณะรัฐมนตรีชุดเดิมปฏิบัติหน้าที่ต่อไป จึงต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขการยื่นบัญชีด้วยโดยไม่มีข้อสงสัย และตามข้อเท็จจริงผู้ถูกร้องได้ยื่นบัญชีทั้งสามครั้งภายในกำหนดเวลาที่กำหนดไว้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 292 หากเห็นว่าไม่ต้องยื่นก็น่าที่จะไม่ยื่นและพักท้วงอย่างใดอย่างหนึ่ง ข้ออ้างของผู้ถูกร้องไม่อาจรับฟังได้”

10) นายอิสสระ นิตินันท์ประภาศ

วินิจฉัยโดยสรุปว่า “ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 27/2543 ว่ารัฐธรรมนูญบัญญัติให้ข้าราชการการเมืองต้องยื่นบัญชีและให้ถือว่าเป็นหน้าที่โดยกำหนดให้ผู้ร้องเป็นองค์กรผู้รับผิดชอบและมีอำนาจในการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และมีระยะเวลาในการยื่นบัญชีตามมาตรา 291 และมาตรา 292 อีกทั้งมาตรา 317 วรรคหนึ่งบัญญัติให้รัฐมนตรีในคณะรัฐมนตรีที่แต่งตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับเดิมยังคงเป็นรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันต่อไป และถือเอาวันที่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ (11 ตุลาคม 2540) เป็นวันเริ่มต้นรับตำแหน่งมีหน้าที่ยื่นบัญชีดังกล่าว เห็นได้ว่าข้อต่อสู้ของผู้ถูกร้องที่ว่าไม่มีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีตามรัฐธรรมนูญไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานที่ศาลรัฐธรรมนูญวางไว้ในคำวินิจฉัยที่ 27/2543 ข้อต่อสู้ของผู้ถูกร้องจึงรับฟังไม่ได้”

11) นายอุระ หวังอ้อมกลาง

วินิจฉัยโดยสรุปว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่อยู่ในขณะรัฐธรรมนูญใช้บังคับไม่ว่าการเข้าดำรงตำแหน่งจะเกิดขึ้นก่อนรัฐธรรมนูญมีผลใช้บังคับ ซึ่งต้องแสดงบัญชี โดยเปิดเผยตั้งแต่การเข้าสู่ตำแหน่งเพื่อให้เป็นฐานแห่งการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินอย่างผิดปกติอันนำไปสู่การทุจริตหรือการร้ายแรงผิดปกติหรือไม่ และตามบทเฉพาะกาลมาตรา 317 วรรคหนึ่ง บัญญัติให้คณะรัฐมนตรีที่บริหารราชการแผ่นดินอยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญเป็นคณะรัฐมนตรีตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ จึงถือว่าผู้ถูกร้องเป็นรัฐมนตรีตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ตาม

นัยคำวินิจฉัยที่ 10/2543 และ 27/2543 ข้ออ้างของผู้ถูกร้องที่ว่าได้ดำรงตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญฉบับเดิม ไม่ได้เป็นผู้ดำรงตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน และรัฐธรรมนูญฉบับเดิมไม่มีบทบัญญัติให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องยื่นบัญชี และข้ออ้างว่าผู้ร้องไม่ได้ออกระเบียบอันจำเป็นแห่งการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ร้องตามมาตรา 321 วรรคสอง การยื่นบัญชี จึงปฏิบัติไม่ได้นั้น ได้วินิจฉัยมาตั้งแต่ต้นว่าผู้ถูกร้องมีหน้าที่ยื่นบัญชีตามมาตรา 291 และมาตรา 292 ส่วนระเบียบเป็นเพียงการกำหนดรูปแบบรายละเอียด และกระบวนการที่ต้องทำต่อเนื่องจากมาตรา 291 และมาตรา 292 ไม่ใช่ว่าไม่มีระเบียบแล้วจะทำให้ไม่มีหน้าที่ยื่นบัญชีไม่ การยื่นบัญชีของผู้ถูกร้องไปก่อนและภายหลังมีระเบียบดังกล่าวออกมาเป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และมาตรา 292 “

ข. 2 ฝ่ายที่วินิจฉัยขัดหรือแย้งต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

1) นายฉันท จันทรปาน

ได้วินิจฉัยโดยสรุปว่า “ผู้ถูกร้องได้ยื่นบัญชี ในฐานะเป็นบุคคลธรรมดาไม่มีฐานะเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และถือว่าผู้ถูกร้องไม่เคยยื่นบัญชี ในระหว่างดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพราะรัฐธรรมนูญเพิ่งประกาศใช้แม้รัฐธรรมนูญบังคับให้มีผลในทันที แต่ตามมาตรา 321 กำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ป. ทำหน้าที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้มีการออกระเบียบอันจำเป็นเพื่อใช้ในการปฏิบัติหน้าที่และให้ใช้บังคับจนกว่ากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต จะมีผลใช้บังคับ ระเบียบดังกล่าวนี้จึงต้องใช้ตามสมควร เมื่อกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 2542 ผู้ถูกร้องยื่นบัญชี ทั้ง 3 ครั้ง เป็นการยื่นเมื่อพ้นจากตำแหน่งทางการเมืองแล้ว การยื่นบัญชี จึงไม่ใช่ยื่นในฐานะผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง”

หมายเหตุ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนนี้ได้วินิจฉัยในประเด็นต่อไปว่าว่ารัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ไม่อาจนำมาใช้บังคับกับผู้ถูกร้องได้ ผู้ถูกร้องจึงไม่มีความผิดตามมาตรา 295

2) นายศักดิ์ เตชะชาญ

ได้วินิจฉัยโดยสรุปว่า “การที่ผู้ร้องอ้างว่าศาลรัฐธรรมนูญมีมติรับคำร้องของผู้ร้องไว้พิจารณาตามมาตรา 295 จึงไม่มีเหตุต้องวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องอยู่ในบังคับของรัฐธรรมนูญรับฟังไม่ขึ้น เพราะการรับคำร้องไว้พิจารณากับการวินิจฉัยการใช้บังคับของกฎหมายตามคำร้องไม่เหมือนกัน มาตรา 295 เป็นบทบัญญัติการจำกัดสิทธิของผู้ดำรงตำแหน่ง

ทางการเมืองและอาจนำไปสู่ความผิดในทางอาญาได้ การแปลความจึงต้องคำนึงถึงหลักนิติธรรมและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญโดยเคร่งครัด บทบัญญัติมาตรา 317 วรรคหนึ่ง และมาตรา 215 วรรคสอง มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงความต่อเนื่องของการบริหารราชการแผ่นดิน โดยให้คณะรัฐมนตรีซึ่งพ้นจากตำแหน่งไปแล้วยังคงมีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินต่อไป จนกว่าคณะรัฐมนตรีชุดใหม่จะเข้ารับหน้าที่เท่านั้น จึงแปลความเพื่อขยายความให้ถือว่าเป็นการดำรงตำแหน่งใหม่นับแต่วันที่รัฐธรรมนูญประกาศใช้ไม่น่าจะถูกต้อง ทั้งการตรวจสอบบัญชี ที่ได้ยื่นต่อผู้ร้องตามมาตรา 292 วรรคหนึ่ง (1) เห็นได้ว่าจะทำได้เฉพาะบัญชีที่มีอยู่จริงในวันที่ยื่นบัญชีเท่านั้น จะย้อนหลังไปตรวจสอบทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันใช้บังคับนั้นจึงไม่มีกฎหมายใดบัญญัติให้ต้องยื่นบัญชี โดยมีบทกำหนดโทษไว้เหมือนฉบับปัจจุบันคงกระทำมิได้ อีกทั้งผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งทางการเมืองไปแล้วก่อนที่จะพ้นระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 292 วรรคหนึ่ง (1) หลังจากนั้นผู้ถูกร้องจึงได้ยื่นบัญชี ดังนั้นไม่ว่าจะพิจารณาอย่างไร ผู้ถูกร้องมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ต้องยื่นบัญชี ตามมาตรา 291 ประกอบมาตรา 292 วรรคหนึ่ง (1)”

หมายเหตุ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคดีนี้ได้วินิจฉัยต่อไปว่า เมื่อผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งทางการเมืองจึงไม่อาจนำบทบัญญัติมาตรา 295 มาใช้บังคับกับกรณีผู้ถูกร้องได้ ผู้ร้องจึงไม่อาจขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดตามมาตรา 295 ได้

ข.3 ฝ่ายที่ไม่ได้วินิจฉัย

1) นายกระมล ทองธรรมชาติ

มีความเห็นว่า “ประเด็นผู้ถูกร้องอยู่ในบังคับมาตรา 295 เป็นประเด็นข้อกฎหมายที่สำคัญกว่าประเด็นผู้ถูกร้องอยู่ในบังคับมาตรา 291 และมาตรา 292 เพราะแม้ฟังได้ว่าผู้ถูกร้องมีหน้าที่ยื่นบัญชี ตามรัฐธรรมนูญ แต่ไม่ได้หมายความว่าผู้ถูกร้องซึ่งพ้นจากตำแหน่งทางการเมืองไปแล้วจะอยู่ในบังคับมาตรา 295 เนื่องจากเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมาตรา 291 - 294 แตกต่างกับเจตนารมณ์ตามมาตรา 295 อีกทั้งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญก่อนหน้า (ทั้ง 5 กรณี คือ คำวินิจฉัยที่ 10/2543, 11/2543, 12/2543, 27/2543 และ 28/2543) มีข้อเท็จจริงแตกต่างจากกรณีของผู้ถูกร้อง ฉะนั้นก่อนจะวินิจฉัยประเด็นอื่น จึงนำประเด็นว่าผู้ถูกร้องได้พ้นจากตำแหน่งทางการเมือง จึงมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่อยู่ในบังคับมาตรา 295 หรือไม่ มาวินิจฉัยก่อนประเด็นอื่น”

หมายเหตุ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนนี้ได้วินิจฉัยต่อมาว่า ผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งไปก่อนครบกำหนด 30 วัน ที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องยื่นบัญชีฯ ในครั้งแรก ผู้ถูกร้องไม่อยู่ในบังคับมาตรา 295 และไม่มีคามผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295

2) นายอนันต์ เกตุวงศ์

ไม่ได้วินิจฉัยในประเด็นหลักตามที่ได้มีการตั้งประเด็นไว้ตาม คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แต่นายอนันต์ฯ ได้มีคำวินิจฉัยในประเด็นหลักที่ 2 ว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่น บัญชีฯ และเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่ ต่อไป

5.1.2 ปัญหาที่ 2 การยื่นคำร้องของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295

เมื่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินต่อ คณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้ว คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะได้ทำการตรวจสอบการยื่นบัญชีแสดง รายการทรัพย์สินและหนี้สินว่ามีความถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือไม่หาก คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาแล้วเห็นว่าผู้ยื่นบัญชีฯ มีการกระทำผิด 3 ประการ ดังนี้ คือ

- 1) จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน
- 2) จงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ
- 3) จงใจปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบในบัญชีแสดงรายการทรัพย์สิน

และหนี้สิน

คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะพิจารณาในการประชุมของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ด้วย มติไม่น้อยกว่าสองในสาม แล้วยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้วินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

5.1.2.1 การตรวจสอบการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สิน และหนี้สินตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

เมื่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยื่นบัญชีฯ พร้อม เอกสารประกอบต่อสำนักงาน ป.ป.ช. แล้ว เจ้าหน้าที่ที่จะรับบัญชีฯ และตรวจสอบเอกสารเบื้องต้น จากนั้นประธานหรือกรรมการ ป.ป.ช. ผู้ได้รับมอบหมายจะลงลายมือชื่อกำกับการส่งบัญชีฯ ดังกล่าวทุกหน้า ต่อมาคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริงของ ทรัพย์สินและหนี้สินซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจมอบหมายให้บุคคลใดดำเนินการตรวจสอบ

และจัดทำรายงานผลการตรวจสอบเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็ได้และหากการตรวจสอบจำเป็นต้องใช้ผู้มีความรู้ ความชำนาญและใช้วิชาชีพเฉพาะด้านในกิจการหรือความจำเป็นอื่นสามารถแต่งตั้งบุคคลภายนอกร่วมตรวจสอบได้

นอกจากนั้นรัฐธรรมนูญยังได้กำหนดกลไกให้ประชาชนและบุคคลภายนอกได้ตรวจสอบและจับตาการทำงานของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรีอย่างใกล้ชิด จึงกำหนดให้**บัญชีพร้อมเอกสารประกอบที่ได้ยื่นต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. เฉพาะของนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต้องเปิดเผยให้สาธารณชนทราบโดยเร็วภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ครบกำหนดที่ต้องยื่นบัญชี ดังกล่าว**

เมื่อมีการตรวจสอบบัญชี พร้อมเอกสารประกอบจากเจ้าหน้าที่สำนักงาน ป.ป.ช. ในเบื้องต้นแล้วประธานกรรมการ ป.ป.ช. จะจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยเร็วเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สินตามบัญชี และเอกสารประกอบที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ยื่นไว้

เมื่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้พ้นจากตำแหน่งหรือพ้นจากตำแหน่งมาแล้วครบหนึ่งปีหรือตาย คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะทำการตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น เพื่อตรวจสอบถึงการเพิ่มขึ้นของทรัพย์สินและการลดลงของหนี้สินว่ามีอะไรผิดปกติหรือไม่ แล้วหากตรวจสอบเสร็จสิ้นก็จะเปิดเผยผลการตรวจสอบนั้นลงในราชกิจจานุเบกษาต่อไป

5.1.2.2 การพิจารณาวินิจฉัยการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

เมื่อมีการตรวจสอบการยื่นบัญชี ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดไม่ยื่นบัญชี และเอกสารประกอบ หรือยื่นบัญชีไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วนหรือยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่ยื่นสำเนาแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในรอบปีภาษีที่ผ่านมาหรือไม่ยื่นเอกสารประกอบเพื่อพิสูจน์ความมีอยู่จริงของทรัพย์สินหรือดำเนินการอื่นใดในบัญชีและเอกสารประกอบไม่ถูกต้องครบถ้วน อนุกรรมการหรือเจ้าพนักงานซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบหมาย จะจัดทำรายงานพร้อมความเห็นเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อพิจารณา

เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้รับเรื่องแล้วจะต้องวินิจฉัยว่าการกระทำใดๆ ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดังกล่าวเป็นการกระทำที่จงใจหรือไม่ และก่อนคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติใดๆ ต้องเปิดโอกาสให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้นได้มี

โอกาสที่แจ่มชัดยิ่งขึ้น ตามหลักการรับฟังข้อเท็จจริงทุกฝ่ายและเพื่อให้ความเป็นธรรมต่อบุคคลที่ตกเป็นผู้ถูกกล่าวหา โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต้องปฏิบัติตามกระบวนการตามที่กฎหมายกำหนดซึ่งในปัจจุบันมีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์ว่าด้วยกระบวนการพิจารณาของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไว้

5.1.2.3 คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

หลังจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาแล้วเห็นว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชี และเอกสารประกอบหรือจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยความอันเป็นเท็จหรือจงใจปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะต้องมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสาม ซึ่งขาดกรณีดังกล่าวแล้วมีความเห็นให้เสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดต่อไป หากศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชี และเอกสารประกอบหรือจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบมีผลให้ผู้พ้นจากตำแหน่งทางการเมืองและต้องห้ามมิให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งทางการเมืองนั้น

5.1.2.4 คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการยื่นคำร้องของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295

เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) ได้รับบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ถูกร้องในคดีนี้แล้วได้ทำการตรวจสอบการยื่นบัญชีดังกล่าวพบว่าผู้ถูกร้องได้ยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และผู้ร้องได้ทำเป็นคำร้องเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 แต่ในกรณีดังกล่าวผู้ถูกร้องได้โต้แย้งและปรากฏเป็นประเด็นอยู่ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญโดยสรุปว่า

1) บทบัญญัติมาตรา 295 มีบทลงโทษให้พ้นจากตำแหน่งและต้องห้ามมิให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นเวลาห้าปี ไม่สามารถใช้อย่างบังคับกับผู้ถูกร้อง เนื่องจากผู้ถูกร้องได้พ้นจากตำแหน่งทางการเมืองไปแล้ว

2) ผู้ร้องลงมติกรณีของผู้ถูกร้องโดยฝ่าฝืนระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. 2541 ข้อ 21 โดยไม่ให้โอกาสผู้ถูกร้องชี้แจงก่อนลงมติ

3) มติของผู้ร้องไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากคุณหญิงปรีญา เกษมสันต์ ณ อยุธยา ขาดคุณสมบัติการเป็นกรรมการ ป.ป.ช.

4) ผู้ร้องตรวจสอบบัญชีฯ ของผู้ถูกร้องเมื่อพ้นกำหนดอายุความที่จะดำเนินการตามมาตรา 295 โดยใช้อายุความ 2 ปี เรื่องร่ำรวยผิดปกติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 75 วรรคสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม

5) คำร้องของผู้ร้องเป็นคำกล่าวอ้างลอยๆ ไม่สามารถแสดงให้เห็นได้ว่า กรณีใดเป็นการแจ้งข้อความอันเป็นเท็จ กรณีใดเป็นการปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ทำให้ผู้ถูกร้องไม่สามารถชี้แจงได้

6) ผู้ร้องพิจารณาและดำเนินการกรณีของผู้ถูกร้องโดยไม่เที่ยงธรรม เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีของนายชวน หลีกภัย และนายบัญญัติ บรรทัดฐาน โดยศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาปัญหาต่างๆ ดังกล่าวแล้วได้มีคำวินิจฉัยดังนี้

ก. คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยในประเด็นดังกล่าวนี้โดยสรุปได้ว่า “มาตรา 295 เป็นมาตรการบังคับของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 291 และมาตรา 292 ที่กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองรวมถึงผู้ที่พ้นจากตำแหน่งในเวลาต่อมา มีหน้าที่ยื่นบัญชีด้วย เมื่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชี ตามกำหนดเวลาในรัฐธรรมนูญจงใจไม่ยื่นบัญชีหรือจงใจยื่นบัญชีด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ก็ตกอยู่ภายใต้บังคับมาตรา 295 ด้วย ส่วนระเบียบอันจำเป็นแก่การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. 2541 เป็นระเบียบที่ออกมาใช้ชั่วคราวเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่ต้องมีแนวปฏิบัติหรือหลักเกณฑ์ต่างๆ ใช้บังคับไปพลางก่อนเมื่อมีการบัญญัติพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 แล้ว ระเบียบดังกล่าวนี้ก็ป็นอันสิ้นผลไปตามนัยของบทบัญญัติมาตรา 321 และขณะที่ผู้ถูกร้องพิจารณาและลงมติกรณีของผู้ถูกร้องเป็นช่วงเวลาที่มิได้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญใช้บังคับแล้ว การลงมติของผู้ร้องเป็นไปตามวิธีการของ

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ไม่เป็นการฝ่าฝืนระเบียบดังกล่าวแต่อย่างใด ส่วนกรณีมติของผู้ร้องเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว เนื่องจากคุณหญิงปรีญา เกษมสันต์ ณ อยุธยา ไม่ได้กระทำการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ มาตรา 258 วรรคสอง ที่จะทำให้อาชีพคุณสมบัติการเป็นกรรมการ ป.ป.ช. และที่มีผลต่อมติของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เนื่องจากกรณีคุณหญิงปรีญามีได้เป็นกรรมการในบริษัทวงศอมระตามทีศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 18/2544 ว่าคุณหญิงปรีญา ได้ลาออกจากการเป็นกรรมการบริษัทภายใน 15 วัน นับแต่วันได้รับเลือกจากที่ประชุมวุฒิสภาแล้ว ส่วนกรณีบริษัทเกษมวณารมย์ฯ ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาพยานหลักฐานแล้วเชื่อว่า คุณหญิงปรีญา ได้ลาออกจากการเป็นกรรมการบริษัทภายใน 15 วัน นับแต่วันได้รับเลือกจากที่ประชุมวุฒิสภาแล้ว และไม่ได้เป็นลูกจ้างของบริษัทเกษมวณารมย์ฯ จึงมิได้กระทำการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ มาตรา 258 วรรคสอง และการยื่นบัญชี ของผู้ถูกร้องได้กำหนดหน้าที่ของผู้ยื่นบัญชี และกำหนดมาตรการบังคับไว้ตามมาตรา 295 โดยไม่ได้บัญญัติเรื่องอายุความไว้ การดำเนินการแสดงบัญชี จึงเป็นไปตามรัฐธรรมนูญและไม่อาจนำอายุความการตรวจสอบเรื่อง ความรั่วรัยผิดปกติ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 75 ที่กำหนดอายุความสองปีมาใช้บังคับได้ ส่วนคำร้องของผู้ร้อง กล่าวถึงการปกปิดการแสดงผลการทรัพย์สินโดยละเอียด และมีความสมบูรณ์สามารถเข้าใจได้ดี และผู้ถูกร้องได้ชี้แจงประเด็นต่างๆ ทุกประเด็น ข้ออ้างของผู้ถูกร้องว่าคำร้องของผู้ร้องเป็น คำกล่าวอ้างลอยๆ จึงฟังไม่ขึ้น เมื่อพิจารณาถึงการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญและผู้ร้องไม่ได้เสนอเรื่องของนายชวน หลีกภัย และ นายบัญญัติ บรรทัดฐาน มาให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย จึงไม่มีข้อเท็จจริงให้เปรียบเทียบว่า การพิจารณาของผู้ร้องมีความไม่เที่ยงธรรม และเมื่อได้พิจารณาคำร้องของผู้ร้องและข้อโต้แย้งของผู้ถูกร้องแล้ว เห็นว่าข้อโต้แย้งของผู้ถูกร้องในเรื่องหน้าที่ของผู้ร้องและการดำเนินการของผู้ร้องฟังไม่ขึ้น เมื่อผู้ถูกร้องมีหน้าที่ยื่นบัญชี ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 และมาตรา 292 การยื่น คำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 แล้ว”

ข. คำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

เกี่ยวกับการยื่นคำร้องของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 โดยมีที่มาจากคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งเมื่อพิจารณาในประเด็นนี้จะแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ ก) ฝ่ายที่วินิจฉัยสอดคล้องกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ข) ฝ่ายที่วินิจฉัยขัดหรือแย้งกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ค) ฝ่ายที่ไม่ได้วินิจฉัยในประเด็นดังกล่าว ซึ่งมีรายละเอียดกล่าวคือ

ข.1 ฝ่ายที่วินิจฉัยสอดคล้องกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

1) นายประเสริฐ นาสกุล

เนื่องจากนายประเสริฐ นาสกุล ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ได้วินิจฉัยปัญหาดังกล่าวนี้เป็น 2 กรณี คือ

หรือไม่

1) ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดคำร้อง

2) ผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชี ต่อผู้ร้องด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่

ซึ่งในประเด็นแรกนายประเสริฐได้วินิจฉัยดังนี้

1) กรรมการ ป.ป.ช. ไม่มีคุณสมบัติต้องห้ามและมิได้กระทำการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ มาตรา 258 วรรคสอง เพราะได้ลาออกจากการเป็นกรรมการของบริษัทเกษมวณารมย์ จำกัด และมีได้เป็นลูกจ้างผู้ทำบัญชีแต่อย่างใด

2) การดำเนินการของผู้ร้องสามารถแต่งตั้งคณะอนุกรรมการตรวจสอบได้ ผู้ร้องไม่มีความจำเป็นต้องตรวจสอบเอง

3) กรรมการผู้ร้องพิจารณา กรณีของผู้ถูกร้องโดยไม่มีสาเหตุโกรธเคืองเป็นส่วนตัว ผู้ถูกร้องเข้าใจผิดในตัวกรรมการ ป.ป.ช. บางคน การที่ผู้ร้องได้พิจารณาปัญหาของผู้ถูกร้องช้าหรือเร็วประการใด ผู้ร้องย่อมถูกฝ่ายตรงข้ามกล่าวหาว่ามติของผู้ร้องไม่ชอบและไม่เป็นธรรม

4) การที่ผู้ถูกร้องเสนอเรื่องคุณหญิงปรีญา ขาดคุณสมบัติไม่เคยได้รับเลือกเป็นกรรมการ ป.ป.ช. ดังนั้นองค์ประกอบของผู้ร้องไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 297 เป็นผลให้มติของผู้ร้องไม่ชอบ เป็นการเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นอำนาจขององค์กรนั้นหรือประธานรัฐสภาเท่านั้นที่จะเป็นผู้เสนอตามมาตรา 266

5) ระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่ผู้ถูกร้องอ้างว่าผู้ร้องไม่ปฏิบัติตามนั้นได้ถูกยกเลิกไปเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ตามนัยของรัฐธรรมนูญ มาตรา 321 วรรคสอง

ฉะนั้น ในปัญหาดังกล่าวศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับคำร้องของผู้ร้องไว้วินิจฉัยชี้ขาดได้ หากผู้ถูกร้องเห็นว่ากรรมการ ป.ป.ช. คนใดปฏิบัติไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายต้องดำเนินการเป็นอีกเรื่องหนึ่งต่างหาก”

ส่วนประเด็นที่สองบางส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาการยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามมาตรา 295 หรือไม่ นายประเสริฐได้วินิจฉัยดังนี้

“1) กรณีบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ใช้บังคับกับผู้ร้องนั้น การตีความนอกจากใช้หลักการต่างๆ แล้วจะต้องคำนึงถึงศีลธรรมของประชาชน เพราะปัจจุบันคนไทยมุ่งไปหาความเจริญทางวัตถุ ห่างเหินจากศีลธรรมและยังมีความเห็นแก่ตัวซึ่งเป็นสาเหตุของปัญหาทั้งหมดของคน การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐหลายส่วน ทั้งการตรวจสอบการยื่นบัญชี และการร่ำรวยผิดปกติและรัฐธรรมนูญยังบัญญัติให้เปิดเผยบัญชีของนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีให้สาธารณชนทราบภายใน 30 วัน และผู้ร้องได้ประกาศผลการตรวจสอบนั้นมีใช้การรับรองความถูกต้องแต่เป็นเพียงการเร่งรัดการทำงานของผู้ร้อง กรณีของผู้ถูกร้องเป็นเพียงการยื่นบัญชี ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การที่ผู้ถูกร้องอ้างว่าได้โอนหุ้นให้คู่สมรสและคู่สมรสใช้ชื่อบุคคลอื่นถือแทนโดยผู้ถูกร้องไม่ทราบและการรอกข้อความในบัญชีเป็นความเข้าใจผิดของเลขานุการคู่สมรส แต่คู่สมรสยืนยันเป็นผู้สั่งว่าไม่ต้องรอก นอกจากนั้นพบว่าการโอนหุ้นบุคคลผู้ถือแทนให้นายบรรณพจน์ ดามาพงศ์ เป็นนิติกรรมอำพราง เพราะนายบรรณพจน์ต้องเสียภาษี หากไม่เสียคู่สมรสของผู้ถูกร้องซึ่งเป็นผู้ให้ต้องเสียแทน การที่ผู้ถูกร้องและคู่สมรสประกอบธุรกิจโดยไม่ประสงค์จะเปิดเผยหลักทรัพย์โดยใช้ชื่อบุคคลอื่นถือแทนเป็นการกระทำที่ไม่โปร่งใส เพราะหากผู้ถูกร้องและผู้ที่เกี่ยวข้องได้มาหรือมีการจำหน่ายหุ้นเกินกว่าร้อยละห้าของจำนวนหุ้นที่ถือจะต้องรายงานให้คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์ฯ ทราบ ฉะนั้นเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ต้องการปฏิรูปทางการเมืองย่อมไร้ผลหากนักธุรกิจที่อาสาเข้ามาทำงานทางการเมือง อ้างว่ามีเหตุผลทางธุรกิจจึงใช้ชื่อบุคคลใกล้ชิดถือหุ้นแทนซึ่งบุคคลอื่นก็ทำกันเป็นปกติ แต่หัวใจทางการเมืองคือความไม่เห็นแก่ตัวและพรรคของตนแล้ว นักการเมืองควรมีศีลธรรม เมื่อการเมืองเศรษฐกิจและสังคมมีปัญหาที่ต้องแก้ไขผู้อาสาเข้ามาแก้ไขใช้วิธีการเดิมๆ ย่อมจะแก้ไขไม่ได้ เพราะปัจจุบันเป็นผลของอดีตและจะเป็นเหตุของอนาคต ต้องคิดให้ดีพูดให้ดีและทำให้ดีอนาคต จึงจะมีความหวัง มิฉะนั้นผู้สนับสนุนผู้ถูกร้องอาจผิดหวังในที่สุด รัฐธรรมนูญมาตรา 295 ใช้บังคับแก่ผู้ถูกร้องซึ่งพ้นจากตำแหน่งทางการเมืองแล้วด้วย และศาลรัฐธรรมนูญใช้มาตรานี้บังคับแก่ผู้ที่ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดมาแล้วทุกราย

ส่วนปัญหาว่าผู้ถูกร้องไม่เข้าใจคำอธิบายบัญชี แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน เห็นว่ารัฐธรรมนูญไม่ได้นิยามคำว่าทรัพย์สินของตนแต่ เห็นว่ามีกฎหมายอื่นบัญญัติคำว่า ทรัพย์และทรัพย์สิน และทรัพย์ระหว่างสามีภรรยาไว้แล้วและ คำอธิบายแบบบัญชียากแก่การเข้าใจนั้น หากรองนายกรัฐมนตรีในสมัยรัฐบาลที่เสนอร่าง รัฐธรรมนูญต่อรัฐสภาไม่เข้าใจแล้วใครจะเข้าใจ เหตุใดจึงไม่พยายามศึกษาและทำความเข้าใจ หรือสอบถามผู้ร้อง ไม่มีรัฐมนตรีหรือผู้ถูกกล่าวหารายใดนอกจากผู้ถูกร้องยกประเด็นว่าไม่เข้าใจ แบบบัญชี และไม่แสดงรายการทรัพย์สิน ผู้ถูกร้องถามตนเองว่าทรัพย์สินที่โอนลอยให้คู่สมรส และคู่สมรสโอนลอยให้แก่บุคคลอื่นถือแทนเป็นทรัพย์สินของตนหรือไม่ หากผู้ถูกร้องตอบโดย สุจริตเปิดเผยและชัดเจนว่าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินของตน นอกจากนั้นผู้ถูกร้องที่ไม่เคยนำ หลักฐานการโอนหุ้นมาแสดงทั้งที่การดูข้อมูลเกี่ยวกับหุ้นผู้ถูกร้องสามารถตรวจดูจาก คอมพิวเตอร์ได้โดยง่าย ภายหลังผู้ถูกร้องได้ยื่นคำชี้แจงรายการทรัพย์สินที่ไม่ได้แสดงแต่เป็นกรณี ที่มีได้แจ้งด้วยความสมัครใจ หากเป็นกรณีที่คณะอนุกรรมการฯ ถามไปและเป็นภายหลังที่ สื่อมวลชนเสนอข่าวและมีผู้กล่าวหาผู้ถูกร้องโดยขอให้ผู้ร้องตรวจสอบแล้ว การไม่แสดงรายการ ทรัพย์สินและหนี้สินในบัญชีดังกล่าวจึงมิใช่ความผิดพลาดโดยสุจริต แต่เป็นการจงใจปกปิด ข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ผู้ถูกร้องเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่สำคัญของฝ่ายบริหาร และมีความรับผิดชอบสูงไม่สมควรปิดความรับผิดชอบในหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญให้แก่เลขานุการ ส่วนตัวซึ่งเป็นเพียงพนักงานผู้น้อย”

หมายเหตุ สำหรับปัญหาว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่น บัญชีฯและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบจะได้ กล่าวถึงในบทต่อไป

2) พลโทจล อติเรก

วินิจฉัยโดยสรุปว่า “การชี้แจงของผู้ถูกร้องต่อ คณะอนุกรรมการตรวจสอบฯ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เหมือนกับผู้ถูกร้องได้ ชี้แจงต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้ว จึงถือว่าผู้ร้องได้ปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. 2541 ข้อ 21 โดยให้ผู้ถูกร้องชี้แจงต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้ว ส่วนมติของผู้ร้องที่มีคุณหญิงปรีญา เกษมสันต์ ณ อยุธยา ร่วมลงมติด้วยความชอบด้วย รัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญแล้ว โดยคุณหญิงปรีญาฯ ได้ลาออกจากบริษัท ต่างๆ แล้วโดยไม่ได้กระทำการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ มาตรา 258 วรรคหนึ่ง (3) วรรคสอง และ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ มาตรา 11 วรรคหนึ่ง (3) และวรรคสอง ส่วนบทบัญญัติ

มาตรา 295 ใช้บังคับกับผู้ถูกร้องได้ เนื่องด้วยผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 295 มีความหมายอย่างเดียวกับบุคคลในมาตรา 291 และมาตรา 292 ตามรัฐธรรมนูญหมวด 10 ว่าด้วยการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐที่รวมถึงผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทั้งในขณะดำรงตำแหน่งและพ้นจากตำแหน่งด้วย และมาตรา 292 บัญญัติให้การยื่นบัญชี เพื่อแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่มีอยู่จริงในวันยื่นบัญชี ทรัพย์สินที่ได้มาโดยสุจริตก็ต้องแสดงไว้ในวันยื่นบัญชีด้วย ข้อต่อสู้ของผู้ถูกร้องอ้างว่าทรัพย์สินที่ได้มาก่อนเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่มีเหตุที่จะปกปิดข้อเท็จจริง จึงรับฟังไม่ได้ ส่วนผู้ถูกร้องอ้างว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมเห็นว่าผู้ร้องปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจไว้ และการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ร้องแต่ละเรื่องย่อมมีเหตุผลเป็นเรื่องราวๆ ไปและไม่มีกรณีมาเปรียบเทียบในการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญว่าการดำเนินการกรณีนายชวน หลีกภัย และนายบัญญัติ บรรทัดฐาน กับกรณีของผู้ถูกร้องมีความไม่เป็นธรรมอย่างไร การที่ผู้ร้องไม่เปิดโอกาสให้ผู้ถูกร้องชี้แจงและเรียกเอกสารเพิ่มถ้าผู้ร้องเห็นว่าพยานหลักฐานเพียงพอแก่การพิจารณาก็ขอกระทำได้ ส่วนข้อกล่าวอ้างว่ากรรมการ ป.ป.ช. และเลขาธิการคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้การสนับสนุนพรรคการเมืองคู่ต่อสู้ของพรรคผู้ถูกร้องก็เป็นเพียงคำกล่าวอ้างลอยๆ ไม่มีหลักฐานใดมาพิสูจน์ได้ และคำร้องของผู้ร้องได้บรรยายไว้แจ้งชัดแล้วว่าผู้ถูกร้องปกปิดหน้าที่ให้ผู้อื่นถือแทนไว้และจะเป็นกรณีเดียวหรือหลายกรณีถือว่าสามารถเข้าใจข้อกล่าวหาได้ ส่วนการที่ผู้ร้องได้ตรวจสอบว่าผู้ถูกร้องกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์หรือตรวจสอบการเสียหายจากการซื้อขายหลักทรัพย์ ผู้ร้องมีอำนาจกระทำได้เพราะเป็นการตรวจสอบเพื่อหาสาเหตุของการไม่แจ้งหรือแสดงรายการทรัพย์สิน ส่วนข้อต่อสู้อื่นของผู้ถูกร้องไม่มีสาระแก่การวินิจฉัยและอีกหลายประเด็นไม่มีเหตุผลที่จะรับฟังได้จึงไม่จำเป็นต้องวินิจฉัย”

3) นายปรีชา เจริญพาณิชย์

วินิจฉัยโดยสรุปว่า “บทบัญญัติมาตรา 295 ใช้บังคับกับบุคคลที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอยู่และพ้นจากตำแหน่งทางการเมืองไปแล้ว และเจตนารมณ์ตามมาตรา 295 และมาตรา 294 เป็นคนละกรณีกัน เนื่องจากมาตรา 294 เป็นการตรวจสอบบัญชีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ยื่นบัญชี เมื่อพ้นจากตำแหน่งและตายเท่านั้น แต่มาตรา 295 เป็นการตรวจสอบบัญชีที่มีการมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ หากมีการกระทำผิดตามมาตรา 295 ก็จะต้องรับผลตามมาตรา 295 คือ พ้นจากตำแหน่งและต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ เป็นเวลาห้าปี ส่วนกรณีกล่าวอ้างว่าคุณหญิงปรีดา เกษมสันต์ ณ อยุธยา กรรมการ ป.ป.ช.ขาดคุณสมบัติตามมาตรา 258 พรรคสอง นั้นไม่รับวินิจฉัย และแม้

คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีจำนวนไม่ครบ 9 คน ก็ถือว่าเป็นคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้ว สามารถดำเนินงานได้ ส่วนองค์ประชุมและองค์มติจะมีจำนวนเท่าใดเป็นอีกกรณีหนึ่ง ดังนั้นองค์ประชุมและการลงมติของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามมาตรา 295 ชอบด้วยกฎหมายแล้ว”

4) นายมงคล สระแก้ว

วินิจฉัยโดยสรุปว่า “ผู้ถูกร้องยื่นบัญชี ต่อผู้ร้องโดยอยู่ในบังคับของรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 เนื่องจากรัฐธรรมนูญเป็นฉบับปฏิรูปการเมืองมีความแตกต่างจากรัฐธรรมนูญเดิมหลายประการ ที่สำคัญเพื่อให้การเมืองโปร่งใสบริสุทธิ์ มีหลักการป้องกันและขจัดนักการเมืองทุจริตโดยมีมาตรการต่างๆ เพื่อป้องกันและปราบปรามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และมาตรา 292 กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีการยื่นบัญชี และระยะเวลาการยื่นบัญชีไว้ ประกอบกับมาตรา 293 ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. เมื่อได้รับบัญชีของนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีแล้วให้เปิดเผยต่อสาธารณชน และให้มีการตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริงของทรัพย์สิน หากพบว่าการเพิ่มขึ้นของทรัพย์สินผิดปกติให้ส่งเรื่องไปยังอัยการสูงสุดดำเนินคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของนักการเมืองเพื่อให้ทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นผิดปกติตกเป็นของแผ่นดินตามมาตรา 294 แต่หากตรวจพบว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจงใจไม่ยื่นบัญชีหรือจงใจยื่นบัญชีด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบต้องรับโทษคือให้พ้นจากตำแหน่งทางการเมืองหรือต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆเป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง เห็นได้ว่าการลงโทษตามมาตรา 294 มีความแตกต่างจากมาตรา 295 การลงโทษตามมาตรา 295 ใช้บังคับกรณีการยื่นบัญชี ทั้ง 3 ครั้ง คือยื่นกรณีเข้ารับตำแหน่ง กรณีพ้นจากตำแหน่งและกรณีพ้นจากตำแหน่งแล้วเป็นเวลาหนึ่งปี ฉะนั้นมาตรา 295 ใช้บังคับรวมถึงผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่พ้นจากตำแหน่งแล้วด้วย (เนื่องจากมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยไว้แล้วตามคำวินิจฉัยที่ 27/2543, 28/2543) และมาตรา 295 ไม่ได้กำหนดอายุความไว้ ที่ผู้ถูกร้องต่อสู้ว่ามาตรา 295 ใช้บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่งอยู่ ส่วนผู้พ้นจากตำแหน่งต้องใช้มาตรา 294 และกรณีผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่ง อายุความที่จะดำเนินคดีเรื่องร่ำรวยผิดปกติมีเพียง 2 ปี ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ มาตรา 75 วรรคสอง เมื่อผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งจึงฟังไม่ขึ้น และมติของผู้ร้องชอบด้วยกฎหมายแล้ว เนื่องจากคุณหญิงปรีญา เกษมสันต์ ณ อยุธยา ได้ลาออกจากการเป็นกรรมการบริษัทภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ได้รับเลือกจากวุฒิสภา และไม่ได้ดำรงตำแหน่งกรรมการบริษัทหรือลูกจ้างบริษัทใดในขณะที่ดำรงตำแหน่งกรรมการ ป.ป.ช. จึงมีคุณสมบัติครบถ้วนไม่ได้ฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญมาตรา 297 วรรคสอง ประกอบมาตรา 258 วรรคสอง และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 11 วรรคสอง และ

มาตรา 11 วรรคหนึ่ง (3) และข้ออ้างว่าผู้ร้องดำเนินการไม่เป็นธรรมและขัดต่อระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. 2541 ข้อ 21 เห็นว่าขณะที่ผู้ถูกร้องถูก คณะอนุกรรมการตรวจสอบให้ชี้แจงข้อเท็จจริง ระเบียบดังกล่าวได้ถูกยกเลิกไปแล้วเมื่อมี พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 เนื่องจากรัฐธรรมนูญมาตรา 321 กำหนดให้ระเบียบดังกล่าวใช้บังคับได้ จนกว่าจะมีกฎหมาย ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตมีผลใช้บังคับ ข้ออ้างของผู้ถูกร้องว่าผู้ร้องดำเนินการไม่เป็นธรรมและขัดต่อระเบียบนั้นจึงฟังไม่ได้ส่วนประเด็น ข้อกฎหมายข้ออื่นไม่จำเป็นต้องวินิจฉัย”

5) นายสุจิต บุญบงการ

วินิจฉัยโดยสรุปว่า “เมื่อพิจารณามาตรา 291 และ มาตรา 292 แล้ว ที่ให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีหน้าที่ยื่นบัญชี ทั้ง 3 ครั้ง เมื่อเข้ารับ ตำแหน่งและพ้นจากตำแหน่งด้วย ดังนั้นมาตรา 295 ต้องหมายความรวมทั้งผู้ดำรงตำแหน่งทาง การเมืองอยู่ในขณะนั้นและผู้ที่ยื่นบัญชีแล้วแต่ยังมีหน้าที่ยื่นบัญชี ตามมาตรา 292 ส่วนผู้ถูกร้องอ้างว่าได้พ้นจากตำแหน่งก่อนครบกำหนดเวลายื่นบัญชี ในกรณีเข้ารับตำแหน่งคือ ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รัฐธรรมนูญใช้บังคับนั้นรับฟังไม่ได้ และกำหนดระยะเวลาสามสิบวัน ก็เป็นกำหนดให้เวลารวบรวมเอกสารและข้อมูล ไม่ได้ให้ใช้เป็นช่องว่างที่จะไม่ยื่นบัญชี การ ตีความตามผู้ถูกร้องอ้างไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และเจตนารมณ์ให้มีการยื่น บัญชี เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐของผู้ดำรงตำแหน่งทาง การเมือง ถ้าตีความว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 295 หมายถึง ผู้ที่ยังอยู่ใน ตำแหน่งเท่านั้นจะทำให้การบัญญัติให้ยื่นบัญชี ทั้งสามครั้งอันเป็นเท็จและปกปิดข้อเท็จจริงที่ ควรแจ้งให้ทราบจะไม่บังเกิดผลและทำให้ผู้ดำรงตำแหน่งพ้นจากตำแหน่งและพ้นจากตำแหน่ง แล้วเป็นเวลาหนึ่งปียื่นบัญชีด้วยข้อความอันเป็นเท็จและปกปิดข้อเท็จจริงจะไม่มีผลบังคับใช้ ทำให้รัฐธรรมนูญมาตรา 292 ไม่มีความหมายแต่อย่างใดและทำให้การตรวจสอบทรัพย์สิน เพิ่มขึ้นผิดปกติตามมาตรา 294 เป็นไปไม่ได้ คำว่าจงใจตามมาตรา 295 มีความหมายว่า เป็น การกระทำโดยรู้สำนึกหรือรู้ว่ามีหน้าที่ยื่น จงใจยื่นบัญชีด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือรู้ ว่าข้อความที่ยื่นไม่ตรงกับความเป็นจริง โดยไม่จำเป็นต้องเป็นการบิดเบือนเพื่อเตรียมการทุจริตหรือการ ปกปิดทรัพย์สินที่ได้มาจากการใช้อำนาจหน้าที่โดยทุจริต และการยื่นบัญชี ของผู้ถูกร้องเป็นไป ตามมาตรา 291 และมาตรา 292 สามารถดำเนินการได้เลย ไม่จำเป็นต้องรอระเบียบอันจำเป็นแก่ การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ก่อน เพราะรัฐธรรมนูญได้กำหนดหลักเกณฑ์และ วิธีการยื่นตลอดจนระยะเวลาการยื่นไว้พอสมควรแล้ว การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ร้องเป็นการขัดต่อ

ระเบียบดังกล่าวนั้นเห็นว่าระเบียบดังกล่าวได้ถูกยกเลิกไปแล้ว เมื่อมีการบัญญัติกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตใช้บังคับ การดำเนินงานของผู้ร้องจึงเป็นไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวไม่เป็นการฝ่าฝืนระเบียบตามที่กล่าวมา และอายุความตามมาตรา 295 จะนำอายุความ 2 ปี กรณีร่ำรวยผิดปกติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ มาตรา 75 วรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลมไม่ได้เพราะเป็นความผิดคนละประเภทกัน แต่เห็นว่าการดำเนินการฟ้องร้องและวินิจฉัยความผิดตามมาตรา 295 ต้องกระทำภายในห้าปี หลังจากนั้นแล้วการวินิจฉัยจะไม่มีผลแต่อย่างใด และมติของผู้ร้องเป็นมติที่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว เพราะกรณีคุณหญิงปรีดา เกษมสันต์ ณ อยุธยา ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 18/2544 และตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 19/2544 กรณีนายประยุทธ์ มหากิจศิริ ว่าไม่ได้กระทำการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ มาตรา 258 วรรคสอง ประกอบมาตรา 258 วรรคหนึ่ง (3) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 11 วรรคสอง ประกอบมาตรา 11 วรรคหนึ่ง (3) มติของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงไม่มีปัญหาความชอบด้วยกฎหมาย ส่วนประเด็นเรื่องการปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการ ป.ป.ช. มีความลำเอียง เลือกปฏิบัติและไม่เป็นธรรมกับกรณีอื่นนั้น บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา 299 บัญญัติโดยชัดเจนว่าเป็นอำนาจหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะเข้าชื่อกันฟ้องร้องต่อวุฒิสภามีมติให้กรรมการ ป.ป.ช. พ้นจากตำแหน่ง จึงไม่อยู่ในอำนาจที่ศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยได้”

หมายเหตุ ส่วนปัญหาที่ผู้ถูกร้องอ้างว่าผู้ร้องมีการไต่สวนโดยลำเอียงไม่เป็นธรรมแก่ผู้ถูกร้องและจะมีผลกระทบต่อข้อเท็จจริงอย่างไรหรือไม่ นายสุจิต บุญบงการ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยในส่วนข้อเท็จจริงที่จะวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบต่อไป

6) นายสุจินดา ยงสุนทร

วินิจฉัยโดยสรุปว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 295 มีความหมายรวมถึงผู้ที่กำลังดำรงตำแหน่งและพ้นจากตำแหน่งทางการเมืองไปแล้วด้วย เพราะมาตรา 295 ดังกล่าวบัญญัติรองรับมาตรา 291 และมาตรา 292 และเพื่อให้บทบัญญัติทั้งสองมาตราดังกล่าวมีผลใช้บังคับได้อย่างจริงจังและสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ส่วนข้ออ้างของผู้ถูกร้องว่าโทษตามมาตรา 295 ที่ให้พ้นจากตำแหน่งกับโทษการห้ามดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ เป็นเวลาห้าปี ผู้ที่จะอยู่ในบังคับได้จะต้องเป็นผู้ที่สามารถรับโทษทั้งสองสถานควบคู่ไปพร้อมกันได้ จะรับโทษเพียงต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ใดๆ เป็นเวลาห้าปีสถานเดียวนั้นไม่มีตรรกะหรือเหตุผลใดๆ มาสนับสนุน เพราะแม้ผู้ดำรงตำแหน่งพ้นจากตำแหน่งไปแล้วจะบังคับโทษให้พ้นจากตำแหน่งไม่ได้ แต่ยังมีโทษต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ เป็นเวลาห้าปีอยู่และแม้มาตรา 295 ใช้บังคับกับผู้พ้นจากตำแหน่งไปแล้วจะมีปัญหาการลงโทษไม่มีวันสิ้นสุด ข้ออ้างนี้ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยเกี่ยวกับระยะเวลาตามมาตรา 295 ไว้แล้ว ตามคำวินิจฉัยที่ 19/2544 กรณีนายประยุทธ์ มหาภักศิริ ส่วนข้อต่อสู้เกี่ยวกับความไม่เป็นธรรมหรือไม่เป็นกลางทางการเมืองในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ร้อง มีบทบัญญัติมาตรา 299 ให้เป็นอำนาจของวุฒิสภามีมติตามคำขอของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเสนอให้พ้นจากตำแหน่งซึ่งเป็นช่องทางเดียวเท่านั้นที่จะเยียวยาความประพฤติของกรรมการ ป.ป.ช.

ส่วนการลงมติของผู้ร้องไม่ได้ฝ่าฝืนระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. 2541 เนื่องจากอายุการใช้บังคับระเบียบดังกล่าวได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้งตามมาตรา 321 ให้ระเบียบนี้เป็นอันสิ้นสุดลง เมื่อได้มีการบัญญัติพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 แล้ว และแม้บทบัญญัติตามมาตรา 130 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวจะกำหนดให้ระเบียบที่ใช้บังคับอยู่ในวันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับได้ต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ก็เป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 321 ดังกล่าว และเป็นอันใช้บังคับมิได้ตามมาตรา 6 ของรัฐธรรมนูญ

ส่วนกรณีคุณหญิงปรีญา เกษมสันต์ ณ อยุธยา กระทำการฝ่าฝืนมาตรา 258 วรรคสอง และทำให้การกระทำทั้งปวงของผู้ร้องตกเป็นโมฆะและไร้ผลไป เห็นว่าศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 18/2543 ว่าคุณหญิงปรีญา ไม่ได้กระทำการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ มาตรา 258 และผู้ถูกร้องไม่มีพยานหลักฐานใดใหม่มาแสดง จึงไม่มีเหตุผลที่ต้องวินิจฉัยซ้ำอีก และไม่ปรากฏว่าคุณหญิงปรีญาได้กระทำการเป็นกรรมการหรือลูกจ้างของบริษัทใด คุณหญิงปรีญา ไม่ได้กระทำการฝ่าฝืนมาตรา 258 วรรคสองของรัฐธรรมนูญ จึงไม่มีประเด็นต้องวินิจฉัยว่าการกระทำของคณะกรรมการหรือของผู้ร้องที่มีคุณหญิงปรีญา ร่วมพิจารณาอยู่ด้วยตกเป็นโมฆะหรือไร้ผลอย่างไร”

หมายเหตุ ส่วนประเด็นอื่นนายสุจินดา ยงสุนทร ไม่ได้วินิจฉัยและได้วินิจฉัยในประเด็นหลักที่เป็นสาระสำคัญว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่ต่อไป

7) นายสุวิทย์ ธีรพงษ์

วินิจฉัยโดยสรุปว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามมาตรา 295 หมายความว่าผู้ดำรงตำแหน่งและผู้พ้นจากตำแหน่งทางการเมืองแล้วด้วย เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีเจตนารมณ์ให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีความซื่อสัตย์ และจริงใจกับประชาชน โปร่งใส และไม่อาศัยอำนาจหน้าที่กระทำการทุจริตหรือแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ จึงกำหนดให้มีการยื่นบัญชี ทั้งขณะเข้ารับตำแหน่งและพ้นจากตำแหน่ง หากตีความมาตรา 295 ว่าไม่ใช่บังคับกับผู้พ้นจากตำแหน่งแล้วเท่ากับทำให้บทบัญญัติว่าด้วยการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 และมาตรา 292 ไม่มีผลใช้บังคับ เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่จะตรวจสอบความไม่สุจริตหรือแสวงหาประโยชน์ขณะดำรงตำแหน่งก็จะมีผล และไม่มีผลบังคับที่ต้องบัญญัติมาตรา 291 ถึงมาตรา 296 ไว้ในรัฐธรรมนูญเพราะไม่มีโอกาสใช้บังคับได้

สำหรับกรณีพิพาทของผู้ร้องที่มีคุณหญิงปรียา เกษมสันต์ ณ อยุธยา เป็นกรรมการ ป.ป.ช. นั้นศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 18/2544 วินิจฉัยว่าคุณหญิงปรียาเป็นกรรมการ ป.ป.ช. และไม่ได้กระทำการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญโดยได้ลาออกจากการเป็นกรรมการบริษัททวงศ่อมร จำกัด ภายใน 15 วัน นับแต่วันได้รับเลือกแล้ว ส่วนการเป็นกรรมการบริษัทเกษมวารมย์ จำกัด ข้อเท็จจริงฟังได้ว่าคุณหญิงปรียาฯ ได้ลาออกแล้วภายในระยะเวลา 15 วัน นับแต่วันได้รับเลือกเป็นกรรมการ ป.ป.ช. และคุณหญิงปรียาฯ ไม่ได้เป็นลูกจ้างหรือกรรมการบริษัทใดอีก จึงไม่ได้กระทำการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ มาตรา 258 มติของผู้ร้องที่วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบเป็นมติที่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว

ส่วนระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. 2541 ได้ถูกยกเลิกไปเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ตามนัยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 321 วรรคสอง ฉะนั้นผู้ร้องจึงมิได้ฝ่าฝืนระเบียบดังกล่าว”

8) นายอมร รักษาสัตย์

วินิจฉัยโดยสรุปว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามมาตรา 295 หมายรวมถึง ผู้พ้นจากตำแหน่งหรือแม้แต่ตายไปแล้วด้วย และเป็นบุคคลเดียวกับบุคคลตามมาตรา 291-294 หากมาตรา 295 ไม่ใช่กับผู้ที่พ้นจากตำแหน่งแล้วจะเกิดการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญหลายประการ ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานแล้วว่าผู้ดำรงตำแหน่ง

แม้จะพ้นจากตำแหน่งก็ต้องยื่นบัญชี จนครบ 3 ครั้ง (ตามคำวินิจฉัยที่ 10/2543, 11/2543, 12/2543, 23/2543, 27/2543, 28/2543, 31/2543, 5/2544 และ 19/2544) ส่วนมาตรา 295 ไม่ได้กำหนดองค์ประกอบ ถึงการรับรองการกระทำโดยสุจริตหรือทุจริตได้มานานหรือไม่นานก่อน การเข้าสู่ตำแหน่ง เป็นต้น ฉะนั้นผู้ใดที่ไม่มีสิทธิตั้งเงื่อนไขขยายหรือกำหนดข้อความใดเข้าไปใน รัฐธรรมนูญเพราะอาจทำให้ความเป็นธรรมคลาดเคลื่อนได้

ส่วนองค์ประกอบของผู้ร้องไม่สมบูรณ์นั้น ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 18/2544 และ 19/2544 เห็นว่า คุณหญิงปรีญา เกษมสันต์ ณ อยุธยา ได้รับเลือกเป็นกรรมการ ป.ป.ช. โดยชอบด้วยรัฐธรรมนูญ จึงไม่มีปัญหาเกี่ยวกับ องค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ของผู้ร้อง

ผู้ร้องได้ให้โอกาสผู้ถูกร้องชี้แจงและศาลรัฐธรรมนูญ ได้ให้โอกาสผู้ถูกร้องชี้แจงหลายรูปแบบ โดยผู้ร้องไม่ได้ฝ่าฝืนระเบียบการปฏิบัติหน้าที่ของ คณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. 2541 ข้อ 20 และ 21 คือ ไม่ได้ให้โอกาสผู้ถูกร้องชี้แจงแต่อย่างใด

ส่วนการดำเนินการของผู้ร้องในฐานะหน่วย ตรวจสอบย่อมทราบรายละเอียดข้อเท็จจริงต่างๆ การดำเนินงานของผู้ร้องไม่ได้เป็นการ ดำเนินการจนเป็นเหตุให้เกิดผลร้ายแก่ผู้ถูกร้อง และคำร้องของผู้ร้องมีความชัดเจน คำร้องตาม มาตรา 295 การจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จและการจงใจ ปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ เป็นความผิดที่แยกออกจากกันได้ยาก และความผิดทั้งสองมี โทษเท่ากันไม่ว่าจะกระทำผิดอย่างไร คำร้องของผู้ร้องจึงมีความสมบูรณ์แล้ว”

9) นายอิสสระ นิตินันท์ประกาศ

วินิจฉัยโดยสรุปว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ พ้นจากตำแหน่งแล้วมีหน้าที่ยื่นบัญชี ตามมาตรา 291 และมาตรา 292 และอยู่ในบังคับของ มาตรา 295 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานของการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรง ตำแหน่งทางการเมือง ที่มุ่งประสงค์ตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินตั้งแต่ เข้ารับตำแหน่งจนถึงวันที่พ้นจากตำแหน่งแล้ว และยังเป็นไปตามหลักหน้าที่และความรับผิดชอบ ของบุคคลเป็นของคู่กัน ส่วนมติของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็ชอบด้วยกฎหมายแล้วโดยการดำรง ตำแหน่งกรรมการ ป.ป.ช. ของคุณหญิงปรีญา เกษมสันต์ ณ อยุธยา ไม่เป็นการขัดต่อ รัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 เพราะคุณหญิงปรีญา ไม่ได้เป็นกรรมการหรือลูกจ้างในบริษัทวงศอมร จำกัด และ บริษัทเกษมวนารมย์ จำกัด เพราะได้ลาออกจากตำแหน่งภายในระยะเวลาตามที่รัฐธรรมนูญ

กำหนดแล้ว การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ร้องตามแนวคำวินิจฉัยที่ 18/2544 ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า คุณหญิงปรีญาได้รับเลือกเป็นกรรมการ ป.ป.ช. โดยมีได้กระทำการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ มาตรา 258 วรรคสอง ได้รับเลือกเป็นกรรมการ ป.ป.ช. โดยชอบด้วยรัฐธรรมนูญสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามอำนาจหน้าที่ที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ได้

ส่วนการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ร้อง ได้ให้โอกาสตามสมควรแก่ผู้ถูกร้องในการชี้แจงข้อเท็จจริงแล้ว คำร้องของผู้ร้องได้แสดงให้เห็นว่ามีกรณียื่นบัญชี ด้วยข้อความอันเป็นเท็จและมีการยื่นบัญชี โดยไม่ถูกต้องตรงกับความเป็นจริง เป็นกรณีปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบด้วย คำร้องของผู้ร้องจึงมีความชัดเจน ไม่ใช่คำกล่าวอ้างลอยๆ และ คำว่า จงใจ บทบัญญัติมาตรา 295 ศาลรัฐธรรมนูญย่อมพิจารณากรณีของผู้ถูกร้องแต่ละราย โดยฟังข้อเท็จจริงตามพยานหลักฐานที่คู่กรณีนำสืบ แต่เจตนารมณ์ตามมาตรา 295 ประสงค์ให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยื่นบัญชี ที่ถูกต้องตามความเป็นจริงทั้ง 3 ครั้ง คือ กรณีเข้ารับตำแหน่ง พ้นจากตำแหน่ง และพ้นจากตำแหน่งแล้วหนึ่งปี เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองว่ามีเพิ่มขึ้นผิดปกติหรือไม่ การลงโทษตามมาตรา 295 จึงเป็นมาตรการให้ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชี ให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงโดยไม่ปกปิดข้อเท็จจริง มิใช่เพื่อลงโทษผู้ใช้อำนาจหน้าที่กระทำการทุจริตแสวงหาประโยชน์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายดังที่ผู้ถูกร้องเข้าใจ ฉะนั้นมติของผู้ร้องดังกล่าวจึงชอบด้วยกฎหมาย ส่วนคำชี้แจงของผู้ถูกร้องอื่นมิใช่ปัญหาเบื้องต้นแห่งคดีที่จะนำไปวินิจฉัยในประเด็นหลักแห่งคดีอีก

10) นายอุระ หวังอ้อมกลาง

วินิจฉัยโดยสรุปว่า “บทบัญญัติมาตรา 295 ใช้บังคับกับผู้พ้นจากตำแหน่งได้ โดยการพิจารณาถึงการมีหน้าที่ยื่นบัญชี หรือไม่ กับมาตรการลงโทษเป็นคนละเรื่องกันและพิจารณาคณะต่อนกัน การลงมติของผู้ร้องไม่เป็นการฝ่าฝืนระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. 2541 ข้อ 21 โดยไม่ให้ออกาสผู้ถูกร้องชี้แจงเพราะระเบียบดังกล่าวถูกยกเลิกไป เมื่อมีการบัญญัติพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ซึ่งมีบทบัญญัติเรื่องรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การตรวจสอบทรัพย์สินไว้ และการลงมติของผู้ร้องเป็นไปตามวิธีการของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ มติของผู้ร้องชอบด้วยกฎหมายแล้ว โดยคุณหญิงปรีญา เกษมสันต์ ณ อยุธยา ไม่ได้กระทำการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ มาตรา 258 วรรคสอง ไม่ได้ไปดำรงตำแหน่งลูกจ้างหรือกรรมการในบริษัทเอกชนใด ส่วนการที่ผู้ร้องปฏิบัติหน้าที่โดยความรีบร้อนไม่ให้ออกาสผู้ถูกร้องชี้แจง ไม่เป็นกลางนั้นไม่อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัย ส่วนอายุความตามมาตรา 295 ไม่ได้บัญญัติไว้ จึงไม่อาจนำอายุความในเรื่องร่ำรวย

ผิดปกติที่มีอายุความ 2 ปีตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 75 มาใช้โดยอนุโลมได้ และคำร้องของผู้ร้องได้ดำเนินการตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญ และมีรายละเอียดไม่คลุมเครือ และไม่ขัดแย้งจนทำให้ผู้ถูกร้องอ่านไม่เข้าใจและไม่สามารถชี้แจงได้แต่อย่างใด”

ข.2) ฝ่ายที่วินิจฉัยขัดหรือแย้งกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

1) นายกระมล ทองธรรมชาติ

วินิจฉัยโดยรวมกับประเด็นแรกสรุปได้ว่า “การที่ผู้ร้องยกเอามติเอกฉันท์ของศาลรัฐธรรมนูญรับคำร้องของผู้ร้องไว้พิจารณาตามมาตรา 295 ว่าไม่มีเหตุที่จะวินิจฉัยอีกว่าผู้ถูกร้องอยู่ในบังคับของรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ประเด็นดังกล่าวยังฟังเป็นยุติไม่ได้ เพราะศาลรัฐธรรมนูญอาจฟังข้อต่อสู้ของผู้ถูกร้องในประเด็นข้อกฎหมายที่ยังไม่เคยมีผู้ใดยกเป็นข้อต่อสู้มาก่อน แล้วอาจกลับคำวินิจฉัยได้และการตีความรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ต้องตีความอย่างเคร่งครัดและอย่างจำกัด ซึ่งไม่ทำให้กระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในหมวด 10 ส่วนที่ 1 ว่าด้วยการแสดงบัญชี ล้มเหลว และบทบัญญัติมาตรา 295 เป็นบทบัญญัติที่มุ่งลงโทษผู้กระทำความผิด การตีความให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หมายถึง ผู้ที่พ้นจากตำแหน่งทางการเมืองไปแล้วก่อนครบกำหนดยื่นบัญชี ครั้งแรกภายใน 30 วัน น่าจะเป็นการตีความที่ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ฉะนั้นมาตรา 295 ไม่ใช่บังคับกับผู้พ้นจากตำแหน่งไปแล้วก่อนยื่นบัญชี ครั้งแรกก่อนครบกำหนด 30 วัน นับแต่วันที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีหน้าที่ยื่นตามมาตรา 292 วรรคหนึ่ง (1) ดังนั้นรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 น่าจะใช้บังคับกับผู้ถูกร้องไม่ได้ จึงวินิจฉัยชี้ขาดว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 และไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยประเด็นข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงตามคำร้องอีก ให้ยกคำร้อง”

2) นายจุมพล ณ สงขลา

วินิจฉัยโดยสรุปว่า “รัฐธรรมนูญมาตรา 295 ใช้บังคับเฉพาะกับผู้กระทำความผิดในขณะที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเท่านั้น เนื่องจากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีความหมายชัดเจนในตัวเองว่าหมายถึงผู้ที่ยังคงดำรงตำแหน่งอยู่ในขณะกระทำความผิด และรัฐธรรมนูญแม้จะเป็นกฎหมายมหาชน แต่บทบัญญัติดังกล่าวมิใช่และเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล ต้องตีความโดยเคร่งครัดไม่อาจตีความในทางที่ขยายเป็นผลร้ายได้ และเจตนารมณ์ของมาตรา 295 มิได้มีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษการฝ่าฝืนการดำรง

ตำแหน่งทางการเมืองซึ่งพ้นจากตำแหน่งแล้ว เพราะย่อมไม่มีโอกาสใช้อำนาจรัฐเพื่อแสวงหาประโยชน์ได้ กรณีจึงไม่มีเหตุที่ผู้ร้องจะเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้ตามมาตรา 295 วรรคสอง ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยประเด็นอื่นต่อไป เพราะไม่อาจทำให้ผลของคำวินิจฉัยเปลี่ยนแปลง จึงให้ยกคำร้อง”

3) นายฉันทน์ จันทรปาน

ได้วินิจฉัยโดยรวมกับประเด็นแรกดังที่กล่าวมาแล้ว “เมื่อผู้ถูกร้องได้ยื่นบัญชี ทั้ง 3 ครั้ง เมื่อพ้นจากตำแหน่งทางการเมืองแล้วเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ไม่ใช้บังคับกับผู้ถูกร้อง และเนื่องจากการยื่นบัญชี ครั้งแรกกรณีเข้ารับตำแหน่ง ภายในสามสิบวัน ผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งทางการเมืองไปแล้ว แม้ในการยื่นบัญชี ครั้งแรก ผู้ถูกร้องจะต้องปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าคณะรัฐมนตรีชุดใหม่จะเข้ารับหน้าที่ตามมาตรา 215 วรรคสอง แต่เมื่อต้องพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา 215 วรรคหนึ่ง (1) ในระหว่างนั้นก็ไม่ว่าจะถือได้ว่ายังคงดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามความหมายของมาตรา 295 เมื่อรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ไม่อาจนำมาใช้บังคับกับผู้ถูกร้องได้ ผู้ถูกร้องจึงไม่มีความผิดตามมาตรา 295 ให้ยกคำร้อง”

4) นายศักดิ์ เตชะชาญ

ได้วินิจฉัยโดยรวมกับประเด็นแรกที่กล่าวมาแล้ว “ผู้ถูกร้องมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่จะต้องยื่นบัญชี ตามมาตรา 291 และมาตรา 292 การยื่นบัญชี ทั้ง 3 ครั้ง ของผู้ถูกร้องจึงไม่อาจนำบทบัญญัติมาตรา 295 มาใช้บังคับได้ การยื่น คำร้องของผู้ร้องไม่อาจขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดตามมาตรา 295 ได้ จึงวินิจฉัยชี้ขาดว่า ผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ให้ยกคำร้อง”

ข.3. ฝ่ายที่ไม่ได้วินิจฉัย

1) นายอนันต์ เกตุวงศ์

นายอนันต์ เกตุวงศ์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนนี้ ไม่ได้วินิจฉัยในประเด็นแรกว่า ผู้ถูกร้องมีหน้าที่ยื่นบัญชี ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และ 292 หรือไม่ และการยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ แต่ ได้วินิจฉัยในประเด็นสำคัญว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่ และมีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่ โดยผู้เขียนจะได้กล่าวถึงในบทที่ 6 ต่อไป

5.2 บทวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ในส่วนนี้จะได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นแรกในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 ว่ามีความสอดคล้องเหมาะสมตามแนวคิดทฤษฎี หลักการของกฎหมายมหาชนและหลักกฎหมายทั่วไป ตลอดจนมีความถูกต้องตามหลักรัฐธรรมนูญและกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญหรือไม่ อย่างไร และทำการเปรียบเทียบจำแนกให้เห็นปัญหาของแนวคำวินิจฉัยในประเด็นต่างๆ ทั้งสองประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 และมาตรา 292 หรือไม่ และปัญหาเกี่ยวกับการยื่นคำร้องของคณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.2.1 บทวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และมาตรา 292

ประเด็นข้อพิจารณาคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และมาตรา 292 นี้ เป็นประเด็นสำคัญประการแรกเนื่องจากมีผลเกี่ยวโยงไปถึงประเด็นหลักว่าผู้ถูกร้องเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่อยู่ในบังคับของรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ เพราะหากพบว่าผู้ถูกร้องมิได้เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีฯ ตามมาตรา 291 และมาตรา 292 แล้ว ศาลรัฐธรรมนูญก็ไม่มีอำนาจพิจารณาในประเด็นต่อไปว่า การยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ หรือผู้ถูกร้องเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจงใจยื่นบัญชีฯ และเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่ ซึ่งประเด็นดังกล่าวผู้ถูกร้องได้หยิบยกขึ้นมาเป็นข้อต่อสู้ว่าการยื่นบัญชีฯ ของตนเป็นการยื่นบัญชีฯ ตามรัฐธรรมนูญฉบับเดิม มิใช่การยื่นตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน โดยรัฐธรรมนูญฉบับเดิมไม่มีบทบัญญัติให้ผู้ดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรี ซึ่งไม่ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาต้องยื่นบัญชีฯ และแม้ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันบัญญัติให้คณะรัฐมนตรีที่บริหารราชการแผ่นดินอยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญเป็นคณะรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันต่อไป และรัฐธรรมนูญกำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทำหน้าที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไปก่อน โดยกำหนดระเบียบอันจำเป็นแก่การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งก่อนมีระเบียบดังกล่าวการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับการยื่นบัญชีฯ จึงยังเกิดขึ้นไม่ได้ การยื่นบัญชีฯ ของผู้ถูกร้องทั้ง 3 ครั้งเป็นไปโดยความสมัครใจ มิใช่เพราะมีหน้าที่ต้องยื่น ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้เป็นประเด็นที่ผู้ถูกร้องในคดีรัฐธรรมนูญมาตรา 295 มักอ้างเสมอว่าตนไม่ต้องยื่น

บัญญัติฯ เพราะความสับสนในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญจากรัฐธรรมนูญฉบับเดิมมาใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันตามปัญหาดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญได้วางบรรทัดฐานเกี่ยวกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญฉบับเดิมต้องมีหน้าที่ยื่นบัญชีฯ ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน โดยถือวันที่รัฐธรรมนูญประกาศใช้ (11 ตุลาคม 2540) เป็นวันเข้ารับตำแหน่งและมีผลบังคับให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีหน้าที่ยื่นบัญชีฯ ไว้ในหลายคำวินิจฉัย อาทิ คำวินิจฉัยที่ 10/2543 กรณีนายอนันต์ ศวีรสนานนท์ คำวินิจฉัยที่ 11/2543 กรณีนายชัชชัย สุเมธโชติเมธา คำวินิจฉัยที่ 12/2543 กรณีนายสุชุม เฑิดชื่น คำวินิจฉัยที่ 27/2543 กรณีนายโกศล ศรีสังข์ คำวินิจฉัยที่ 28/2543 กรณีนายมะสุเซ็น มะสุยี่ คำวินิจฉัยที่ 31/2543 กรณีพลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาตามบทบัญญัติมาตรา 317 บัญญัติให้คณะรัฐมนตรีที่บริหารราชการแผ่นดินอยู่ในวันที่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้คงเป็นรัฐมนตรีตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญต่อไป ซึ่งการวินิจฉัยโดยอาศัยบทบัญญัติดังกล่าวทำให้ปัญหาที่ผู้ถูกร้องอ้างว่าไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และมาตรา 292 หดไป เพราะถือเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ดำรงตำแหน่งก่อนวันที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันใช้บังคับให้ถือว่าเป็นคณะรัฐมนตรีตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มีผลทำให้มีหน้าที่ยื่นบัญชีฯ ตามมาตรา 291 และมาตรา 292 ปัญหาการพิจารณากรณีของผู้ถูกร้องว่ามีหน้าที่ยื่นบัญชีฯ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 และมาตรา 292 จึงมิใช่ประเด็นหลักที่สำคัญในคดีและไม่มีผลจำเป็นที่ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องวินิจฉัยอีก ซึ่งก่อนหน้าศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 19/2544 โดยมีข้อเท็จจริงและลักษณะปัญหาในประเด็นนี้คล้ายคลึงกัน ศาลรัฐธรรมนูญก็ไม่เคยตั้งประเด็นหลักในคดีว่าผู้ถูกร้องมีหน้าที่ยื่นบัญชีฯ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และมาตรา 292 หรือไม่อีก

จากการศึกษากรณีดังกล่าวในการจัดทำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ กรณีผู้ถูกร้องมีหน้าที่ยื่นบัญชีฯตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และ มาตรา 295 หรือไม่ ไม่มีปัญหาข้อกฎหมายที่มีความเห็นแตกต่างกันระหว่างตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมากนัก แต่ปัญหาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ยื่นบัญชีฯ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 และมาตรา 292 จะเกี่ยวข้องไปในปัญหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดังกล่าวมีความหมายเดียวกับคำว่าดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 295 หรือไม่ เนื่องจากในประเด็นนี้มีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวางว่าผู้ที่พ้นจากตำแหน่งทางการเมืองแล้วไม่มีหน้าที่ยื่นบัญชีฯ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 และมาตรา 292 และย่อมส่งผลให้การยื่นคำร้องของผู้ร้องในคดีนี้ไม่มีอำนาจยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดตามมาตรา 295 ได้ เพราะจะทำให้ผู้ที่พ้นจากตำแหน่งทางการเมืองไปแล้วไม่อยู่ภายใต้บังคับของรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ซึ่งในรายละเอียดจะได้กล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

5.2.2 บทวิเคราะห์เกี่ยวกับการยื่นคำร้องของคณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) เป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295

ประเด็นข้อพิจารณาเกี่ยวกับการยื่นคำร้องของคณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 มีปัญหาข้อกฎหมายอยู่หลายประการ ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาทางวิชาการที่สำคัญส่วนหนึ่ง ทั้งปัญหาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่พ้นจากตำแหน่งไปแล้วอยู่ภายใต้บังคับรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ ปัญหาระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. 2541 ได้ถูกยกเลิกไป เมื่อมีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ตามนัยของบทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา 321 หรือไม่ เพื่อจะวินิจฉัยได้ว่าผู้ร้องได้ลงมติโดยฝ่าฝืนระเบียบดังกล่าวหรือไม่ ปัญหาการขาดคุณสมบัติของกรรมการ ป.ป.ช. ตามรัฐธรรมนูญแล้วส่งผลให้มติของผู้ร้องที่มีกรรมการ ป.ป.ช. ผู้นั้นเข้าร่วมประชุมเป็นมติที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ปัญหาอายุความในการดำเนินการตามมาตรา 295 มีอายุความ 2 ปี โดยเทียบเคียงจากอายุความการดำเนินคดีร้ายแรงผิดปกติได้หรือไม่ เป็นต้น ซึ่งประเด็นปัญหาต่างๆ ในเบื้องต้นนี้เป็นปัญหาข้อกฎหมายที่ศาลรัฐธรรมนูญจะได้วินิจฉัยก่อนที่จะได้วินิจฉัยในประเด็นสำคัญต่อไปว่า คำร้องของคณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่ แล้งจึงวินิจฉัยต่อไปว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่ และผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ต่อไป โดยมีรายละเอียดในแต่ละปัญหาต่อไปนี้

ปัญหาแรก บทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ใช้บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่พ้นจากตำแหน่งไปแล้วได้หรือไม่ ซึ่งประเด็นดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับปัญหาผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชี ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 และมาตรา 292 ดังที่กล่าวมาแล้ว เพื่อให้เห็นหลักการตีความและการใช้กฎหมายในปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนจะได้หยิบยกหลักการตีความกฎหมายที่นำมาปรับใช้ในการวินิจฉัยหาเจตนารมณ์ของกฎหมายเป็นเบื้องต้นก่อน โดยหลักการตีความกฎหมายแบ่งได้เป็น 3 ประการ³ คือ

“1. หลักการตีความตามตัวอักษร (The literal rule)

เป็นการค้นหาเจตนารมณ์ตามความหมายธรรมดาแห่งถ้อยคำที่ใช้ในกฎหมายลายลักษณ์อักษรโดยไม่คำนึงว่าการแปลถ้อยคำตามความหมายธรรมดาเหล่านั้นจะมี

³ ชาญชัย แสงศักดิ์, หลักการตีความกฎหมาย : ปัญหาแต่งตั้งตุลาการศาลปกครองสูงสุดครั้งแรก. (กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม, 2543), หน้า 16-21.

เหตุมีผลมาน้อยเพียงใดและการยึดมั่นในการตีความเช่นนี้ มักปรากฏว่าผลแห่งคดีเป็นไปในทางที่ไม่น่าจะเป็นหรือยังให้เกิดผลประหลาด (*a manifest absurdity*) และหลักการตีความดังกล่าวนี้ ก่อให้เกิดข้อวิจารณ์ว่าไม่ถูกต้องมากนัก จึงมีการปรับปรุงโดยการผ่อนคลายการตีความตามตัวอักษรโดยเคร่งครัดลง เพื่อไม่ให้มีการใช้หลักการตีความถ้อยคำเกิดผลที่ประหลาดหรือไม่สอดคล้องสมเหตุสมผล จึงมีหลักการตีความโดยเล็งผลเลิศ (*the golden rule*) ขึ้น

2. หลักการตีความโดยเล็งผลเลิศ (*the golden rule*)

การตีความถ้อยคำในกฎหมายลายลักษณ์อักษรต้องตีความไปในทางละเว้นที่ไม่ให้เกิดผลอันไม่พึงปรารถนา หากมีการตีความตามลายลักษณ์อักษรได้หลายนัย ศาลย่อมตีความไปในทางที่มีความหมายอันสมควร และมีใช่ไปในทางที่ไม่ควรหรือเกิดผลประหลาด และในกรณีที่ถ้อยคำในกฎหมายลายลักษณ์อักษรมีความหมายตามตัวอักษรเพียงประการเดียว ศาลก็ยังไมยอมตีความตามความหมายนั้น หากการตีความนั้นจะก่อให้เกิดผลประหลาดขัดต่อหลักกฎหมายทั่วไป

3. หลักการตีความโดยอาศัยเหตุที่มีการแก้ไขข้อบกพร่องที่มีอยู่ก่อนออกกฎหมายลายลักษณ์อักษรนั้นเป็นเครื่องมือช่วยตีความ (*the mischief rule*)

ในกรณีมีข้อบกพร่องอยู่ก่อนแล้วในกฎหมาย และต่อมา มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรมาแก้ไข ศาลย่อมจะตีความกฎหมายใหม่ไปในทางที่แก้ไขข้อบกพร่องที่มีอยู่ก่อนออกกฎหมายใหม่นั้น การตีความตามหลักการนี้เป็นเพียงข้อยกเว้นของหลักการตีความตามตัวอักษร และโดยปกติศาลจะต้องอ้างอิงเหตุผลที่ฝ่ายนิติบัญญัติได้ตรากฎหมายฉบับนั้นขึ้นใช้บังคับ โดยพิจารณาจากคำปรารภหรือจากรายงานของคณะกรรมการพิจารณาค้นคว้าปรับปรุงแก้ไขกฎหมายโดยตรง”

การพิจารณาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่พ้นจากตำแหน่งไปแล้วจะเป็นบุคคลที่มีหน้าที่ยื่นบัญชี ตามมาตรา 291 และมาตรา 292 และอยู่ภายใต้บังคับมาตรา 295 นั้น มีความเห็นเป็นสองฝ่าย⁴คือ

⁴มานิต จุมปา, “วิเคราะห์คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 กรณีพ้นตำแหน่งโททกษิณ ชินวัตร จงใจยื่นบัญชี และเอกสารประกอบด้วยความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ”, รวบรวมบทความกฎหมายมหาชนจากเว็บไซต์ www.pub-law.net เล่ม 2, (กรุงเทพมหานคร.: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2546), หน้า 264-266.

ฝ่ายแรก เห็นว่า กรณีดังกล่าวใช้บังคับเฉพาะผู้ดำรงตำแหน่งอยู่ในวันที่ยื่น บัญชี เท่านั้น ไม่ใช่บังคับกับผู้พ้นจากตำแหน่งแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของฝ่ายผู้ถูกร้อง ที่กล่าวอ้างว่าบทบัญญัติมาตรา 295 คงใช้เฉพาะผู้ที่ยังดำรงตำแหน่งทางการเมืองอยู่เท่านั้น

ฝ่ายที่สอง เห็นว่า กรณีดังกล่าวใช้บังคับรวมถึงผู้ที่อยู่ในตำแหน่งและผู้พ้น จากตำแหน่งไปแล้วด้วยเพราะการพิจารณาต้องพิจารณาอย่างเป็นระบบประกอบมาตรา 291 และมาตรา 292 ให้มีความสอดคล้องกันและสามารถให้บทบัญญัติดังกล่าวมีผลใช้บังคับได้

โดยความเห็นของฝ่ายแรกเป็นการตีความตามตัวอักษรโดยเคร่งครัด ไม่ พิจารณาถึงบริบทอื่น ซึ่งเป็นการตีความตามหลัก the literal rule ซึ่งก่อให้เกิดผลประหลาดอย่าง ยิ่ง เนื่องจากผู้พ้นจากตำแหน่งหากไม่ยื่นบัญชี ก็ไม่มีสภาพบังคับและเจตนารมณ์ของ รัฐธรรมนูญในการตรวจสอบบัญชี ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขณะเข้าสู่ตำแหน่งและเมื่อ พ้นจากตำแหน่งก็ไม่บรรลุผล

แต่ความเห็นของฝ่ายที่สอง เป็นการตีความโดยเล็งผลเลิศ (golden rule) การพิจารณามาตรา 295 ไม่อาจพิจารณาโดยลำพังแต่ต้องพิจารณาประกอบมาตรา 291 และ มาตรา 292 ด้วย เพื่อไม่ให้เกิดผลประหลาดและไม่ตีความตามลายลักษณ์อักษรให้เกิดผลไม่ น่าจะเป็น ซึ่งการตีความดังกล่าวสอดคล้องกับการตีความที่ต้องพิจารณากฎหมายทั้งฉบับ ไม่ใช่ พิจารณาเพียงมาตราใดมาตราหนึ่ง และหากพิจารณาจากข้อบกพร่องของกฎหมายเดิมเรื่องการ ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และตามระบบกฎหมายใหม่มุ่งส่งเสริมระบบการตรวจสอบการใช้ อำนาจ การสร้างความโปร่งใสทางการเมือง การตีความตามมาตรา 295 หมายรวมถึง ผู้ดำรง ตำแหน่งทางการเมืองและผู้พ้นจากตำแหน่งทางการเมืองแล้วจะสอดคล้องตามหลัก mischief rule อีกด้วย

ทั้งนี้ความเห็นของฝ่ายที่สองเป็นไปตามแนวทางเดียวกับคำวินิจฉัยของผู้ร้อง และตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่ารัฐธรรมนูญมาตรา 295 ใช้บังคับกับผู้ดำรง ตำแหน่งที่พ้นจากตำแหน่งแล้วได้ เนื่องจากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 295 มีความหมายเดียวกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 291 และมาตรา 292

ผู้เขียนมีความเห็น “สอดคล้องกับความเห็นของฝ่ายที่สอง นอกจาก เหตุผลที่กล่าวมาแล้วยังพบว่าการตีความดังกล่าวจะทำให้การใช้กฎหมายมีความเป็น ระบบและสอดคล้องต้องกันระหว่างบทบัญญัติมาตรา 291 และมาตรา 292 ที่ตกอยู่ ภายใต้บังคับมาตรา 295 ซึ่งเป็นการตีความโดยคำนึงถึงบทบัญญัติอื่นที่มีความเกี่ยวพัน ในการสร้างระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐให้มีประสิทธิภาพ และทำให้บทบัญญัติ มาตรา 291 และมาตรา 292 และมาตรา 295 ผลบังคับได้จริง มิใช่การตีความกฎหมาย

แล้วทำให้ส่วนหนึ่งส่วนใดของกฎหมายไม่สามารถใช้บังคับได้” และหากศึกษาต่อไปพบว่า นอกจากนั้นความเห็นของฝ่ายแรกได้ให้เหตุผลว่าบทบัญญัติมาตรา 295 มี บทกลงโทษและ จำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลต้องตีความโดยเคร่งครัดและอย่างจำกัดไม่อาจตีความขยายให้ เป็นผลร้ายแก่ผู้ถูกกล่าวหาได้ ซึ่งไม่ทำให้กระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐล้มเหลวและไร้ ประสิทธิภาพ แต่หากศึกษาจากหลักการต่างๆ ดังนี้

1. ทฤษฎีกฎหมายมหาชนเกี่ยวกับการดำรงตำแหน่งสาธารณะ⁵ กล่าวถึง “ผู้ดำรงตำแหน่งสาธารณะซึ่งเป็นตำแหน่งผู้ใช้อำนาจรัฐต้องเป็นบุคคลที่ สมควรแก่การได้รับความไว้วางใจจากสาธารณะ และหากผู้ใดปฏิบัติตนอันไม่น่าพึง ไว้วางใจก็ไม่สมควรให้ดำรงตำแหน่งสาธารณะต่อไป โดยการตัดสิทธิในการดำรง ตำแหน่งสาธารณะซึ่งเป็นการตัดสิทธิทางการเมืองลง มิใช่โทษหรือมาตรการเพื่อลงโทษ ผู้กระทำความผิด (ทางอาญา) แต่เพราะรัฐไม่ไว้วางใจการใช้สิทธิทางการเมืองของบุคคล ดังกล่าวดังกล่าวและไม่ประสงค์จะเอาประโยชน์ส่วนรวมมาเสี่ยงกับการใช้สิทธิของบุคคล ดังกล่าวนั้น ฉะนั้นมาตรการตามมาตรา 295 จึงมิใช่โทษเพราะโทษเป็นมาตรการที่มุ่งต่อ ตัวบุคคลที่กระทำความผิดเนื่องจากความไม่ดีของบุคคลนั้น แต่มาตรา 295 เป็นเพียง การตัดสิทธิในการเข้าดำรงตำแหน่งสาธารณะเป็นมาตรการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ และการที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกระทำการฝ่าฝืน รัฐธรรมนูญมาตรา 295 ก็มิใช่การยืนยันว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดังกล่าวได้ กระทำหรือไม่กระทำความผิดทางอาญาหรือตามกฎหมายอื่นเพราะมาตรา 295 มีวัตถุประสงค์ เฉพาะเรื่องและหลักเกณฑ์การวินิจฉัยแตกต่างไปจากกระบวนการลงโทษทางอาญา”

2. หลักการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

“การใช้อำนาจรัฐกระทำโดยผ่านบุคคลธรรมดาซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ ดำรงตำแหน่งในองค์กรของรัฐ ซึ่งการใช้อำนาจโดยผ่านบุคคลธรรมดาอาจกระทำโดยมี เจตนาทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทำโดยไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ฉะนั้นจึง จำเป็นต้องมีการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพื่อควบคุมการใช้อำนาจรัฐให้บรรลุ วัตถุประสงค์ตามภารกิจของรัฐ ป้องกันการบิดเบือนการใช้อำนาจรัฐตามอำเภอใจและ เป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และมีการควบคุมตรวจสอบโดยองค์กรของ

⁵ อมร จันทสมบุญ, “ความหมายของมาตรา 295 ของรัฐธรรมนูญ” เอกสารประกอบการประชุมนิติศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 2 กลุ่มกฎหมายการเมือง การปกครองและการบริหารราชการแผ่นดิน เรื่อง ปัญหา องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ วันที่ 27-28 กันยายน 2544 ณ ศูนย์การประชุมสหประชาชาติ, หน้า 2-5.

รัฐในองค์กรต่าง ๆ⁶ นอกจากนั้นกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐมีขั้นตอนการตรวจสอบ ทั้งก่อนเข้าสู่ตำแหน่ง ระหว่างดำรงตำแหน่งและพ้นจากตำแหน่ง ซึ่งเป็นมาตรการสร้างกลไก ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเสียใหม่เพื่อให้การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐมีประสิทธิภาพและ ครบถ้วน รวมทั้งเป็นการป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจรัฐไปใช้เพื่อผลประโยชน์ของตนและพวกพ้อง

ฉะนั้นหากพิจารณาตามสองหลักการดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าการ ตีความตามมาตรา 295 จึงมิใช่การตีความตามหลักกฎหมายอาญาที่ต้องตีความโดยเคร่งครัด หรือตีความตามตัวอักษร (the literal rule) ที่มีผลไปกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของ บัณฑิตบุคคล แต่เป็นบทบัญญัติที่ใช้เฉพาะบุคคลพิเศษที่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งสาธารณะหรือ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มีพันธกิจในการใช้อำนาจรัฐเพื่อผลประโยชน์มหาชน ซึ่งผู้ดำรง ตำแหน่งดังกล่าวมีแนวโน้มในการใช้อำนาจโดยมิชอบ ฉะนั้นจึงต้องมีการตรวจสอบการใช้อำนาจ รัฐของผู้ดำรงตำแหน่งสาธารณะทั้งขณะก่อนเข้าสู่ตำแหน่ง ระหว่างดำรงตำแหน่งและพ้นจาก ตำแหน่งแล้ว เพื่อให้การใช้อำนาจรัฐที่เป็นอำนาจตามกฎหมายมหาชนสามารถสนองตอบต่อ ผลประโยชน์ส่วนรวมและให้การใช้อำนาจของมหาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผู้ที่ตัดสินใจ เข้าดำรงตำแหน่งสาธารณะดังกล่าวนี้จึงต้องยินยอมให้มีการตรวจสอบอย่างเข้มข้นไม่ว่า ระยะเวลาก่อนดำรงตำแหน่งหรือเมื่อพ้นจากตำแหน่งไปแล้ว ดังนั้นการตีความตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ที่เป็นบทบัญญัติเฉพาะบุคคลที่ต้องการเข้าสู่ตำแหน่งสาธารณะและเป็นบทบัญญัติ ในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐให้มีความหมายรวมถึง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่พ้นจาก ตำแหน่งแล้วได้นั้น จึงสอดคล้องตามหลักการตามที่กล่าวและเชื่อมโยงกับการตีความรัฐธรรมนูญ อย่างเป็นระบบและมีสัมพันธกับการสร้างระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐให้มีผลบังคับใช้ได้ ผลอย่างเต็มที่และเป็นจริง

ปัญหาที่สอง กรณีผู้ร้องลงมติโดยฝ่าฝืนระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. 2541 หรือไม่ เป็นประเด็นที่ผู้ถูกร้องกล่าวอ้างถึงการลงมติ ของผู้ร้องว่าไม่เป็นไปตามระเบียบดังกล่าว โดยผู้ร้องชี้แจงว่าระเบียบดังกล่าวได้ถูกยกเลิกแล้ว โดยรัฐธรรมนูญมาตรา 321 วรรคสอง ที่กำหนดให้เมื่อมีกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตใช้บังคับ ระเบียบดังกล่าวเป็นอันสิ้นผลบังคับใช้ แต่ฝ่ายผู้ถูกร้องอ้างว่า ระเบียบดังกล่าวยังมีผลใช้บังคับอยู่ ทั้งนี้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 130 ทำให้บรรดาระเบียบต่างๆ ที่ใช้

⁶ บรรเจิด สิงคนดี, "การควบคุมและการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ",รวมบทความกฎหมายมหาชนจากเว็บไซต์ www.pub-law.net, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พี.เพรส จำกัด , 2545), หน้า 341-377.

บังคับอยู่ในวันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับยังคงมีผลใช้บังคับได้ต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว

โดยปัญหาดังกล่าวนี้หากพิจารณาตามหลักการยกเลิกกฎหมายที่มีหลักการว่า กฎหมายนั้นเมื่อมีผลบังคับใช้แล้ว ย่อมมีผลหรือใช้บังคับอยู่ต่อไปจนกว่าจะได้มีการยกเลิกกฎหมายนั้น ซึ่งสามารถพิจารณาหลักการการยกเลิกกฎหมายได้ 3 ประการ⁷ คือ

“1. การยกเลิกกฎหมายโดยตรง เป็นกรณีที่มีการกำหนดเวลายกเลิกกฎหมายไว้ในกฎหมายฉบับนั้นเอง เช่น กำหนดให้ใช้เป็นเวลา 2 ปี เมื่อพ้นกำหนด 2 ปี กฎหมายฉบับนั้นก็สิ้นผลไปหรือมีกฎหมายฉบับใหม่ที่มีลักษณะเช่นเดียวกันระบุงยกเลิกไว้โดยตรง โดยได้บัญญัติยกเลิกไว้ทั้งฉบับหรือบางมาตราก็ได้

2. การยกเลิกกฎหมายโดยปริยาย เป็นกรณีที่กฎหมายใหม่และกฎหมายเก่า มีบทบัญญัติเป็นอย่างเดียวกันหรือกฎหมายใหม่และกฎหมายเก่ามีข้อความขัดแย้งหรือไม่ตรงกัน ต้องถือกฎหมายใหม่ยกเลิกกฎหมายเก่า แต่มิใช่ว่ากฎหมายใหม่จะยกเลิกกฎหมายเก่าทุกกรณี หากกฎหมายใหม่เป็นกฎหมายทั่วไป แต่กฎหมายเก่าเป็นกฎหมายพิเศษ กฎหมายใหม่ก็ไม่ได้ยกเลิกกฎหมายเก่าไปโดยปริยายด้วย

3. การยกเลิกกฎหมายโดยศาลรัฐธรรมนูญ โดยหลักกฎหมายที่มีศักดิ์ต่ำกว่า จะมีข้อความขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหาได้ไม่ เมื่อมีข้อสงสัยว่ากฎหมายฉบับใดน่าจะขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ จึงได้เสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยและศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดว่ากฎหมายฉบับใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเท่ากับกฎหมายนั้นถูกยกเลิกไปโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ”

จากการศึกษาหลักการยกเลิกกฎหมายแล้วจะพบว่าระเบียบอันจำเป็นแก่การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. 2541 เกิดขึ้นจากบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 321 กำหนดให้เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญนี้ ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ (คณะกรรมการ ป.ป.ป.) ที่ปฏิบัติงานแทนคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (คณะกรรมการ ป.ป.ช) กำหนดระเบียบอันจำเป็นแก่การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และให้ใช้บังคับจนกว่ากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตจะมีผลใช้บังคับ ซึ่งเห็นได้ว่ามี

⁷ มานิต จุมปลาและคณะ, ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์, 2544), หน้า 87-89.

กำหนดเงื่อนไขแห่งเวลาการยกเลิกกฎหมายไว้โดยตรงและกำหนดไว้โดยชัดเจนตามรัฐธรรมนูญว่าเมื่อมีการบัญญัติพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตฯ แล้ว ระเบียบดังกล่าวนี้ก็อันสิ้นผลใช้บังคับไปและภายหลังรัฐสภาได้บัญญัติพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 ขึ้น ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการยื่นบัญชี การไต่สวนข้อเท็จจริง การพิจารณาวินิจฉัยและรายละเอียดอื่นเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้ว จึงมีผลให้ระเบียบฯ ดังกล่าวนั้นสิ้นผลใช้บังคับไป และแม้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวมีมาตรา 130 กำหนดให้ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศหรือคำสั่งที่ออกตามรัฐธรรมนูญซึ่งใช้บังคับอยู่ในวันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ยังคงใช้บังคับต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินี้ไม่มีผลให้ระเบียบดังกล่าวที่ถูกยกเลิกไปโดยรัฐธรรมนูญยังมีผลใช้บังคับอยู่อีก ทั้งรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับการยื่นบัญชี การตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน ได้มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญแล้วทำให้ระเบียบดังกล่าวไม่มีความจำเป็นที่ต้องคงไว้อีก จึงเห็นได้ว่าขณะผู้ร้องดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงและลงมติเป็นเวลาที พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้ใช้บังคับแล้ว ผู้ร้องจึงไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามระเบียบอันจำเป็นแก่การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. 2541 และผู้ร้องไม่ได้ฝ่าฝืนต่อ ระเบียบดังกล่าว ซึ่งตามเหตุผลดังกล่าวนี้สอดคล้องกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและ ความเห็นส่วนใหญ่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ฉะนั้นเมื่อผู้ร้องได้อาศัยกระบวนการพิจารณาใน เรื่องการยื่นบัญชี การตรวจสอบบัญชี การไต่สวนข้อเท็จจริง รวมตลอดถึงการลงมติของผู้ร้อง เป็นไปโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและ ปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 อย่างเต็มรูปแบบแล้ว ปัญหาว่าผู้ร้องไม่ได้ปฏิบัติตามระเบียบ ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. 2541 จึงมิใช่ปัญหาที่ต้องวินิจฉัย เนื่องจากในการพิจารณาคดีของผู้ร้องเกี่ยวกับคดีของผู้ถูกร้องไม่มีระเบียบดังกล่าวให้ผู้ร้องต้อง ปฏิบัติ ปัญหาว่าผู้ถูกร้องไม่ได้ให้โอกาสผู้ถูกร้องชี้แจงก่อนลงมติหรือการดำเนินการอื่นโดยไม่ เป็นธรรม จึงไม่มีปัญหาว่ากระทำการจะขัดต่อระเบียบดังกล่าวอยู่อีก และหากผู้ร้องได้ดำเนินการ พิจารณาคดีของผู้ถูกร้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญโดยถูกต้องครบถ้วนแล้ว การดำเนินการพิจารณาและการลงมติของผู้ร้องจึงชอบด้วยกฎหมายแล้วตามเหตุผลที่กล่าวมา

ปัญหาที่สาม กรณีข้อกล่าวอ้างของผู้ถูกร้องว่า มติของผู้ร้องไม่ชอบด้วยกฎหมายเพราะมีคุณหญิงปรีญา เกษมสันต์ ณ อยุธยา ขาดคุณสมบัติการเป็นกรรมการ ป.ป.ช.หรือไม่ มีข้อพิจารณา 2 ประการ กล่าวคือ

- 1) ปัญหาการวินิจฉัยคุณสมบัติของกรรมการ ป.ป.ช. ตามปัญหาข้อเท็จจริง
- 2) ปัญหาการวินิจฉัยคุณสมบัติของกรรมการ ป.ป.ช. ตามปัญหาข้อกฎหมาย

ในปัญหาการวินิจฉัยคุณสมบัติของกรรมการ ป.ป.ช. ตามปัญหาข้อเท็จจริง ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาจากข้อเท็จจริงว่าคุณหญิงปรีญา เกษมสันต์ ณ อยุธยา กรรมการ ป.ป.ช. มีคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามโดยดำรงตำแหน่งหรือเป็นลูกจ้างในห้างหุ้นส่วนบริษัทหรือองค์กรที่มุ่งหากำไรหรือไม่ ซึ่งปัญหาดังกล่าวมีกรณีตามประเด็นข้อต่อสู้ของผู้ถูกร้องว่าคุณหญิงปรีญา เกษมสันต์ ณ อยุธยา เป็นกรรมการและลูกจ้างของบริษัทวงศ์อมร จำกัด และบริษัทเกษมวณารมย์ จำกัด ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้วางแนวบรรทัดฐานไว้ตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 4/2544 “ว่าการมีชื่ออยู่ในทะเบียนของทางราชการเป็นเพียงข้อสันนิษฐานว่า ผู้มีชื่อเป็นหุ้นส่วนหรือกรรมการตามที่จดทะเบียนไว้ในทะเบียนไม่ใช่ข้อสันนิษฐานเด็ดขาด แต่เป็นเรื่องของบริษัทหรือผู้มีอำนาจของบริษัทหรือหุ้นส่วนบริษัทนำมาจดทะเบียนไว้กับนายทะเบียน และข้อความดังกล่าวจะตรงกับความจริงหรือไม่นายทะเบียนก็ไม่ทราบ ข้อเท็จจริงอาจไม่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงและอาจถูกหักล้างด้วยหลักฐานที่สามารถนำสืบหักล้างได้ และการพ้นจากตำแหน่งของกรรมการและลูกจ้างในห้างหุ้นส่วนบริษัทย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และศาลรัฐธรรมนูญวางหลักการลาออกจากตำแหน่งในห้างหุ้นส่วนบริษัทสามารถกระทำได้ตลอดเวลา และสามารถแสดงเจตนาต่อผู้มีอำนาจของห้างหุ้นส่วนบริษัทนั้นโดยทำเป็นหนังสือหรือด้วยวาจาก็ได้ กฎหมายไม่ได้บัญญัติให้ผู้ประสงค์ลาออกต้องนำข้อความไปจดทะเบียนต่อนายทะเบียนเพื่อถอนชื่อตัวเอง เพราะการไปจดแจ้งต่อนายทะเบียนกรณีห้างหุ้นส่วนต้องเป็นกรณีความตกลงของผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคน ส่วนบริษัทเป็นหน้าที่ของกรรมการผู้มีอำนาจไปดำเนินการจดแจ้งต่อนายทะเบียน” โดยศาลรัฐธรรมนูญได้เคยวินิจฉัยคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของคุณหญิงปรีญาฯ กรรมการ ป.ป.ช. บางส่วนตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 18/2544 ว่าคุณหญิงปรีญาฯ ได้ลาออกจากการเป็นกรรมการบริษัทวงศ์อมรฯ การแสดงเจตนาลาออกกับผู้มีอำนาจของบริษัทแล้วโดยทำเป็นหนังสือหรือด้วยวาจา ส่วนหน้าที่การจดแจ้งถอนชื่อออกจากการเป็นกรรมการบริษัทเป็นหน้าที่ของกรรมการผู้มีอำนาจ

ฉะนั้นคุณหญิงปรีญา จึงมิได้กระทำการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญจึงเป็นกรรมการ ป.ป.ช. โดยชอบด้วยรัฐธรรมนูญแล้ว ส่วนกรณีบริษัทเกษมวณารมย์ มีหลักฐานว่าคุณหญิงปรีญา ได้ลาออกจากการเป็นกรรมการบริษัทแล้ว สำหรับการลงลายมือชื่อในบัญชีงบดุลและบัญชีกำไรขาดทุนไม่ทำให้คุณหญิงปรีญา มีฐานะเป็นกรรมการบริษัทขึ้นมาได้ และการลงลายมือชื่อดังกล่าวก็ไม่ใช่การลงลายมือชื่อในฐานะลูกจ้างผู้ทำบัญชี แต่เป็นการลงลายมือชื่อตามปกติที่เคยปฏิบัติมา ฉะนั้นคุณหญิงปรีญา จึงมิได้กระทำการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญและจึงเป็นกรรมการ ป.ป.ช. ที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญแล้ว”

ฉะนั้น เมื่อศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงแล้วว่า คุณหญิงปรีญา ไม่มีคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามจนขาดคุณสมบัติจากการเป็นกรรมการ ป.ป.ช. ดังนั้น ปัญหาว่ามติของผู้ร้องไม่ชอบด้วยกฎหมายเพราะมีคุณหญิงปรีญา กรรมการ ป.ป.ช. ร่วมพิจารณาและร่วมประชุมด้วย จึงไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยและยอมไม่ส่งผลกระทบต่อมติของผู้ร้องได้

แต่หากพิจารณาปัญหาการขาดคุณสมบัติของกรรมการ ป.ป.ช. ตามปัญหาข้อกฎหมายโยงกับการลงมติของผู้ร้องมีประเด็นที่น่าสนใจว่าหากตามข้อเท็จจริงดังกล่าว มีกรรมการ ป.ป.ช. ไม่มีคุณสมบัติและมีลักษณะต้องห้ามจนขาดคุณสมบัติจากการเป็นกรรมการ ป.ป.ช. จะมีผลต่อการดำเนินงานและการลงมติของผู้ร้องในฐานะเป็นองค์กระอิสระตามรัฐธรรมนูญและเป็นองค์กรในระบบกฎหมายมหาชนหรือไม่ อย่างไร ซึ่งปัญหาการวินิจฉัยคุณสมบัติของกรรมการ ป.ป.ช. จะมีผลต่อการดำเนินงานและการลงมติของผู้ร้องตามปัญหาข้อกฎหมายนั้น เห็นได้ว่าศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยชี้ขาดว่า มติของผู้ร้องไม่ขัดต่อกฎหมายเพราะคุณหญิงปรีญา กรรมการ ป.ป.ช. มิได้เป็นกรรมการหรือลูกจ้างในบริษัทเอกชนใด จึงมิได้กระทำการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ มาตรา 258 วรรคสอง ซึ่งเป็นการวินิจฉัยตามข้อเท็จจริง แต่หากพิจารณาการขาดคุณสมบัติของกรรมการ ป.ป.ช. กับการปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการ ป.ป.ช. ที่ได้กระทำไปจนกว่าจะถูกองค์กรสูงสุดตามกฎหมายวินิจฉัยชี้ขาดว่าขาดคุณสมบัติมีผลประการใด

ข้อพิจารณาประการดังกล่าวนี้มีศาสตราจารย์ ดร.สุรพล นิติไกรพจน์ นักวิชาการท่านหนึ่ง⁸ มีความเห็นว่า “กระบวนการในการใช้อำนาจปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายกับกระบวนการวินิจฉัยคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของเจ้าหน้าที่เป็นคนละกระบวนการและแยกออกจากกัน เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่มีมากมายและต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

⁸ สุรพล นิติไกรพจน์, “ปัญหาการวินิจฉัยคุณสมบัติของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยศาลรัฐธรรมนูญ”, วารสารสารคดี ฉบับปี พ.ศ. 2544, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), หน้า 19-24.

สมัครเพื่อให้บริการสาธารณะดำเนินไปโดยไม่สะดุดหยุดลง หากให้มีการหยุดปฏิบัติหน้าที่หรือพ้นจากตำแหน่งเนื่องจากการคัดค้านเรื่องคุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม อาจส่งผลกระทบต่อบุคคลอื่นและไม่มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงานและกระทบต่อผลประโยชน์มหาชน ฉะนั้นตามหลักกฎหมายมหาชนจึงรับรองการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตามภารกิจที่กฎหมายกำหนดโดยสมบูรณ์ แม้จะมีการโต้แย้งเรื่องคุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม เจ้าหน้าที่ดังกล่าวยังสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้จนกว่าจะได้มีการวินิจฉัยชี้ขาดจนถึงที่สุดจากองค์กรผู้วินิจฉัยตามกฎหมาย อีกทั้งประเด็นการกล่าวอ้างเรื่องการขาดคุณสมบัติและการมีลักษณะต้องห้ามดังกล่าวเป็นปัญหาระหว่างรัฐหรือองค์กรของรัฐตามกฎหมายกับเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นโดยตรงที่จะมีกระบวนการและการวินิจฉัยชี้ขาดโดยองค์กรวินิจฉัยชี้ขาดไว้แล้ว มิใช่กรณีการกล่าวอ้างของคู่กรณีหรือการใช้ดุลพินิจวินิจฉัยของบุคคลใดๆ ที่จะนำมาวินิจฉัยชี้ขาดและกล่าวอ้างให้เป็นผลประโยชน์แก่ตัวเองได้

นอกจากนี้ตามหลักกฎหมายมหาชนที่มุ่งคุ้มครองประโยชน์สาธารณะและประโยชน์ของปัจเจกบุคคลในขณะเดียวกัน จึงมีหลักการว่าแม้ภายหลังการปฏิบัติหน้าที่ เจ้าหน้าที่ของรัฐขาดคุณสมบัติและมีลักษณะต้องห้ามจริงก็ไม่มีผลกระทบต่อผลการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้กระทำไปก่อนที่จะมีการวินิจฉัยชี้ขาดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามจนพ้นจากตำแหน่ง เพราะนอกจากการดำเนินการเรื่องคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามตลอดจนกลไกและการตรวจสอบเป็นกระบวนการของรัฐซึ่งเป็นคนละกรณีกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการไปโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายย่อมไม่สามารถไปกระทบกระเทือนต่อผลแห่งการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งมีบุคคลภายนอกผู้ได้รับผลจากการกระทำดังกล่าว ซึ่งมีหลักกฎหมายตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 19 รับรองแนวทางดังกล่าวไว้ที่กำหนดว่าถ้าภายหลังปรากฏว่าเจ้าหน้าที่หรือกรรมการในคณะกรรมการที่มีอำนาจพิจารณาทางปกครองคนใดขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามหรือการแต่งตั้งไม่ชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นเหตุให้ผู้นั้นต้องพ้นจากตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่งเช่นว่านี้ไม่กระทบกระเทือนถึงการกระทำใดที่ผู้นั้นได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่ ซึ่งเป็นไปตามหลักความไม่มีส่วนได้เสียของเจ้าหน้าที่และหลักการบริการสาธารณะที่ต้องมีการจัดทำอย่างต่อเนื่องและมีเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการจัดทำบริการสาธารณะอย่างต่อเนื่องนั้น ซึ่งต่างจากหลักการของกฎหมายเอกชนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความสามารถของคู่กรณีที่บกพร่อง จนเป็นเหตุนำไปสู่ความไม่สมบูรณ์ของนิติกรรมสัญญา เนื่องจากตามหลักกฎหมายมหาชนมิได้ถือว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นคู่กรณีกับปัจเจกชน แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้กระทำไปตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่กำหนดไว้และไม่มีส่วนได้เสียในกรณีใดๆ กับคู่กรณีที่ปัจเจกบุคคล ซึ่งหลักการดังกล่าวได้มีการบัญญัติรับรอง

ไว้ตามรัฐธรรมนูญ โดยให้นำมาใช้กับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือผู้ดำรงตำแหน่งขององค์กรตามรัฐธรรมนูญด้วย ดังเช่นรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ตามมาตรา 97 และมาตรา 142 เป็นต้น”

ฉะนั้นผู้เขียนมีความเห็นว่า หลักการดังกล่าวข้างต้นย่อมนำมาใช้กับคณะกรรมการ ป.ป.ช. ผู้ร้องซึ่งเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญและเป็นองค์กรผู้ใช้อำนาจตามกฎหมายมหาชนในฐานะองค์กรตรวจสอบภาคมหาชนได้ ซึ่งต้องตกอยู่ภายใต้หลักการไม่มีส่วนได้เสียของเจ้าหน้าที่และหลักการบริการสาธารณะที่ต้องมีความต่อเนื่องสม่ำเสมอในการดำเนินงาน และแม้หากกรรมการ ป.ป.ช. คนใดขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามก็ไม่ทำให้มีผลกระทบไปถึงคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เสียไปหรือไม่มีผลทำให้องค์ประกอบในการเป็นคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่สมบูรณ์จนส่งผลให้มติการวินิจฉัยคดีของผู้ร้องเสียไปได้ การที่ผู้ถูกร้องอ้างว่าคุณหญิงปรีญา กรรมการ ป.ป.ช. ขาดคุณสมบัติมีผลทำให้องค์ประกอบของผู้ร้องและมติของผู้ร้องเสียไปนั้นจึงเป็นข้อต่อสู้ที่ขัดกับแนวทางของหลักกฎหมายมหาชนดังกล่าว และเป็นการแปลความที่ก่อให้เกิดปัญหาในการดำเนินการขององค์กรตรวจสอบที่ได้ดำเนินการสาธารณะภาครัฐเสียไป และเห็นได้ว่าผู้ถูกร้องนำหลักกฎหมายเอกชนว่า เมื่อบุคคลที่ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามแล้วมาปฏิบัติหน้าที่ถือว่ามีคุณสมบัติบกพร่องและการดำรงตำแหน่งตลอดจนการปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลเสียเปล่ามาตั้งแต่ต้น และย่อมมีผลให้การดำเนินงานทั้งหมดขององค์กรที่บุคคลนั้นดำรงตำแหน่งอยู่ ไม่มีผลบังคับใช้อยู่เลยซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักการบริการสาธารณะที่มุ่งบริการประชาชน โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมไว้เป็นหลัก ฉะนั้นกรณีการกล่าวอ้างว่ากรรมการ ป.ป.ช. มีคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ถูกร้องนั้นย่อมไม่มีผลกระทบต่อการดำเนินงานและการลงมติของผู้ร้องแต่อย่างใด โดยศาลรัฐธรรมนูญสามารถวินิจฉัยชี้ขาดหลักกฎหมายเบื้องต้นดังกล่าวได้โดยไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยชี้ขาดในปัญหาข้อเท็จจริงตามที่กล่าวมาก่อนแต่อย่างใด

ปัญหาที่สี่ กรณีการดำเนินการของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการตรวจสอบบัญชี เมื่อพ้นกำหนดอายุการดำเนินการตามมาตรา 295 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งบทบัญญัติ มาตรา 295 มีอายุความในการดำเนินคดีหรือไม่ ทั้งนี้มีนายณกษ เศวตนันท์ นักกฎหมายคนหนึ่งได้ให้ความเห็นว่า “การตีความมาตรา 295 โดยให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมาแล้วเป็นเวลานานก็จะขัดกับหลักการใช้กฎหมายโดยไม่มีอายุความในการลงโทษผู้กระทำความผิด และหากเวลาผ่านไปนานพยานหลักฐานต่างๆก็จะสูญหายและไม่ถูกต้องและการใช้กฎหมายโดยไม่มีอายุความเป็นการไม่

ถูกต้องและจะทำให้การใช้กฎหมายมีความเหลื่อมล้ำกันและเป็นการเลือกปฏิบัติ⁹ ซึ่งปัญหาดังกล่าวฝ่ายผู้ถูกร้องได้ต่อสู้คดีโดยนำอายุความเรื่องการร่ำรวยผิดปกติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 75 วรรคสอง ที่บัญญัติให้ "การกล่าวหากรณีการร่ำรวยผิดปกติจะกระทำได้ในขณะที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่เกินสองปี" มาเป็นอายุความตามบทบัญญัติมาตรา 295 เนื่องจากเป็นอายุความในกฎหมายเดียวกันมากกว่าอ้างและนำมาเปรียบเทียบใช้เป็นเกณฑ์เดียวกันได้

ในประเด็นดังกล่าวศาลรัฐธรรมนูญได้วางบรรทัดฐานว่าอายุความในเรื่องร่ำรวยผิดปกติแล้วต้องดำเนินการเพื่อขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเป็นเรื่องต่างจากเรื่องการตรวจสอบการยื่นบัญชี ตามมาตรา 295 เมื่อรัฐธรรมนูญกำหนดหน้าที่และกำหนดมาตรการบังคับไว้ในมาตรา 295 โดยไม่ได้บัญญัติเรื่องอายุความไว้ การดำเนินการกรณีการตรวจสอบการแสดงบัญชี จึงไม่อาจนำอายุความในกรณีอื่นมาใช้บังคับได้ แต่เมื่อพิจารณาจากแนวคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแล้วจะเริ่มนับระยะเวลาต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนับแต่วันที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งนั้นๆ ไปแล้วตามความจริง (ปรากฏตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 19/2544 กรณีนายประยุทธ์ มหากิจศิริ) ซึ่งเป็นการนับระยะเวลาการลงโทษทางการเมืองแก่ผู้ฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา 295 แต่ในอีกแง่มุมหนึ่งเสมือนเป็นการก่อให้เกิดระยะเวลาในกระบวนการตรวจสอบการแสดงบัญชีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 295 มีระยะเวลาเพียง 5 ปี นับแต่วันที่ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นพ้นจากตำแหน่งทางการเมืองไปแล้วหรือเสมือนเป็นอายุความในการกำหนดระยะเวลาตามมาตรา 295 ทั้งนี้ เพราะหากระยะเวลาการตรวจสอบการยื่นบัญชี การพิจารณาการยื่นบัญชีของผู้ถูกร้องให้มีผลบังคับได้จริงนั้น หากการพิจารณาของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และการพิจารณาวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญหากเกินกว่า 5 ปี นับแต่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพ้นจากตำแหน่งแล้วก็จะไม่มีผลเป็นการลงโทษทางการเมืองแก่ผู้ฝ่าฝืนตามมาตรา 295 ได้เลย และส่งผลให้ระบบการตรวจสอบการยื่นบัญชี การพิจารณาวินิจฉัยทั้งของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และศาลรัฐธรรมนูญต้องกระทำด้วยความรวดเร็วและต้องแสวงหาข้อเท็จจริงมากกว่าปกติ อีกทั้งยังทำให้เห็นว่าการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวเสมือนเป็นการสร้างกฎเกณฑ์ยิ่งกว่าอายุความตามกฎหมายธรรมดา เนื่องจากหากเป็นอายุความปกติแล้ว เมื่อมีการฟ้องร้องคดีต่อศาลก็มีผลทำให้

⁹ ณกษ เศรษฐนันท์, "ปัญหาข้อกฎหมายสำคัญในคดีหุ้นของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร", *วารสารศาลรัฐธรรมนูญ* 8 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2544) , 98-99.

อายุความสะดุดหยุดลงและสามารถนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ แต่หากนำหลักเกณฑ์การนับระยะเวลาการต้องห้ามดำรงตำแหน่งทางการเมืองของผู้ฝ่าฝืนมาตรา 295 ไม่มีการสะดุดหยุดลง แม้มีการดำเนินการโดยองค์กรตามรัฐธรรมนูญหรือแม้แต่การยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญในฐานะองค์กรตุลาการแล้วก็ตาม

ผู้เขียนมีความเห็นว่า ประเด็นการกำหนดเรื่องอายุการดำเนินการตามมาตรา 295 นั้นมีเหตุผลน่ารับฟังว่าสมควรที่จะได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาวินิจฉัยคดีตามมาตรา 295 อย่างมีระยะเวลาที่สมควร ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้การตรวจสอบการยื่นบัญชี ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่มีวันรู้จบและจะได้ไม่สร้างปัญหาความเหลื่อมล้ำการตรวจสอบตามรัฐธรรมนูญ ตลอดจนป้องกันปัญหาเรื่องพยานหลักฐานและกระบวนการพิจารณาที่มีความถูกต้องน้อยลงไปตามกาลเวลา แต่สิ่งสำคัญคือ บทบัญญัติมาตรา 295 มิได้กำหนดระยะเวลาหรืออายุความไว้อย่างชัดเจน ฉะนั้นจึงจำเป็นที่ศาลรัฐธรรมนูญในฐานะผู้วินิจฉัยชี้ขาดและวางรากฐานตามหลักการตามรัฐธรรมนูญและหลักกฎหมายทั่วไป สมควรที่จะวางแนวบรรทัดฐานเป็นที่ยอมรับถึงเรื่องอายุความตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ซึ่งมีหลายกรณีในปัญหาของศาลอื่นที่ไม่กำหนดอายุความไว้ แต่ศาลก็ใช้หลักอายุความทั่วไป อาทิเช่น ในคดีแพ่งมีอายุความทั่วไปเพียง 10 ปี¹⁰ นอกจากนั้นในคดีอาญาก็มีการกำหนดอายุความในเรื่องการฟ้องร้องคดีและระยะเวลาในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษอย่างชัดเจน¹¹ ฉะนั้นเพื่อเป็นการสร้างความชัดเจนและถูกต้องในการดำเนินงานขององค์กรตรวจสอบตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับเรื่องการตรวจสอบการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินควรมีการกำหนดอายุความหรือระยะเวลาดังกล่าวให้มีความชัดเจนและถูกต้องต่อไปด้วย

ปัญหาที่ห้า กรณีการยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นคำกล่าวอ้างลอยๆ ทำให้ผู้ถูกร้องไม่สามารถชี้แจงได้ว่ากรณีใดเป็นการแจ้งข้อความอันเป็นเท็จ กรณีใดเป็นกรณีปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่ โดยกรณีดังกล่าวมีข้อพิจารณาว่า ตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2541 ข้อ 3 กำหนดว่า “คำร้อง หมายความว่า บรรดาคำขอ ความเห็น คำเสนอ คำกล่าวหา คำแก้ข้อกล่าวหา คำคัดค้านที่ยื่นต่อศาลเพื่อพิจารณาวินิจฉัย” และคำร้องต้องมีรายละเอียดตามข้อ 5 กล่าวคือ คำร้องต้องทำเป็นหนังสือใช้ถ้อยคำสุภาพและมีรายการดังต่อไปนี้

(1) ชื่อและที่อยู่ของผู้ร้อง

¹⁰ ดูประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/30.

¹¹ ดูประมวลกฎหมายอาญา หมวด 9 มาตรา 95-101.

- (2) ระบุมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่เกี่ยวข้อง
เหตุในคำร้อง
- (3) ระบุเรื่องอันเป็นเหตุให้ต้องใช้สิทธิ พร้อมทั้งข้อเท็จจริงหรือ
พฤติการณ์ที่เกี่ยวข้อง
- (4) มีคำขอที่ระบุความประสงค์จะให้ศาลดำเนินการอย่างไร
พร้อมทั้งเหตุผลสนับสนุนโดยชัดแจ้ง
- (5) ลงลายมือชื่อผู้ร้อง แต่ในกรณีที่เป็นการทำและยื่นหรือส่ง
คำร้องแทนผู้อื่นต้องแนบใบมอบฉันทะให้ทำการดังกล่าวไป
ด้วย และตามหมวด 5 แบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลจะ
กำหนดให้ใช้เพื่อการใด มีรูปแบบ ขนาดและข้อความอย่างไร
ให้เป็นไปตามที่ศาลกำหนด

ฉะนั้น หากผู้ร้องได้ยื่นคำร้องโดยมีข้อความตามที่ระบุไว้ตามข้อกำหนดในข้อ 5 และยื่นตามแบบพิมพ์ของศาลรัฐธรรมนูญแล้ว ย่อมมีความถูกต้องในแบบแผนเบื้องต้น นอกจากนั้นตามกระบวนการพิจารณาคำร้องของศาลรัฐธรรมนูญนั้น คำร้องของผู้ร้องจะต้องมีการตรวจสอบและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะพิจารณาคำร้องที่ผู้ร้องยื่นมาว่ามีเนื้อหาสาระและได้ยื่นมาถูกต้องตามรัฐธรรมนูญหรือไม่ หากคำร้องของผู้ร้องไม่เข้าหลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามรัฐธรรมนูญเป็นคำร้องที่ไม่มีสาระ ศาลรัฐธรรมนูญก็จะไม่รับคำร้องไว้พิจารณา¹² ดังนั้นในการพิจารณาคำร้องของผู้ร้องในเบื้องต้น หากศาลรัฐธรรมนูญเห็นแล้วว่าคำร้องของผู้ร้องเข้าหลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ศาลรัฐธรรมนูญก็จะรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย แต่หากคำร้องของผู้ร้องไม่ถูกต้องตามข้อกำหนดฯ และไม่เป็นสาระตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ศาลรัฐธรรมนูญจะพิจารณาไม่รับคำร้องได้ ฉะนั้นเมื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณารับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยแล้ว จึงเห็นว่าคำร้องของผู้ร้องมีความถูกต้องพอที่จะรับไว้พิจารณาวินิจฉัยได้

ส่วนการที่ผู้ถูกร้องกล่าวอ้างว่าคำร้องของผู้ร้องเป็นคำกล่าวอ้างลอยๆ ทำให้ผู้ถูกร้องไม่สามารถชี้แจงได้นั้น แสดงให้เห็นว่าผู้ถูกร้องต่อสู้ว่าคำร้องของผู้ร้องเป็นคำร้องที่เคลือบคลุมเป็นคำร้องที่ไม่มีความชัดเจนไม่ได้แสดงสภาพแห่งข้อกล่าวหา ทำให้ผู้ถูกร้องอ่านคำร้องแล้วไม่สามารถเข้าใจได้จนส่งผลให้ผู้ถูกร้องไม่สามารถชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาได้ถูกต้อง แต่หากพิจารณาเนื้อหาตามคำร้องของผู้ร้องเป็นการยื่นคำร้องตามบทบัญญัติมาตรา 295 ที่ได้กล่าวถึงการกระทำของผู้ถูกร้องได้เป็น 2 กรณีสำคัญคือ

¹² สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, "กระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ" วารสารศาลรัฐธรรมนูญ 1 (มกราคม-เมษายน

ก) ผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ

ข) ผู้ถูกร้องจงใจปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ

โดยทั้ง 2 มูลกรณีความผิดดังกล่าวในคดีนี้ ผู้ร้องได้กล่าวหาว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ เห็นได้ว่าเข้ามูลกรณีทั้งสองดังกล่าวข้างต้น ซึ่งผู้ร้องได้บรรยายถึงการกระทำของผู้ถูกร้องแล้วว่าเป็นเช่นใดเป็นไปตามข้อเท็จจริงของผู้ร้องที่ได้จากการไต่สวน อีกทั้งกรณีการจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จและการจงใจปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบนั้น มีลักษณะใกล้เคียงและเชื่อมโยงกันได้ และอาจเป็นมูลคดีความผิดร่วมกันได้ ฉะนั้นการที่ผู้ถูกร้องโต้แย้งกรณีดังกล่าวนั้นเห็นได้ว่าไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง เนื่องจากคำร้องมีความชัดเจนสมบูรณ์อยู่ในตัวคำร้องเองว่าผู้ถูกร้องได้กระทำความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 กรณีจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จและจงใจปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ประกอบทั้งผู้ถูกร้องได้ชี้แจงและให้การต่อสู้คดีตามคำร้องหลายกรณีในหลายประเด็น จึงเชื่อว่าผู้ถูกร้องเข้าใจข้อกล่าวหาตามคำร้องแล้ว

ปัญหาที่หก กรณีการพิจารณาของผู้ร้องไม่มีความเที่ยงธรรมเมื่อเปรียบเทียบกับกรณีของบุคคลอื่นหรือไม่ ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาเกี่ยวกับข้อเท็จจริงว่าการดำเนินงานของผู้ร้องนั้นมีการเลือกปฏิบัติไม่มีความเที่ยงธรรม หากเป็นตามคำกล่าวอ้างของผู้ถูกร้องย่อมมีผลต่อการพิจารณาและดำเนินคดีกับผู้ถูกร้อง เนื่องจากจะทำให้สิทธิของผู้ถูกร้องได้รับการกระทบกระเทือนในการถูกพิจารณาคดีโดยไม่เป็นธรรมและไม่ถูกต้อง แต่ความเห็นดังกล่าวมีการถกเถียงทางวิชาการในปัญหาข้อกฎหมายว่าการดำเนินการกับกรรมการ ป.ป.ช. เนื่องจากขาดความเที่ยงธรรม จงใจฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายหรือมีพฤติการณ์ที่เป็นการเสื่อมเสียในการดำรงตำแหน่งอย่างร้ายแรง รัฐธรรมนูญได้กำหนดกระบวนการไว้เป็นพิเศษแล้วว่า จะดำเนินการกับกรรมการ ป.ป.ช. ดังกล่าวได้เมื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภาเพื่อให้มีมติให้พ้นจากตำแหน่งตามนัยของรัฐธรรมนูญมาตรา 299 ไม่อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ แต่หากพิจารณาปัญหาการดำเนินการของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นไปโดยไม่ชอบตามกระบวนการพิจารณา ผู้เขียนมีความเห็นว่าศาลรัฐธรรมนูญสามารถพิจารณาวินิจฉัยปัญหากระบวนการพิจารณาของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นไปโดยไม่ชอบได้ตามหลัก Due process of Law ที่เป็นหลักการในการคุ้มครองกระบวนการพิจารณาคดีต้องให้ความคุ้มครองต่อผู้ถูกกล่าวหาในกระบวนการพิจารณา แม้ส่วนหนึ่งผู้ถูกร้องจะ

กล่าวหากรรมการ ป.ป.ช. ว่าไม่มีความเที่ยงธรรมและไม่เป็นกลางแต่ในการดำเนินคดีกับผู้ถูกร้อง ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่สามารถดำเนินการตามกระบวนการของรัฐธรรมนูญ มาตรา 299 กำหนดไว้ แต่ในส่วนนี้สมควรคุ้มครองผู้ถูกร้องในกระบวนการพิจารณาว่าเป็นไปตามข้อกล่าวอ้างของผู้ถูกร้อง หรือไม่ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหานี้ได้ แต่ต้องเป็นกรณีปัญหาการ ดำเนินกระบวนการพิจารณาของผู้ร้องได้ฝ่าฝืนต่อบัญญัติของกฎหมายอย่างร้ายแรงและเห็นได้ ชัดเจนว่าผู้ร้องมีพฤติการณ์ที่ไม่เที่ยงธรรมและกลั่นแกล้งผู้ถูกร้อง จนทำให้กรณีดังกล่าวเป็นการ ผิดกฎหมาย โดยศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยได้

แต่มีข้อพิจารณาต่อไปว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาของผู้ร้องในฐานะองค์กร อิศระตามรัฐธรรมนูญมีกระบวนการพิจารณาที่บัญญัติไว้ชัดเจนตามพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ซึ่งมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัย ได้โดยอิสระ ข้อเท็จจริงในการพิจารณาว่าในคดีใดควรมีมาตรฐานการพิจารณาอย่างไรและจะมี ผลเป็นเช่นใดเป็นเรื่องที่ผู้ร้องเป็นผู้มีข้อมูลและรู้ดีที่สุด ฉะนั้นจึงอาจไม่มีฐานแห่งการ เปรียบเทียบการดำเนินการของผู้ร้องได้ เว้นเสียแต่จะมีข้อเท็จจริงโดยชัดแจ้งจากพฤติการณ์ว่า ผู้ร้องมีความไม่เที่ยงธรรมจริงตามที่กล่าวมา

จากที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้เขียนได้ศึกษาวิเคราะห์มาตามประเด็นปัญหาที่อยู่ใน คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งประเด็นปัญหาต่างๆที่วิเคราะห์มา ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณา ประเด็นต่างๆ ไปทีละประเด็น จนท้ายสุดในประเด็นแรกนี้ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่าข้อโต้แย้ง ของผู้ถูกร้องในประเด็นเรื่องหน้าที่ของผู้ร้องและการดำเนินการของผู้ร้องไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น พังไม่ขึ้น จึงวินิจฉัยชี้ขาดว่าผู้ถูกร้องมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชี ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 และ มาตรา 292 และการยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ดังกล่าวมาแล้ว

5.3 บทวิเคราะห์คำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ในส่วนนี้จะได้ทำการศึกษาวิเคราะห์คำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 จำนวนทั้งสิ้น 15 คำวินิจฉัย ที่ได้วินิจฉัยในประเด็นแรกทั้ง 2 ประเด็นในเรื่องเกี่ยวกับการ ยื่นบัญชีตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 และมาตรา 292 และการยื่นคำร้องของคณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) ตามมาตรา 295 ว่ามีความสอดคล้องถูกต้องตามแนวคำวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่มีการวางประเด็น การพิจารณาที่แตกต่างไปจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของ

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคนมีประเด็นปลีกย่อยและการพิจารณาวินิจฉัยคดีแตกต่างกันออกไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.3.1 บทวิเคราะห์คำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 และมาตรา 292

จากการศึกษาคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 15 คำวินิจฉัยในคดีนี้พบว่าประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการยื่นบัญชีตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 และมาตรา 292 มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม อันได้แก่

1) กลุ่มเสียงส่วนใหญ่ในประเด็นนี้ เห็นว่า แม้ผู้ถูกร้องดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีก่อนรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันใช้บังคับ แต่ผู้ถูกร้องยังคงเป็นรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันด้วยตามนัยของรัฐธรรมนูญมาตรา 317 ทำให้ผู้ถูกร้องเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีหน้าที่ยื่นบัญชี ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 และต้องยื่นภายในกำหนดเวลา 292 (ตามนัยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 10/2543 และ 27/2543) ซึ่งมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยในแนวนี้จำนวน 11 คน คือ นายประเสริฐ นาสกุล, นายจุมพล ณ สงขลา, พลโทจุล อติเรก, นายปรีชา เฉลิมวณิชย์, นายมงคล สระแก้ว, นายสุจิต บุญบงการ นายสุจินดา ยงสุนทร, นายสุวิทย์ ธีรพงษ์, นายอมร รักษาสัตย์, นายอิสสระ นิตินันท์ ประภาศ และนายอุระ หวังอ้อมกลาง

2) กลุ่มที่ไม่ได้วินิจฉัยในประเด็นนี้มีจำนวน 4 คน ซึ่งมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 3 คน ได้วินิจฉัยในประเด็นหลักว่าผู้ถูกร้องอยู่ภายใต้บังคับและมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ เพียงประเด็นเดียว โดยไม่ได้วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องมีหน้าที่ยื่นบัญชีตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 และมาตรา 292 หรือไม่ คือ นายกระมล ทองธรรมชาติ, นายฉันทานนท์ ปาน และนายศักดิ์ เตชะชาญ และมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอีกจำนวน 1 คน ได้วินิจฉัยในประเด็นว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่ โดยไม่ได้วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องมีหน้าที่ยื่นบัญชี ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 และมาตรา 292 หรือไม่ คือ นายอนันต์ เกตุวงศ์

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปผลคำวินิจฉัยส่วนบุคคลในปัญหาที่ 1 เรื่องการยื่นบัญชี ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 และมาตรา 292 ได้ตามตารางสรุปผลในประเด็นดังกล่าวได้ดังนี้

ตารางสรุปผลในประเด็นแรก : ปัญหาที่ 1

เรื่อง การยื่นบัญชี ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 และมาตรา 292

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 15 คน	ผลของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล						หมายเหตุ
	ประเด็นปัญหาผู้ถูกร้อง มีหน้าที่ต้องยื่นบัญชี ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 และมาตรา 292 หรือไม่			แนวการวินิจฉัยของ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ			
	มีหน้าที่ ยื่น	ไม่มี หน้าที่ ยื่น	ไม่ได้ วินิจฉัย	สอดคล้อง กับ คำวินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ขัดหรือแย้ง กับ คำวินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ไม่ได้ วินิจฉัย	
1. นายประเสริฐ นาสกุล	✓			✓			
2. นายกระมล ทองธรรมชาติ			✓			✓	
3. นายจุมพล ณ สงขลา	✓			✓			
4. พลโทจูล อดิธา	✓			✓			
5. นายวีธา เฉลิมวงษ์	✓			✓			
6. นายผัน จันทรปาน			✓			✓	
7. นายมงคล สระแก้ว	✓			✓			
8. นายศักดิ์ เศรษฐาญ			✓			✓	
9. นายสุจิต บุญบงการ	✓			✓			
10. นายสุจินดา ยงสุนทร	✓			✓			
11. นายสุวิทย์ วีรพงษ์	✓			✓			
12. นายอนันต์ เกตุวงศ์			✓			✓	
13. นายอมร รักษาสัตย์	✓			✓			
14. นายอิสสระ นิตินันท์ ประกาศ	✓			✓			
15. นายอุระ หวังอ้อมกลาง	✓			✓			
รวม 15 คน	11	0	4	11	0	4	

จากที่สรุปมาจะเห็นได้ว่าประเด็นปัญหาผู้ถูกร้องมีหน้าที่ยื่นบัญชีฯ ตาม รัฐธรรมนูญมาตรา 291 และมาตรา 292 นั้น มติของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญถึงแม้มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญถึง 4 คน มิได้วินิจฉัยในประเด็นดังกล่าว แต่การที่ศาลรัฐธรรมนูญมีมติและวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องมีหน้าที่ยื่นบัญชีฯตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 และมาตรา 292 จึงเป็นคำวินิจฉัยที่ถือตามเสียงส่วนใหญ่และสอดคล้องกับมติที่แท้จริงแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากการวินิจฉัยดังกล่าวได้มีแนวคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ได้วางบรรทัดฐาน มาตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 10/2543 กรณีนายอนันต์ ศวิศตนานนท์ จนถึงคำวินิจฉัยที่ 19/2544 กรณีนายประยุทธ์ มหากิจศิริ

นอกจากนั้น มีปัญหาต่อมาเกี่ยวกับข้อโต้แย้งของผู้ถูกร้องที่ว่า การปฏิบัติ ตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการยื่นบัญชีฯ ยังไม่เกิดขึ้นเนื่องจากยังไม่มี การกำหนดระเบียบอัน จำเป็นแก่การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยความเห็นชอบจากศาลรัฐธรรมนูญแล้ว ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเพื่อใช้บังคับต่อไป โดยผู้ถูกร้องยื่นบัญชีครั้งที่ 1 (วันที่ 7 พฤศจิกายน 2540) และครั้งที่ 2 (วันที่ 4 ธันวาคม 2540) แต่ระเบียบดังกล่าวใช้บังคับเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2541 การยื่นบัญชีทั้งสองครั้งจึงไม่ตกอยู่ภายใต้ระเบียบดังกล่าว ส่วนการยื่นครั้งที่ 3 (วันที่ 4 ธันวาคม 2541) แม้เป็นการยื่นภายหลังระเบียบฯ ใช้บังคับแต่เป็นการยื่นด้วยความ สมัครใจในประเด็นนี้มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยเพียง 5 ท่าน คือ นายประเสริฐ นาสกุล นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ นายสุจินดา ยงสุนทร นายอิสสระ นิตินนท์ประกาศ และนายอุระ หวังอ้อมกลาง ได้วินิจฉัยมีความสำคัญใกล้เคียงกันว่า "เมื่อผู้ถูกร้องเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทาง การเมืองตาม มาตรา 291 และมาตรา 292 ต้องตกอยู่ภายใต้บทบังคับของรัฐธรรมนูญมาตรา 291 และมาตรา 292 มีหน้าที่ยื่นบัญชีฯ ต่อผู้ร้อง ส่วนระเบียบฯ เป็นเพียงการกำหนดรายละเอียดและ รูปแบบในการยื่นบัญชีฯ ไม่ได้ทำให้ผู้ถูกร้องหมดหน้าที่ไป ผู้ถูกร้องจึงมีหน้าที่ยื่นบัญชีฯ ตาม รัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และมาตรา 292" ส่วนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เหลือมิได้วินิจฉัยใน ประเด็นดังกล่าวด้วย เนื่องจากไม่ได้ตั้งประเด็นการพิจารณาไว้ ฉะนั้นจากที่กล่าวมาสามารถสรุป เป็นผลคำวินิจฉัยส่วนบุคคลในปัญหาย่อยของปัญหาที่ 1 เรื่อง ผู้ถูกร้องมีหน้าที่ยื่นบัญชีฯตาม รัฐธรรมนูญมาตรา 291 และมาตรา 292 หรือไม่ หากผู้ร้องยังไม่ได้ออกระเบียบอันจำเป็นแก่การ ปฏิบัติหน้าที่ของผู้ร้องตามรัฐธรรมนูญมาตรา 321 ได้ตามตารางดังนี้

ตารางสรุปผลในประเด็นย่อยของปัญหาที่ 1

เรื่อง ผู้ถูกร้องมีหน้าที่ยื่นบัญชี ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 และมาตรา 292 หรือไม่
หากผู้ร้องยังไม่ได้ออกกระเปียบอันจำเป็นแก่การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ร้องตามรัฐธรรมนูญมาตรา 321

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 15 คน	ผลของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล						หมายเหตุ
	ประเด็นปัญหาผู้ถูกร้อง มีหน้าที่ต้องยื่นบัญชี ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 และ มาตรา 292 หรือไม่			แนวการวินิจฉัยของ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ			
	มีหน้าที่ ยื่น	ไม่มี หน้าที่ยื่น	ไม่ได้ วินิจฉัย	สอดคล้อง กับ คำวินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ขัดหรือแย้ง กับ คำวินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ไม่ได้ วินิจฉัย	
1. นายประเสริฐ นาสกุล	✓			✓			
2. นายกรมล ทองธรรมชาติ			✓			✓	
3. นายจุมพล ณ สงขลา			✓			✓	
4. พลโทจูล อติเอก			✓			✓	
5. นายปรีชา เฉลิมวณิช	✓			✓			
6. นายผัน จันทรปาน			✓			✓	
7. นายมงคล สระแก้ว			✓			✓	
8. นายศักดิ์ เศรษฐาญู			✓			✓	
9. นายสุจิต บุญบงการ			✓			✓	
10. นายสุจินดา ยงสุนทร	✓			✓			
11. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์			✓			✓	
12. นายอนันต์ เกตุวงศ์			✓			✓	
13. นายอมร รักษาสัตย์			✓			✓	
14. นายอิสสระ นิตินันท์ ประกาศ	✓			✓			
15. นายอุระ หวังอ้อมกลาง	✓			✓			
รวม 15 คน	5	0	10	5	0	10	

5.3.2 บทวิเคราะห์คำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการยื่นคำร้องของคณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) เป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295

ในส่วนนี้จะได้ทำการศึกษาวิเคราะห์คำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 จำนวนทั้งสิ้น 15 คำวินิจฉัย ที่ได้วินิจฉัยในประเด็นที่สองเกี่ยวกับการยื่นคำร้องของคณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) เป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ ซึ่งมีปัญหาข้อกฎหมายหลายประการที่น่าพิจารณา และทำให้เห็นแนวโน้มมติของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในเรื่องต่างๆ ได้ จากการศึกษาคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 15 คำวินิจฉัยดังกล่าว ในประเด็นนี้พบว่ามีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มเสียงส่วนใหญ่ในประเด็นนี้ เห็นว่า การยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 แล้ว จำนวน 10 คน คือ นายประเสริฐ นาสกุล, พลโทจุล อติเรก, นายปรีชา เฉลิมวณิชย์, นายมงคล สระแก้ว, นายสุจิต บุญบงการ, นายสุจินดา ยงสุนทร, นายสุวิทย์ ธีรพงษ์, นายอมร รักษาสัตย์, นายอิสสระ นิตินันท์ประกาศ, และนายอุระ หวังอ้อมกลาง

2) กลุ่มเสียงส่วนน้อยในประเด็นนี้ ได้วินิจฉัยโดยการพิจารณาในปัญหาว่า บทบัญญัติมาตรา 295 ไม่ใช่บังคับกับผู้ถูกร้องซึ่งเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง แต่ได้พ้นจากตำแหน่งทางการเมืองไปแล้ว จึงไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับของรัฐธรรมนูญมาตรา 295 มีจำนวน 3 คน คือ 1) นายจุมพล ณ สงขลา เห็นว่า กรณีไม่มีเหตุที่ผู้ร้องจะเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ได้ ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยประเด็นอื่นต่อไป เพราะไม่ทำให้ผลของคำวินิจฉัยเปลี่ยนแปลงไป ให้ยกคำร้องของผู้ร้อง 2) นายผัน จันทรปาน เห็นว่า เมื่อรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ไม่อาจนำมาใช้บังคับผู้ถูกร้องได้ ผู้ถูกร้องจึงไม่มีความผิดตามมาตรา 295 จึงวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิด ให้ยกคำร้องของผู้ร้อง และ 3) นายศักดิ์ เตชชาชาญ เห็นว่า ผู้ร้องไม่อาจขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดตามมาตรา 295 วรรคสอง แห่งรัฐธรรมนูญได้ จึงวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามมาตรา 295 ให้ยกคำร้องของผู้ร้อง

3) กลุ่มที่ไม่ได้วินิจฉัยในประเด็นนี้ เนื่องจากได้ไปวินิจฉัยในประเด็นว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่ โดยไม่ได้วินิจฉัยในปัญหาข้อกฎหมายที่ได้มีการต่อสู้ไว้ในประเด็นนี้มีจำนวน 1 คน คือ นายอนันต์ เกตุวงศ์ ส่วนอีก 1 คน ได้วินิจฉัยเฉพาะประเด็นผู้ที่พ้นจากตำแหน่งทางการเมืองไปแล้วไม่อยู่ภายใต้บังคับของรัฐธรรมนูญมาตรา 295 และวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตาม

รัฐธรรมนูญมาตรา 295 โดยไม่ได้วินิจฉัยหรือมีข้อความใดระบุเกี่ยวกับการยื่นคำร้องของผู้ร้องไม่
เป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 จำนวน 1 คน คือ นายกระมล ทองธรรมชาติ

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปผลคำวินิจฉัยเป็นรายบุคคลในปัญหาแรก : ปัญหาที่ 2
เรื่อง การยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ ได้ตามตารางดังนี้

ตารางสรุปผลในประเด็นแรก : ปัญหาที่ 2

เรื่อง การยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 15 คน	ผลของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล						หมายเหตุ
	ประเด็นปัญหาการยื่นคำร้องของ ผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่			แนวการวินิจฉัยของ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ			
	การยื่น คำร้องของ ผู้ร้องเป็น ไปตาม รัฐธรรมนูญ มาตรา 295	การยื่น คำร้องของ ผู้ร้องไม่ เป็นไปตาม รัฐธรรมนูญ มาตรา 295	ไม่ได้ วินิจฉัย	สอดคล้อง กับ คำวินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ขัดหรือ แย้งกับ คำวินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ไม่ได้ วินิจฉัย	
1. นายประเสริฐ นาสกุล	✓				✓		
2. นายกระมล ทองธรรมชาติ			✓			✓	
3. นายจุมพล ณ สงขลา		✓			✓		
4. พลโทจูล อติเมท	✓			✓			
5. นายปรีชา เฉลิมวณิชย์	✓			✓			
6. นายผั่น จันทรปาน		✓			✓		
7. นายมงคล สระภู่าน	✓			✓			
8. นายศักดิ์ เศรษฐาญ		✓			✓		
9. นายสุจิต บุญบงการ	✓			✓			
10. นายสุจินดา ยงสุนทร	✓			✓			
11. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์	✓			✓			

ตารางสรุปผลในประเด็นแรก : ปัญหาที่ 2
เรื่อง การยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 15 คน	ผลของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล						หมายเหตุ
	ประเด็นปัญหาการยื่นคำร้องของ ผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่			แนวการวินิจฉัยของ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ			
	การยื่น คำร้องของ ผู้ร้องเป็นไป ตาม รัฐธรรมนูญ มาตรา 295	การยื่น คำร้องของ ผู้ร้องไม่ เป็นไปตาม รัฐธรรมนูญ มาตรา 295	ไม่ได้ วินิจฉัย	สอดคล้อง กับ คำวินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ขัดหรือ แย้งกับ คำวินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ไม่ได้ วินิจฉัย	
12. นายอนันต์ เกตุวงศ์			✓			✓	
13. นายอมร รักษาสัตย์	✓			✓			
14. นายอิสระ นิตินันท์ ประชาศ	✓			✓			
15. นายอุระ หวังอ้อมกลาง	✓			✓			
รวม 15 คน	10	3	2	10	3	2	

ฉะนั้นจากตารางสรุปแล้วทำให้เห็นได้ว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงส่วนใหญ่จำนวนถึง 10 คน เห็นว่าการยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 แล้ว และมติของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงส่วนใหญ่ในประเด็นนี้แสดงให้เห็นว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในประเด็นนี้ได้มาจากเสียงส่วนใหญ่ของการวินิจฉัยแล้ว แต่ในประเด็นย่อยของปัญหานี้มีผลของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มีจำนวนน้อยมาก แต่กลับส่งผลให้มติดังกล่าวเป็นมติของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้ ซึ่งรายละเอียดจะกล่าวถึงต่อไป

สำหรับในประเด็นดังกล่าวนี้มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 4 คน ได้นำประเด็นย่อยว่า บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ไม่ใช่บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่งที่พ้นจากตำแหน่งทางการเมืองไปแล้วเช่นผู้ถูกร้อง ผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 โดยเป็นการวินิจฉัยมาเสียแต่เบื้องต้นโดยมิได้วินิจฉัยในประเด็นหลักที่สองว่า ผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและ

เอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่ ทำให้เห็นได้ว่าการกำหนดประเด็นการพิจารณาดีของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและกระบวนการพิจารณาดีของศาลรัฐธรรมนูญไม่เป็นไปตามลำดับที่ถูกต้องและเสมือนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคนปฏิเสธที่จะวินิจฉัยประเด็นหลักที่สำคัญบางประการ ซึ่งเป็นการไม่ถูกต้อง

จากการศึกษาจะพบว่าก่อนที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะได้วินิจฉัยในประเด็นเกี่ยวกับการยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้มีการวินิจฉัยในประเด็นปัญหาข้อกฎหมายและหลักการย่อยต่างๆมาก่อนแล้ว ซึ่งมีความสำคัญในปัญหาข้อโต้แย้งแห่งคดีเป็นอย่างมาก ฉะนั้นผู้เขียนขอนำมาศึกษาวิเคราะห์ในแต่ละปัญหาย่อยที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาวินิจฉัยไปที่ละประเด็นดังนี้

ปัญหาแรก กรณีบทบัญญัติมาตรา 295 ใช้บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่พ้นจากตำแหน่งไปแล้วได้หรือไม่ ซึ่งจากการศึกษาคำวินิจฉัยส่วนบุคคลจำนวน 15 คำวินิจฉัย พบว่ามีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยประเด็นนี้แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มเสียงส่วนใหญ่ในประเด็นนี้ เห็นว่า บทบัญญัติมาตรา 295 ใช้บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่พ้นจากตำแหน่งไปแล้วได้มีจำนวน 10 คน คือ นายประเสริฐ นาสกุล, พลโทจุล อติเรก, นายปรีชา เฉลิมวณิช, นายมงคล สระฐาน, นายสุจิต บุญบงการ, นายสุจินดา ยงสุนทร, นายสุวิทย์ ธีรพงษ์, นายอมร รักษาสัตย์, นายอิสสระ นิตินันท์ประภาศ และนายอุระ หวังอ้อมกลาง

2) กลุ่มเสียงส่วนน้อยในประเด็นนี้ เห็นว่า บทบัญญัติมาตรา 295 ใช้บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่พ้นจากตำแหน่งไปแล้วไม่ได้ มีจำนวน 4 คน คือ นายกระมล ทองธรรมชาติ, นายจุมพล ณ สงขลา, นายผัน จันทรปาน และนายศักดิ์ เตชะชาญ

3) กลุ่มที่ไม่ได้วินิจฉัยในประเด็นนี้ เนื่องจากวินิจฉัยเฉพาะประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่ มีจำนวน 1 คน คือ นายอนันต์ เกตุวงศ์

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปผลเป็นคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในปัญหาว่าบทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ใช้บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่พ้นจากตำแหน่งไปแล้วได้หรือไม่ ดังนี้

ตารางสรุปผลในประเด็นแรก : ปัญหาที่ 2

เรื่อง การยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ ในประเด็นย่อยที่หนึ่งว่า
บทบัญญัติมาตรา 295 ใช้บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่พ้นจากตำแหน่งแล้วได้หรือไม่

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 15 คน	ผลของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล						หมายเหตุ
	ประเด็นปัญหาบทบัญญัติ รัฐธรรมนูญมาตรา 295 ใช้ บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่งทาง การเมืองที่พ้นจากตำแหน่งแล้ว ได้หรือไม่			แนวคำวินิจฉัยของ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ			
	ใช้ บังคับ ได้	ใช้ บังคับ ไม่ได้	ไม่ได้ วินิจฉัย	สอดคล้องกับ คำวินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ขัดหรือแย้งกับ คำวินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ไม่ได้ วินิจฉัย	
1. นายประเสริฐ นาสกุล	✓			✓			
2. นายกระมล ทองธรรมชาติ		✓			✓		
3. นายจุมพล ณ สงขลา		✓			✓		
4. พลโทจตุล อติเศรณี	✓			✓			
5. นายปรีชา เฉลิมวณิชย์	✓			✓			
6. นายผั่น จันทรปาน		✓			✓		
7. นายมงคล สระฐาน	✓			✓			
8. นายศักดิ์ เตชะชาญ		✓			✓		
9. นายสุจิต บุญบงการ	✓			✓			
10. นายสุจินดา ยงสุนทร	✓			✓			

ตารางสรุปผลในประเด็นแรก : ปัญหาที่ 2

เรื่อง การยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ ในประเด็นย่อยที่หนึ่งว่า บทบัญญัติมาตรา 295 ใช้บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่พ้นจากตำแหน่งแล้วได้หรือไม่

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 15 คน	ผลของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล						หมายเหตุ
	ประเด็นปัญหาบทบัญญัติ รัฐธรรมนูญมาตรา 295 ใช้ บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่งทาง การเมืองที่พ้นจากตำแหน่งแล้ว ได้หรือไม่			แนวคำวินิจฉัยของ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ			
	ใช้ บังคับ ได้	ใช้ บังคับ ไม่ได้	ไม่ได้ วินิจฉัย	สอดคล้องกับ คำวินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ขัดหรือแย้งกับ คำวินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ไม่ได้ วินิจฉัย	
11. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์	✓			✓			
12. นายอนันต์ เกตุวงศ์			✓			✓	
13. นายอมร รักชาติชัย	✓			✓			
14. นายอิสสระ นิตินันท์ ประชา	✓			✓			
15. นายอุระ หวังอ้อมกลาง	✓			✓			
รวม 15 คน	10	4	1	10	4	1	

ฉะนั้นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงส่วนใหญ่ได้วินิจฉัยว่าบทบัญญัติมาตรา 295 ใช้บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่พ้นจากตำแหน่งแล้วได้ โดยส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่าการตีความบทบัญญัติมาตรา 295 ต้องตีความควบคู่ไปกับบทบัญญัติมาตรา 291 ซึ่งกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดบ้างมีหน้าที่ยื่นบัญชีต่อผู้ร้อง และบทบัญญัติมาตรา 292 กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องยื่นบัญชีภายในระยะเวลาใด มิฉะนั้นผู้ฝ่าฝืนย่อมต้องได้รับโทษตามกระบวนการที่รัฐธรรมนูญกำหนดตามบทบัญญัติมาตรา 295 แม้บทบัญญัติมาตรา 295 จะใช้คำว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเท่านั้น แต่หากพิจารณาใน

บทบัญญัติมาตรา 291 และมาตรา 292 ที่มุ่งประสงค์ให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่พ้นจากตำแหน่งไปแล้วมีหน้าที่ยื่นบัญชี ด้วยตามมาตรา 292 (2) ที่กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพ้นจากตำแหน่งต้องยื่นบัญชี ภายใน 30 วัน นับแต่วันพ้นจากตำแหน่ง มาตรา 292 วรรคสอง กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องยื่นบัญชี อีกครั้งภายในสามสิบวันนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งมาแล้วเป็นเวลาหนึ่งปี ดังนั้นบทบัญญัติมาตรา 295 จึงต้องมีความหมายรวมถึงผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่พ้นจากตำแหน่งแล้วด้วย หากตีความให้บทบัญญัติมาตรา 295 ใช้บังคับเฉพาะผู้ดำรงตำแหน่งที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอยู่เท่านั้น จะทำให้กระบวนการตรวจสอบทรัพย์สินตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 ถึงมาตรา 296 ไม่มีผลใช้บังคับ ซึ่งการตีความดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการตีความรัฐธรรมนูญอย่างเป็นระบบโดยมีหลักการที่ถือว่า “กฎเกณฑ์เรื่องหนึ่งมิได้ดำรงอยู่อย่างเป็นเอกเทศแต่เป็นส่วนหนึ่งของบทบัญญัติแห่งกฎหมายโดยรวม จึงต้องคำนึงถึงกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกันอยู่ซึ่งย่อมจะมีส่วนในการช่วยค้นหาความหมายของกฎหมายที่ได้รับการตีความอยู่ด้วย”¹³ การวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงส่วนใหญ่ในประเด็นนี้มีความสอดคล้องกับแนวคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ถึงแม้จะมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 4 คน จะวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับของรัฐธรรมนูญมาตรา 295 เพราะคำว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 295 หมายถึง ผู้กำลังดำรงตำแหน่งอยู่จริงๆ ไม่ใช่บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่งที่พ้นจากตำแหน่งไปแล้ว เห็นได้ว่ามติและการมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติมาตรา 295 ใช้บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่พ้นจากตำแหน่งได้เป็นคำวินิจฉัยที่ถือตามเสียงส่วนใหญ่และสอดคล้องกับมติที่แท้จริงของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ อีกทั้งยังเป็นการยืนยันแนวบรรทัดฐานของศาลรัฐธรรมนูญที่เคยวางไว้เดิมเหมือนในการวินิจฉัยชี้ขาดเช่นคดีก่อนๆ

สำหรับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงส่วนน้อยในประเด็นนี้มีจำนวน 4 คน ที่ได้วินิจฉัยว่าบทบัญญัติมาตรา 295 ไม่สามารถใช้บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่พ้นจากตำแหน่งทางการเมืองไปแล้ว เป็นการวินิจฉัยที่กลับแนวบรรทัดฐานของศาลรัฐธรรมนูญที่ได้วางเป็นบรรทัดฐานไว้ในคดีก่อนๆ และการตีความบทบัญญัติมาตรา 295 ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ทั้ง 4 คน มีความเห็นว่าการตีความบทบัญญัติมาตรา 295 ต้องตีความโดยเคร่งครัดและเมื่อมาตรา 295 บัญญัติเฉพาะคำว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยมิได้ให้ความหมายรวมถึงผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่พ้นจากตำแหน่งแล้วด้วย จึงต้องตีความว่าผู้ดำรงตำแหน่งทาง

¹³ สุรพล นิติไกรพจน์ และคณะ “ศาลรัฐธรรมนูญกับการปฏิบัติพันธกิจตามรัฐธรรมนูญ”, รายงานวิจัยเสนอต่อสถาบัน

การเมืองตามมาตรา 295 ใช้เฉพาะผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ดำรงตำแหน่งอยู่จริงๆ แสดงให้เห็นว่าการวินิจฉัยดังกล่าวไม่ได้วินิจฉัยบทบัญญัติมาตรา 295 เชื่อมโยงกับบทบัญญัติมาตราอื่นที่เกี่ยวข้องเลย ทำให้การตีความกฎหมายดังกล่าวมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่าการตีความของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคนขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้กฎหมายอย่างเป็นระบบและการตีความดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อการทำให้บทบัญญัติมาตราอื่นไม่สามารถใช้บังคับได้ จนส่งผลให้เกิดปัญหาต่อระบบการตรวจสอบบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหากแนวคำวินิจฉัยดังกล่าวมีผลบังคับได้จริง

ปัญหาที่สอง กรณีผู้ร้องลงมติโดยฝ่าฝืนระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. 2541 หรือไม่ จากการศึกษาคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 จำนวน 15 คำวินิจฉัย พบว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยประเด็นนี้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มเสียงส่วนใหญ่ในประเด็นนี้ เห็นว่า ผู้ร้องไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ฝ่าฝืนระเบียบฯ มีจำนวน 9 คน ในจำนวนนี้ส่วนหนึ่งจำนวน 7 คน เห็นว่า ระเบียบฯ ดังกล่าวได้ถูกยกเลิกไปแล้วเมื่อมีการบัญญัติกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ตามนัยของรัฐธรรมนูญ 321 คือ นายประเสริฐ นาสกุล, นายมงคล สระฐาน, นายสุจิต บุญบงการ, นายสุจินดา ยงสุนทร, นายสุวิทย์ ธีรพงษ์, นายอิสสระ นิตินันท์ประภาศ และนายอุระ หวังอ้อมกลาง และอีกส่วนหนึ่งเห็นว่า ผู้ร้องได้ปฏิบัติตามระเบียบฯ โดยให้ออกาสผู้ถูกร้องชี้แจงอย่างเต็มที่แล้วมีจำนวน 2 คน คือ พลโทจูล อติเรก และนายอมร รักษาสัตย์

2) กลุ่มที่ไม่ได้วินิจฉัยในประเด็นนี้ มีจำนวน 6 คน คือ นายกระมล ทองธรรมชาติ, นายจุมพล ณ สงขลา, นายปรีชา เฉลิมวณิชย์, นายผัน จันทรปาน นายศักดิ์ เตชะชาญ และนายอนันต์ เกตุวงศ์

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปผลคำวินิจฉัยส่วนบุคคล ในปัญหาว่าผู้ร้องลงมติโดยฝ่าฝืนระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. 2541 หรือไม่ ได้ตามตารางดังนี้

ตารางสรุปผลในประเด็นแรก : ปัญหาที่ 2

เรื่อง การยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ ในประเด็นย่อยที่สองว่า ผู้ร้องลงมติโดยฝ่าฝืนระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. 2541 หรือไม่

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 15 คน	ผลของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล						หมายเหตุ
	ประเด็นปัญหาผู้ร้องลงมติโดย ฝ่าฝืนระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติ หน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. 2541 หรือไม่			แนวการวินิจฉัยของ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ			
	ไม่ฝ่าฝืน	ฝ่าฝืน	ไม่ได้ วินิจฉัย	สอดคล้อง กับ คำวินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ขัดหรือ แย้งกับ คำวินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ไม่ได้ วินิจฉัย	
1. นายประเสริฐ นาสกุล	✓			✓			
2. นายกระมล ทองธรรมชาติ			✓			✓	
3. นายจุมพล ณ สงขลา			✓			✓	
4. พลโทจูล อติธาก	✓			✓			
5. นายปรีชา เฉลิมวณิชย์			✓			✓	
6. นายผั่น จันทรปาน			✓			✓	
7. นายมงคล สระฐาน			✓			✓	
8. นายศักดิ์ เศรษฐาญ	✓			✓			
9. นายสุจิต บุญบงการ	✓			✓			
10. นายสุจินดา ยงสุนทร	✓			✓			
11. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์	✓			✓			
12. นายอนันต์ เกตุวงศ์			✓			✓	

ตารางสรุปผลในประเด็นแรก : ปัญหาที่ 2

เรื่อง การยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ ในประเด็นย่อยที่สองว่า ผู้ร้องลงมติโดยฝ่าฝืนระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. 2541 หรือไม่

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 15 คน	ผลของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล						หมายเหตุ
	ประเด็นปัญหาผู้ร้องลงมติโดย ฝ่าฝืนระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติ หน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. 2541 หรือไม่			แนวการวินิจฉัยของ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ			
	ไม่ฝ่าฝืน	ฝ่าฝืน	ไม่ได้ วินิจฉัย	สอดคล้อง กับ คำวินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ขัดหรือ แย้งกับ คำวินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ไม่ได้ วินิจฉัย	
13. นายอมร รัชชสัจดิ์	✓			✓			
14. นายอิสระ นิตินนท์ ประชาศ	✓			✓			
15. นายอุระ หวังอ้อมกลาง	✓			✓			
รวม 15 คน	9	0	6	9	0	6	

จากตารางที่สรุปมาเห็นได้ว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงส่วนใหญ่วินิจฉัยว่า ผู้ถูกร้องลงมติโดยไม่ได้ฝ่าฝืนระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. 2541 ซึ่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่าระเบียบดังกล่าวได้ถูกยกเลิกไปแล้วเมื่อได้มีการบัญญัติพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ตามนัยของรัฐธรรมนูญมาตรา 321 โดยเป็นกรณีที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้งว่าให้ใช้ระเบียบดังกล่าวใช้บังคับได้จนกว่าจะมีกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ฉะนั้นผู้ร้องจึงไม่ได้มีการลงมติฝ่าฝืนต่อระเบียบดังกล่าว การตีความตามปัญหานี้เป็นการสอดคล้องต่อหลักกฎหมายทั่วไปถึงแม้ว่าผู้ถูกร้องจะกล่าวอ้างว่าตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 130 จะให้ระเบียบที่ออกตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งใช้บังคับอยู่ในวันประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ยังคงใช้บังคับได้ต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับ

บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ก็ไม่ส่งผลให้ระเบียบดังกล่าวยังมีผลใช้บังคับอยู่เพราะระเบียบดังกล่าวถูกยกเลิกไปโดยชัดแจ้งตามเงื่อนไขของรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ จึงเห็นได้ว่ามติและการมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในประเด็นนี้ถือตามเสียงส่วนใหญ่และมี ความสอดคล้องกับมติที่แท้จริงของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ แต่มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียง ส่วนใหญ่มีจำนวน 2 คน ใน 9 คน คือ พลโทจตุล อติเรก และนายอมร รักษาสัตย์ ได้วินิจฉัยใน ปัญหาข้อเท็จจริงว่า ผู้ร้องได้ให้โอกาสผู้ถูกร้องชี้แจงอย่างเต็มที่และผู้ถูกร้องได้ชี้แจงต่อผู้ร้องแล้ว โดยไม่ได้วินิจฉัยในข้อกฎหมายว่าระเบียบดังกล่าวมีผลใช้บังคับต่อไปหรือไม่

ส่วนตุลาการส่วนที่เหลือไม่ได้หยิบยกประเด็นดังกล่าวนี้ขึ้นมาพิจารณาวินิจฉัย แต่ อย่างไรก็ดีไม่มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนใดที่ได้มีคำวินิจฉัยว่าผู้ร้องได้ลงมติโดยฝ่าฝืน ระเบียบดังกล่าว ฉะนั้นในปัญหาดังกล่าวนี้จึงไม่มีปัญหาการพิจารณาในประเด็นของตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญเสียงส่วนน้อยแต่อย่างใด

ปัญหาที่สาม กรณีคุณหญิงปรีชา เกษมสันต์ ณ ออยุธยา กรรมการ ป.ป.ช. ขาดคุณสมบัติการเป็นกรรมการ ป.ป.ช. ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 258 มติของผู้ร้องจึงไม่ ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ซึ่งจากการศึกษาคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 จำนวน 15 คำวินิจฉัย พบว่ามีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยประเด็นนี้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มเสียงส่วนใหญ่ในประเด็นนี้ เห็นว่า มติของผู้ร้องชอบด้วยกฎหมายแล้ว เนื่องจากคุณหญิงปรีชาฯ มิได้กระทำการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญมาตรา 258 จึงมิได้ขาดคุณสมบัติการ เป็นกรรมการ ป.ป.ช. มีจำนวน 11 คน คือ นายประเสริฐ นาสกุล, พลโทจตุล อติเรก, นายปรีชา เฉลิมวณิชย์, นายมงคล สระแก้ว, นายศักดิ์ เตชาชาญ, นายสุจิต บุญบงการ, นายสุจินดา ยงสุนทร, นายสุวิทย์ ธีรพงษ์, นายอมร รักษาสัตย์, นายอิสสระ นิตินันท์ประภาศ และนายอุระ หวังอ้อมกลาง

2) กลุ่มที่ไม่ได้วินิจฉัยในประเด็นนี้มีจำนวน 4 คน คือ นายกระมล ทองธรรมชาติ, นายจุมพล ณ สงขลา, นายผัน จันทรปาน และนายอนันต์ เกตวงศ์

สามารถสรุปผลคำวินิจฉัยส่วนบุคคลในปัญหาดังกล่าวได้ตามตารางดังนี้

ตารางสรุปผลในประเด็นแรก : ปัญหาที่ 2

เรื่อง การยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ ในประเด็นย่อยที่สามว่า
 มติของผู้ร้องไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากคุณหญิงปรีญา ขาดคุณสมบัติ
 การเป็นกรรมการ ป.ป.ช. ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 258 หรือไม่

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 15 คน	ผลของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล						หมายเหตุ
	ประเด็นปัญหาของผู้ร้อง ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจาก คุณหญิงปรีญา ขาดคุณสมบัติ การเป็นกรรมการป.ป.ช. ตาม รัฐธรรมนูญมาตรา 258 หรือไม่			แนวการวินิจฉัยของ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ			
	ชอบด้วย กฎหมาย	ไม่ชอบ ด้วย กฎหมาย	ไม่ได้ วินิจฉัย	สอดคล้อง กับ คำวินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ขัดหรือ แย้งกับ คำวินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ไม่ได้ วินิจฉัย	
1. นายประเสริฐ นาสกุล	✓			✓			
2. นายกระมล ทองธรรมชาติ			✓			✓	
3. นายจุมพล ณ สงขลา			✓			✓	
4. พลโทจุล อติเมท	✓			✓			
5. นายปรีชา เฉลิมวณิชย์	✓			✓			
6. นายผั่น จันทรปาน			✓			✓	
7. นายมงคล สระฐาน	✓			✓			
8. นายศักดิ์ เตชะชาญ	✓			✓			
9. นายสุจิต บุญบงการ	✓			✓			
10. นายสุจินดา ยงสุนทร	✓			✓			

ตารางสรุปผลในประเด็นแรก : ปัญหาที่ 2

เรื่อง การยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ ในประเด็นย่อยที่ตามมาว่า
มติของผู้ร้องไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากคุณหญิงปรีญา ขาดคุณสมบัติ
การเป็นกรรมการ ป.ป.ช. ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 258 หรือไม่

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 15 คน	ผลของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล						หมายเหตุ
	ประเด็นปัญหามติของผู้ร้อง ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจาก คุณหญิงปรีญา ขาดคุณสมบัติ การเป็นกรรมการ ป.ป.ช. ตาม รัฐธรรมนูญมาตรา 258 หรือไม่			แนวการวินิจฉัยของ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ			
	ชอบด้วย กฎหมาย	ไม่ชอบ ด้วย กฎหมาย	ไม่ได้ วินิจฉัย	สอดคล้อง กับ คำวินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ขัดหรือ แย้งกับ คำวินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ไม่ได้ วินิจฉัย	
11. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์	✓			✓			
12. นายอนันต์ เกตุวงศ์			✓			✓	
13. นายอมร รักชาติชัย	✓			✓			
14. นายอิสระ นิตินันท์ ประกาศ	✓			✓			
15. นายอุระ หวังอ้อมกลาง	✓			✓			
รวม 15 คน	11	0	4	11	0	4	

จากตารางที่สรุปมาเห็นได้ว่ามีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงส่วนใหญ่ได้วินิจฉัยว่า
คุณหญิงปรีญา ไม่ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มติของผู้ร้องจึงชอบ
ด้วยกฎหมายแล้ว โดยเสียงส่วนใหญ่ได้วินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงว่าคุณหญิงปรีญา ได้ลาออก
จากการเป็นกรรมการบริษัททวงศ่อมร จำกัด และบริษัทเกษมวารมย์ จำกัด แล้วภายใน
ระยะเวลา 15 วัน นับแต่วันที่ได้รับเลือกจากวุฒิสภาให้เป็นกรรมการ ป.ป.ช. โดยมีได้กลับไปเป็น
หรือกระทำการใดๆ ให้มีฐานะเป็นลูกจ้างของบริษัทเกษมวารมย์ฯ อีก (ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญก็เคย

วินิจฉัยไว้ก่อนแล้วในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 18/2544 และคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 19/2544 ว่าคุณหญิงปรีญาไม่ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ) แต่มีข้อพิจารณาว่ามีตุลาการ 3 คน จาก 11 คน ในคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมาก คือนายประเสริฐ นาสกุล ได้วินิจฉัยในส่วหนึ่งว่าการโต้แย้งว่าคุณหญิงปรีญา ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามหรือกระทำการอันต้องห้ามมาแต่ต้นถือว่า คุณหญิงปรีญาไม่เคยได้รับเลือกให้เป็นกรรมการ ป.ป.ช. ดังนั้นองค์ประกอบของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 297 หรือการที่ผู้ร้องมีคุณหญิงปรีญา กรรมการ ป.ป.ช. เข้าร่วมประชุมและมีมติเป็นผลให้มติของผู้ร้องไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น การเสนอประเด็นนี้ถือว่าเป็นการเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญที่รัฐธรรมนูญมาตรา 266 บัญญัติให้เป็นหน้าที่ขององค์กรนั้นหรือประธานรัฐสภาเท่านั้นที่มีอำนาจกระทำได้... ส่วนนายปรีชา เจริญมวณิชย์ วินิจฉัยโดยสรุปว่า "ผู้ร้องมีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยใดๆ ได้ เนื่องจากผู้ร้องแม้ได้รับแต่งตั้งไม่ครบถ้วนก็เป็นคนละกรณีกับคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยชอบแล้ว และสามารถดำเนินการประชุมปฏิบัติหน้าที่ได้ตามรัฐธรรมนูญ ส่วนองค์ประชุมจะมีจำนวนเท่าใดและการลงมติจะใช้อย่างไรเป็นอีกกรณีหนึ่ง ฉะนั้นจึงไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยองค์ประกอบของผู้ร้องจะมีความสมบูรณ์ในกรณีดังกล่าวหรือไม่" ส่วนนายศักดิ์ เตชะชาญ ได้วินิจฉัยว่าไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยในประเด็นนี้ เนื่องจากได้มีการเลือกคุณหญิงปรีญา เป็นกรรมการ ป.ป.ช. โดยชอบด้วยรัฐธรรมนูญตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 18/2544 โดยทั้ง 3 คน ได้พิจารณาในปัญหาข้อกฎหมายที่มีความแตกต่างกัน แต่ได้นำมารวมไว้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของเสียงข้างมากด้วย และเมื่อพิจารณามติและการมีคำวินิจฉัยในประเด็นนี้จะเห็นได้ว่าคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้ถือเอาเสียงส่วนใหญ่และมีความสอดคล้องกับมติที่แท้จริงของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแล้ว และเนื่องด้วยไม่มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนใดวินิจฉัยไปในทางตรงข้ามว่าคุณหญิงปรีญาขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญจนทำให้มติของผู้ร้องไม่ชอบด้วยกฎหมาย ส่วนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ไม่ได้วินิจฉัยในประเด็นนี้จำนวน 4 คน ศาลรัฐธรรมนูญก็ไม่นำมาเป็นมติหรือเสียงที่มีผลต่อมติในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในประเด็นนี้ด้วย

ปัญหาที่สี่ กรณีการตรวจสอบบัญชีของผู้ร้องพันกำหนดอายุความการดำเนินการตามมาตรา 295 ตามที่ผู้ถูกร้องกล่าวอ้างว่ามีอายุความ 2 ปี ตามกรณีการดำเนินการกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ร่ำรวยผิดปกติ โดยเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 75 วรรคสอง หรือไม่ จากการศึกษาคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการ

ศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 จำนวน 15 คำวินิจฉัย พบว่ามีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยประเด็นนี้แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มเสียงส่วนใหญ่ในประเด็นนี้ เห็นว่า รัฐธรรมนูญมาตรา 295 กำหนดมาตรการบังคับของการไม่ปฏิบัติตามมาตรา 295 โดยไม่ได้บัญญัติเรื่องอายุความไว้ การดำเนินการกรณีการแสดงบัญชี ต้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ไม่อาจนำอายุความในเรื่องอื่นมาใช้บังคับได้ มีจำนวน 2 คน คือ นายมงคล สระแก้ว และนายสุจิต บุญบงการ

2) กลุ่มที่ไม่ได้วินิจฉัยในประเด็นนี้มีจำนวนถึง 13 คน คือ นายประเสริฐ นาสกุล, นายกระมล ทองธรรมชาติ, นายจุมพล ณ สงขลา, พลโทจุล อติเรก, นายปรีชา เฉลิมวิเศษ, นายฉันทน์ จันทรปาน, นายศักดิ์ เตชะชาญ, นายสุจินดา ยงสุนทร, นายสุวิทย์ ธีรพงษ์, นายอนันต์ เกตุวงศ์, นายอมร รักษาสัตย์, นายอิสสระ นิตทัณฑ์ประภาศ และนายอุระ หวังอ้อมกลาง ปรากฏตามการสรุปผลคำวินิจฉัยส่วนบุคคลตามตารางดังนี้

ตารางสรุปผลในประเด็นแรก : ปัญหาที่ 2

เรื่อง การยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ ในประเด็นย่อยที่ว่า
การดำเนินการตรวจสอบการยื่นบัญชี ของผู้ร้องตามรัฐธรรมนูญ
พ้นกำหนดอายุความการดำเนินการตามมาตรา 295 แล้วหรือไม่

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 15 คน	ผลของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล						หมายเหตุ
	ประเด็นปัญหาการดำเนินการ ตรวจสอบการยื่นบัญชี ของผู้ร้อง ตามรัฐธรรมนูญ พ้นกำหนด อายุความการดำเนินการตาม มาตรา 295 หรือไม่			แนวการวินิจฉัยของ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ			
	ไม่พ้น กำหนด เวลา	พ้น กำหนด เวลา	ไม่ได้ วินิจฉัย	สอดคล้อง กับ คำวินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ขัดหรือแย้ง กับ คำวินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ไม่ได้ วินิจฉัย	
1. นายประเสริฐ นาสกุล			✓			✓	
2. นายกระมล ทองธรรมชาติ			✓			✓	
3. นายจุมพล ณ สงขลา			✓			✓	

ตารางสรุปผลในประเด็นแรก : ปัญหาที่ 2

เรื่อง การยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ ในประเด็นย่อยที่ชื่อว่า
การดำเนินการตรวจสอบการยื่นบัญชี ของผู้ร้องตามรัฐธรรมนูญ
พ้นกำหนดอายุความการดำเนินการตามมาตรา 295 แล้วหรือไม่

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 15 คน	ผลของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล						หมายเหตุ
	ประเด็นปัญหาการดำเนินการ ตรวจสอบการยื่นบัญชี ของผู้ร้อง ตามรัฐธรรมนูญ พ้นกำหนด อายุความการดำเนินการตาม มาตรา 295 หรือไม่			แนวกรวินิจฉัยของ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ			
	ไม่พ้น กำหนด เวลา	พ้น กำหนด เวลา	ไม่ได้ วินิจฉัย	สอดคล้อง กับ คำวินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ขัดหรือแย้ง กับ คำวินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ไม่ได้ วินิจฉัย	
4. พลโทจตุล อติธาก			✓			✓	
5. นายปรีชา เฉลิมวณิชย์			✓			✓	
6. นายผั่น จันทรปาน			✓			✓	
7. นายมงคล สระภู่น	✓			✓			
8. นายศักดิ์ เตชชาชาญ			✓			✓	
9. นายสุจิต บุญบงการ	✓			✓			
10. นายสุจินดา ยงสุนทร			✓			✓	
11. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์			✓			✓	
12. นายอนันต์ เกตุวงศ์			✓			✓	
13. นายอมร รักษาสัตย์			✓			✓	
14. นายอิสสระ นิตินนท์ ประกาศ			✓			✓	
15. นายอุระ หวังอ้อมกลาง			✓			✓	
รวม 15 คน	2	0	13	2	0	13	

ปัญหาที่ห้า กรณีการยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นคำกล่าวอ้างลอยๆ ทำให้ผู้ถูกร้องไม่สามารถชี้แจงได้หรือไม่ จากการศึกษาคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 จำนวน 15 คำวินิจฉัย พบว่ามีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยประเด็นนี้แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มเสียงส่วนใหญ่ในประเด็นนี้ เห็นว่า คำร้องของผู้ร้องมีความชัดเจนและทำให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถเข้าใจข้อกล่าวหาและชี้แจงได้ถูกต้องแล้วมีจำนวน 4 คน คือ พลโทจูล อติเรก, นายอมร รักษาสัตย์, นายอิสสระ นิตินนท์ประกาศ และนายอุระ หวังอ้อมกลาง

2) กลุ่มที่ไม่ได้วินิจฉัยในประเด็นนี้มีจำนวนถึง 11 คน คือ นายประเสริฐ นาสกุล, นายกระมล ทองธรรมชาติ, นายจุมพล ณ สงขลา, นายปรีชา เฉลิมวณิชย์, นายมงคล สระฐาน, นายผัน จันทรปาน, นายศักดิ์ เตชะชาญ, นายสุจิต บุญบงการ, นายสุจินดา ยงสุนทร, นายสุวิทย์ ธีรพงษ์, และนายอนันต์ เกตุวงศ์ ปรากฏตามสรุปผลคำวินิจฉัยส่วนบุคคลตามตาราง ดังนี้

ตารางสรุปผลในประเด็นแรก : ปัญหาที่ 2

เรื่อง การยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ ในประเด็นย่อยที่ห้าว่า การยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นคำกล่าวอ้างลอยๆ ทำให้ผู้ถูกร้องไม่สามารถชี้แจงได้หรือไม่

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 15 คน	ผลของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล						หมายเหตุ
	ประเด็นปัญหาการยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นคำกล่าวอ้างลอยๆ ทำให้ผู้ถูกร้องไม่สามารถชี้แจงได้หรือไม่			แนวการวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ			
	ไม่เป็นคำกล่าวอ้างลอยๆ	เป็นคำกล่าวอ้างลอยๆ	ไม่ได้วินิจฉัย	สอดคล้องกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ	ขัดหรือแย้งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ	ไม่ได้วินิจฉัย	
1. นายประเสริฐ นาสกุล			✓			✓	
2. นายกระมล ทองธรรมชาติ			✓			✓	
3. นายจุมพล ณ สงขลา			✓			✓	
4. พลโทจูล อติเรก	✓			✓			
5. นายปรีชา เฉลิมวณิชย์			✓			✓	

ตารางสรุปผลในประเด็นแรก : ปัญหาที่ 2

เรื่อง การยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ ในประเด็นย่อยที่ห้าว่า การยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นคำกล่าวอ้างลอยๆ ทำให้ผู้ถูกร้องไม่สามารถชี้แจงได้หรือไม่

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 15 คน	ผลของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล						หมายเหตุ
	ประเด็นปัญหาการยื่นคำร้องของ ผู้ร้องเป็นคำกล่าวอ้างลอยๆ ทำให้ ผู้ถูกร้องไม่สามารถชี้แจงได้หรือไม่			แนวการวินิจฉัยของ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ			
	ไม่เป็น คำกล่าว อ้างลอยๆ	เป็น คำกล่าว อ้างลอยๆ	ไม่ได้ วินิจฉัย	สอดคล้องกับ คำวินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ขัดหรือแย้ง คำวินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ไม่ได้ วินิจฉัย	
6. นายผัน จันทรปาน			✓			✓	
7. นายมงคล สระแก้ว			✓			✓	
8. นายศักดิ์ เศรษฐาญ			✓			✓	
9. นายสุจิต บุญบงการ			✓			✓	
10. นายสุจินดา ยงสุนทร			✓			✓	
11. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์			✓			✓	
12. นายอนันต์ เกตุวงศ์			✓			✓	
13. นายอมร รัชชาสัตย์	✓			✓			
14. นายอิสระ นิตินันท์ ประชา	✓			✓			
15. นายอุระ หวังอ้อมกลาง	✓			✓			
รวม 15 คน	4	0	11	4	0	11	

ปัญหาที่หก กรณีการดำเนินการของผู้ร้องมีความไม่เป็นธรรมเมื่อเปรียบเทียบกับกรณีของนายชวน หลีกภัย และนายบัญญัติ บรรทัดฐานหรือไม่

จากการศึกษาคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 จำนวน 15 คำวินิจฉัย พบว่ามีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยประเด็นนี้แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มเสียงส่วนใหญ่ในประเด็นนี้ เห็นว่า การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ ไม่มีข้อเท็จจริงจะวินิจฉัยเปรียบเทียบว่าผู้ร้องปฏิบัติไม่เป็นธรรมอย่างไร และการดำเนินการแก่กรรมการของผู้ร้องกรณีไม่เป็นธรรมเป็นอำนาจของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะเข้าชื่อเสนอต่อวุฒิสภาให้พ้นจากตำแหน่ง ไม่อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยได้ ซึ่งมีจำนวน 7 คน คือ นายประเสริฐ นาสกุล, พลโทจุล อติเรก, นายสุจิต บุญบงการ, นายสุจินดา ยงสุนทร, นายอมร รัชชาสัตย์, นายอิสสระ นิตทัณฑ์ประกาศ และนายอุระ หวังอ้อมกลาง

2) กลุ่มที่ไม่ได้วินิจฉัยในประเด็นนี้ จำนวน 8 คน คือ นายกระมล ทองธรรมชาติ, นายจุมพล ณ สงขลา, นายปรีชา เฉลิมวณิชย์, นายผัน จันทรปาน, นายมงคล สระภูณ, นายศักดิ์ เตชะชาณ, นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ และนายอนันต์ เกตุวงศ์ ปรากฏตามสรุปผลคำวินิจฉัยส่วนบุคคลตามตาราง ดังนี้

ตารางสรุปผลในประเด็นแรก : ปัญหาที่ 2

เรื่อง การยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ ในประเด็นย่อยที่ว่าการดำเนินการของผู้ร้องมีความไม่เป็นธรรม เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีของนายชวน หลีกภัย และนายบัญญัติ บรรทัดฐาน หรือไม่

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 15 คน	ผลของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล						หมายเหตุ
	ประเด็นปัญหาการดำเนินการของผู้ร้องมีความไม่เป็นธรรมเมื่อเปรียบเทียบกับกรณีอื่นหรือไม่			แนวการวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ			
	มีความเป็นธรรม	ไม่มีความเป็นธรรม	ไม่วินิจฉัย	สอดคล้องกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ	ขัดหรือแย้งกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ	ไม่ได้วินิจฉัย	
1. นายประเสริฐ นาสกุล	✓			✓			
2. นายกระมล ทองธรรมชาติ			✓			✓	
3. นายจุมพล ณ สงขลา			✓			✓	
4. พลโทจุล อติเรก	✓			✓			
5. นายปรีชา เฉลิมวณิชย์			✓			✓	
6. นายผัน จันทรปาน			✓			✓	

ตารางสรุปผลในประเด็นแรก : ปัญหาที่ 2

เรื่อง การยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ ในประเด็นย่อยที่หกว่า การดำเนินการของผู้ร้องมีความไม่เป็นธรรม เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีของนายชวน หลีกภัย และ นายบัญญัติ บรรทัดฐาน หรือไม่

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 15 คน	ผลของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล						หมายเหตุ
	ประเด็นปัญหาการดำเนินการของ ผู้ร้องมีความไม่เป็นธรรมเมื่อ เปรียบเทียบกับกรณีอื่นหรือไม่			แนวการวินิจฉัยของ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ			
	มีความ เป็นธรรม	ไม่มี ความ เป็นธรรม	ไม่ วินิจฉัย	สอดคล้อง กับ คำวินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ขัดหรือแย้ง กับคำ วินิจฉัยของ ศาล รัฐธรรมนูญ	ไม่ได้ วินิจฉัย	
7. นายมงคล สระแก้ว			✓			✓	
8. นายศักดิ์ เศษชาญ			✓			✓	
9. นายสุจิต บุญบงการ	✓			✓			
10. นายสุจินดา ยงสุนทร	✓			✓			
11. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์			✓			✓	
12. นายอนันต์ เกตุวงศ์			✓			✓	
13. นายอมร รักษาสัตย์	✓			✓			
14. นายอิสสระ นิตทัณฑ์ ประกาศ	✓			✓			
15. นายอุระ หวังอ้อมกลาง	✓			✓			
รวม 15 คน	7	0	8	7	0	8	

จากตารางที่สรุปมาจะเห็นได้ว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงส่วนใหญ่ในประเด็น ปัญหาที่ 4-6 มีมติและวินิจฉัยในประเด็นต่างๆ นั้นไม่กึ่งหนึ่งของจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งหมด ซึ่งเห็นได้ว่าเป็นมติของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มีสัดส่วนที่น้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับมติในประเด็นอื่นๆ แต่เนื่องจากปัญหาทั้ง 3 กรณี ดังกล่าวไม่มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนใด วินิจฉัยไปในทางตรงกันข้ามกับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ได้วินิจฉัยในเนื้อหาของประเด็นนั้นๆ

จึงมีผลให้คำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ได้วินิจฉัยไว้ แม้มีสัดส่วนน้อยก็ถือว่าเป็นผลสรุปของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ในปัญหาที่ 4 การดำเนินการตรวจสอบบัญชี ของผู้ร้องพ้นระยะเวลาตามมาตรา 295 หรือไม่ มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยประเด็นนี้เพียง 2 คน ส่วนอีก 13 คน ไม่ได้วินิจฉัยในประเด็นนี้ ส่วนปัญหาที่ 5 กรณีการยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นคำกล่าวอ้างลอยๆ ทำให้ผู้ถูกร้องไม่สามารถชี้แจงได้หรือไม่ มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยประเด็นนี้เพียง 4 คน ส่วนอีก 11 คน ไม่ได้วินิจฉัยในประเด็นนี้ ส่วนปัญหาที่ 6 กรณีการดำเนินการของผู้ร้องไม่เป็นธรรมเมื่อเปรียบเทียบกับกรณีของนายชวน หลีกภัย และนายบัญญัติ บรรทัดฐาน หรือไม่ มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยประเด็นนี้เพียง 7 คน ส่วนอีก 8 คน ไม่ได้วินิจฉัยในประเด็นนี้ โดยกลุ่มที่ไม่ได้วินิจฉัยจะเป็นกลุ่มที่มีจำนวนตุลาการรัฐธรรมนูญจำนวนมาก แต่เนื่องจากผู้ถูกร้องได้หยิบยกประเด็นปัญหาต่างๆ ดังกล่าวขึ้นมาต่อสู้ในปัญหาข้อกฎหมายและปัญหาข้อเท็จจริง ศาลรัฐธรรมนูญจึงได้กำหนดเป็นประเด็นย่อยไว้ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ โดยศาลรัฐธรรมนูญได้นำมติของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ได้วินิจฉัยในประเด็นนั้น แม้จะมีจำนวนไม่มากนักมาสรุปรวมเป็นผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ผู้เขียนมีข้อสังเกตว่ามติดังกล่าวถึงแม้จะไม่มีปัญหาเรื่องผลของมติในคำวินิจฉัย เนื่องจากผลของมติพิจารณาจากตุลาการรัฐธรรมนูญที่มีมติเป็นเสียงส่วนใหญ่ที่ได้พิจารณาในเนื้อหาประเด็นแห่งคดีนั้นๆ แม้จะมีจำนวนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมด และไม่มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนอื่นวินิจฉัยเป็นอย่างอื่น แต่ศาลรัฐธรรมนูญควรมีมาตรฐานในการกำหนดประเด็นย่อยและการลงมติในประเด็นย่อยต่างๆ ให้มีความชัดเจน

สำหรับข้อพิจารณาในปัญหาเรื่องการกำหนดอายุความในการตรวจสอบบัญชีของผู้ถูกร้องตามมาตรา 295 ผู้เขียนเห็นว่าแม้บทบัญญัติมาตรา 295 จะไม่ได้กำหนดอายุความไว้ แต่การกำหนดอายุความเป็นหลักการแห่งกฎหมายที่สำคัญ ทั้งนี้เพื่อป้องกันปัญหาต่างๆ อาทิ กระบวนการสืบสวนข้อเท็จจริงที่ต้องอาศัยพยานหลักฐานที่ถูกต้องไม่ให้พยานหลักฐานบางกรณีสูญหายหรือปล่อยปะละเลยให้ระยะเวลาเนิ่นนานไปจนไม่สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้ ฉะนั้นควรมีการกำหนดอายุความตามมาตรา 295 หรือศาลรัฐธรรมนูญในฐานะองค์กรฝ่ายตุลาการที่สามารถวางบรรทัดฐานตามรัฐธรรมนูญได้ ควรมีการวางบรรทัดฐานสำหรับประเด็นเรื่องอายุความตามมาตรา 295 ไว้ให้สอดคล้องกับหลักการตรวจสอบบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐอย่างเป็นระบบในรัฐธรรมนูญด้วย

สำหรับข้อพิจารณาในปัญหาการยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นคำกล่าวอ้างลอยๆ นั้นเห็นได้ว่าศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาคำร้องของผู้ร้องและรับไว้ตามบทบัญญัติมาตรา 295

หากศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า คำร้องมีความเคลือบคลุมหรือเห็นว่าคำร้องของผู้ร้องเป็นคำกล่าวอ้างลอยๆ ศาลรัฐธรรมนูญสามารถที่จะไม่รับวินิจฉัยได้ แต่เมื่อศาลรัฐธรรมนูญรับไว้พิจารณาวินิจฉัยแล้วก็ไม่ตัดสิทธิผู้ถูกร้องในการยกปัญหาการยื่นคำร้องของผู้ร้องเคลือบคลุมหรือเป็นข้อกล่าวหาลอยๆ ทำให้ผู้ถูกร้องไม่สามารถชี้แจงได้ แต่ผู้เขียนมีข้อสังเกตว่าคำร้องในกรณีนี้ผู้ถูกร้องสามารถชี้แจงได้อย่างละเอียดและได้ต่อสู้ในหลายๆ ประเด็น แสดงให้เห็นอยู่ในตัวว่าผู้ถูกร้องสามารถเข้าใจข้อหาได้ดีและแสดงอยู่ในตัวแล้วว่าคำร้องของผู้ร้องมีความชัดเจนและมีรายละเอียดเพียงพอที่ผู้ถูกร้องจะชี้แจงได้ นอกจากนี้ศาลรัฐธรรมนูญยังได้ออกข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญให้มีรายละเอียดของคำร้องและกำหนดแบบพิมพ์ของศาลไว้ ฉะนั้นการที่ผู้ร้องได้ยื่นคำร้องโดยมีรายละเอียดและเป็นไปตามแบบพิมพ์ของศาลแล้วการยื่นคำร้องของผู้ร้องจึงเป็นไปโดยชอบตามรัฐธรรมนูญและข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญทั้งตามเนื้อหาและรูปแบบ

สำหรับข้อพิจารณาในปัญหาเรื่องการดำเนินการของผู้ร้องมีความไม่เป็นธรรม เมื่อเปรียบเทียบกรณีของนายชวน หลีกภัย และนายบัญญัติ บรรทัดฐาน นั้น ผู้เขียนเห็นว่าข้อต่อสู้ของผู้ถูกร้องว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมนั้น ย่อมส่งผลให้เกิดการพิจารณาโดยไม่ถูกต้องและส่งผลกระทบต่อผู้ถูกร้องได้ และหากเป็นไปตามข้อกล่าวอ้างดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญย่อมมีอำนาจในการวินิจฉัยกระบวนการดังกล่าวว่าเป็นไปโดยชอบด้วยรัฐธรรมนูญและชอบด้วยกฎหมายหรือไม่เพื่อให้ความเป็นธรรมแก่คู่กรณีในคดีที่เกิดขึ้น ส่วนข้อวินิจฉัยว่าผู้ร้องกระทำการไม่เที่ยงธรรมและเป็นอำนาจของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะดำเนินการเข้าชื่อเสนอต่อวุฒิสภาเพื่อดำเนินการถอดถอนให้พ้นจากตำแหน่งเป็นอีกกระบวนการหนึ่ง โดยศาลรัฐธรรมนูญควรวางบรรทัดฐานกรณีดังกล่าวนี้ให้มีความชัดเจนและสอดคล้องต่อกระบวนการยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญ ตลอดจนให้มีความสอดคล้องและส่งเสริมให้ระบบการตรวจสอบการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้อย่างดีในสังคมไทยต่อไป

จากที่กล่าวมาสามารถเห็นปัญหาต่างๆจากการศึกษาวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแล้ว มีข้อพิจารณาของประเด็นในปัญหาข้อกฎหมายและปัญหาข้อเท็จจริง ตลอดจนภาพรวมของการวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งเห็นได้ว่าศาลรัฐธรรมนูญยังวางบรรทัดฐานในปัญหาข้อกฎหมายเป็นไปตามแนวบรรทัดฐานเดิมและเป็นไปตามข้อต่อสู้ของผู้ร้อง แต่หากดูแนวโน้มของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแล้วยังมีปัญหาคำถามไม่สม่ำเสมอของการพิจารณาประเด็นปัญหาอยู่บ้าง และบางครั้งการพิจารณาวินิจฉัยคดีของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอาจส่งผลกระทบต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้ ซึ่งจะได้้นำผลของการวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนำไปสรุปผลและเสนอแนะต่อไป